FIM
Fundacja Inicjatyw Menedżerskich

Diagnoza stanu wyjściowego do STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO GMIN I POWIATU RADZYŃSKIEGO na lata 2021-2027 z perspektywą do 2035

Miasto Radzyń Podlaski

Powiat Radzyński

Gmina Borki

Gmina Czemierniki

Gmina Komarówka Podlaska

Gmina Radzyń Podlaski

Gmina Ulan-Majorat

Gmina Wohyń

Fundacja Inicjatyw Menedżerskich, ul. Żołnierzy Niepodległej 5/7, 20-078 Lublin
tel./fax: (+48) 81 532 14 25; tel.: (+48) 81 441 33 44; email: biuro@fim.org.pl
www.fim.org.pl
NIP: 712-308-96-56 KRS: 0000290822
Organ rejestrujący: Sąd Rejonowy Lublin – Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku,
VI Wydział Gospodarczy – Krajowy Rejestr Sądowy

Spis treści

Wstęp 2
1. Uwarunkowania geograficzno-przyrodnicze 2
1.1. Położenie 2
1.2. Struktura gruntów 5
1.3. Walory przyrodnicze i obszary chronione 6
1.4. Uwarunkowania klimatyczne 10
2. Społeczeństwo 11
2.1. Struktura ludności 11
2.2. Aktywność społeczna mieszkańców 17
2.3 Opieka nad dziećmi do lat 3 20
2.4 Szkolnictwo i wychowanie przedszkolne 21
2.5 Polityka senioralna 29
3. Aktywność gospodarcza 31
3.1. Rynek pracy 31
3.2. Sektor rolniczy 34
3.3. Sektor przedsiębiorstw 37
4. Jakość życia 41
4.1. Drogi i transport 41
4.2. Zasoby mieszkaniowe 44
4.3. Ochrona zdrowia i opieka społeczna 46
4.4. Sieć rozdzielcza 52
4.5. Zagospodarowania odpadów 55
4.6. Bezpieczeństwo mieszkańców 57
4.7. Sport i rekreacja 59
5. Kultura i Turystyka 61
5.1. Atrakcyjność turystyczna 61
5.2. Kultura 66
6. Zarządzanie i finanse 68
6.1. Finanse 68
6.2. Dokumenty strategiczne 70
Spis map 72
Spis tabel 72
Spis wykresów 73
Źródła: 75

Wstęp

Niniejsza diagnoza obejmuje jednostki samorządu terytorialnego, które zawarły Porozumienie w sprawie opracowania i wdrażania strategii rozwoju ponadlokalnego. Dokument został opracowany dla powiatu radzyńskiego i siedmiu gmin z jego obszaru: Miasto Radzyń Podlaski, Borki, Czemierniki, Komarówka Podlaska, Radzyń Podlaski, Ulan-Majorat, Wohyń. Obszar ten został poddany analizie w ujęciu dynamicznym i porównawczym w kluczowych dla jego rozwoju sektorach. Diagnoza została opracowana z wykorzystaniem statystyki publicznej i właściwych opracowań analitycznych.

Rysunek 1 - Herby JST wchodzących w skład Obszaru Funkcjonalnego

Miasto Radzyń Podlaski | Powiat Radzyński | Gmina Borki | Gmina Czemierniki | Gmina Komarówka Podlaska

Gmina Radzyń Podlaski | Gmina Ulan-Majorat | Gmina Wohyń

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów otrzymanych od JST.

1. Uwarunkowania geograficzno-przyrodnicze

1.1. Położenie

Obszar Funkcjonalny położony jest w środkowo – wschodniej Polsce, w północnej części województwa lubelskiego. W całości znajduje się na terenie powiatu radzyńskiego. Graniczy z powiatami: bialskim, łukowskim, lubartowskim oraz parczewskim. Odległość od stolicy województwa – miasta Lublin wynosi ok. 75 km. Natomiast odległość od Warszawy – stolicy kraju wynosi ok 165 km. Niecałe 70 km dzieli Obszar Funkcjonalny od przejścia granicznego z Białorusią (w Sławatyczach). Przez teren obszaru przebiegają drogi krajowe DK19 i DK63. Łączna powierzchnia administracyjna wynosi 817 km², co stanowi 84,66% powierzchni powiatu radzyńskiego oraz 3,25 % powierzchni całego województwa lubelskiego.

Mapa 1 - Położenie OF w województwie lubelskim

Źródło: opracowanie własne.

Obszar położony na terenie powiatu radzyńskiego składa się z jednej gminy miejskiej (Miasto Radzyń Podlaski) oraz sześciu gmin wiejskich, które podzielone są na sołectwa. Liczba jednostek w poszczególnych gminach jest zróżnicowana. Najmniejszą liczbę sołectw posiada gmina Czemierniki (9). Najwięcej miejscowości znajduje się w gminie Radzyń Podlaski, posiadającej dwadzieścia miejscowości wiejskich.

Tabela 1 - Liczba sołectw i miejscowości w gminach OF

Gmina	Liczba sołectw	Liczba miejscowości
Miasto Radzyń Podlaski	-	-
Borki	15	15
Czemierniki	9	9
Komarówka Podlaska	13	18
Radzyń Podlaski	21	20
Ulan-Majorat	20	20
Wohyń	17	18
RAZEM	94	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gmin OF.

Mapa 2 - Obszar Funkcjonalny

Źródło: opracowanie własne.

Największą pod względem powierzchni jednostką samorządu terytorialnego wchodzącą w skład Obszaru Funkcjonalnego jest Gmina Wohyń, która zajmuje powierzchnię 178 km² i stanowi 21,79% całego obszaru funkcjonalnego. Dalej znajdują się: Gmina Radzyń Podlaski, Gmina Komarówka Podlaska, Gmina Borki, Gmina Ulan-Majorat, Gmina Czemierniki. Najmniejszą powierzchnię (19 km²) ze wszystkich JST ma Miasto Radzyń Podlaski, która stanowi 2,33% OF.

Tabela 2 - Udział powierzchni poszczególnych JST w powierzchni OF ogółem

Gmina	Powierzchnia (km²)	Udział w powierzchni OF
Miasto Radzyń Podlaski	19	2,33%
Borki	112	13,71%
Czemierniki	107	13,10%
Komarówka Podlaska	138	16,89%
Radzyń Podlaski	155	18,97%
Ulan-Majorat	108	13,22%
Wohyń	178	21,79%
RAZEM	817	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

1.2. Struktura gruntów

Jeśli chodzi o strukturę gruntów, należy zaznaczyć, że w każdej z gmin największą powierzchnię stanowią użytki rolne. Kolejną kategorią są grunty leśne.

Wykres 1 - Powierzchnia gmin wchodzących w skład OF wg kierunków wykorzystania (w %)

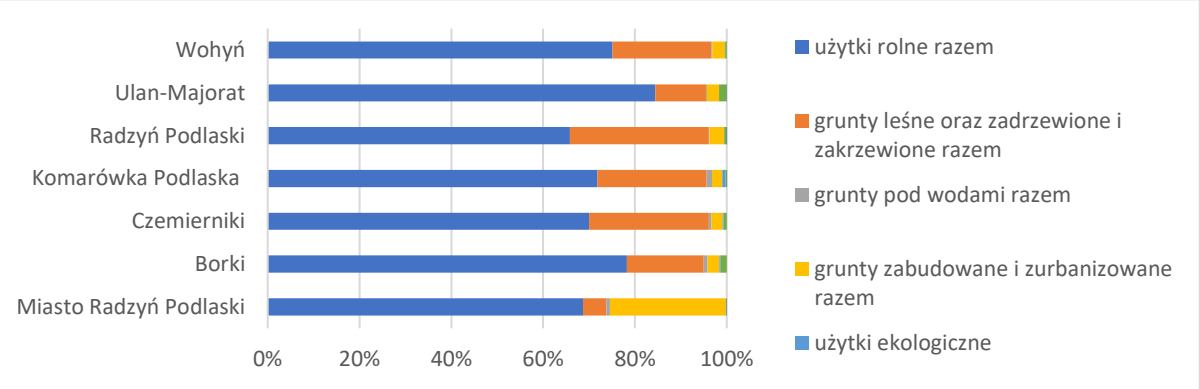

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Ze wszystkich gmin wchodzący w skład obszaru funkcjonalnego największą powierzchnię użytków rolnych w stosunku do całkowitej powierzchni gminy posiada gmina Ulan-Majorat. Największym procentowym udziałem powierzchni gruntów leśnych, mogą pochwalić się gminy Radzyń Podlaski oraz Czemierniki.

Na terenie Obszaru Funkcjonalnego dominującym kierunkiem wykorzystania powierzchni są użytki rolne, stanowiące prawie 74% powierzchni całego obszaru funkcjonalnego. Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione stanowią prawie 22% ogólnej powierzchni OF. Najmniejszą powierzchnię stanowią użytki ekologiczne oraz tereny różne.

Wykres 2 - Powierzchnia Obszaru Funkcjonalnego wg kierunków wykorzystania

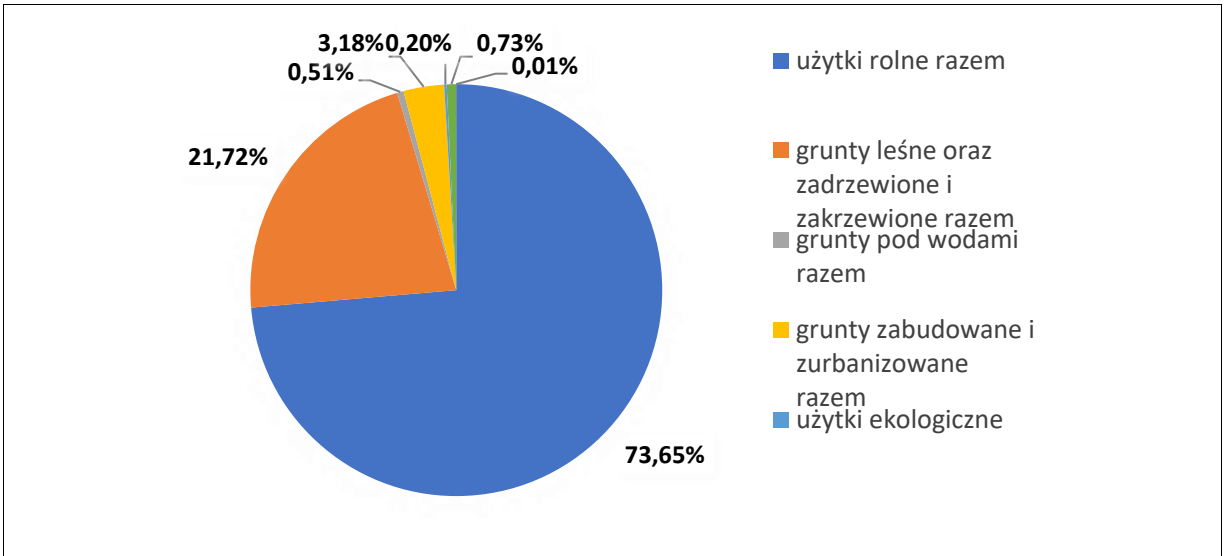

użytki rolne razem	grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	grunty pod wodami razem	grunty zabudowane i zurbanizowane razem	użytki ekologiczne	grunty rolne - nieużytki	tereny różne
60 208 ha	17 758 ha	413 ha	2 602 ha	163 ha	597 ha	12 ha

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

1.3. Walory przyrodnicze i obszary chronione

Diagnoza walorów przyrodniczych i obszarów chronionych pozwoli na określenie uwarunkowań środowiskowych i wskazanie głównie mocnych stron i potencjałów OF. Atrakcyjność naturalna terenu w dużym stopniu wpływa na możliwość rozwoju obszaru w szczególności w obszarze turystyki czy też ochrony środowiska.

Lasy występujące w Obszarze Funkcjonalnym są zróżnicowane gatunkowo. Dominują bory mieszane i sosnowe z dużym udziałem brzozy. Miejscami na obszarach podmokłych występują olchy, a lokalnie w dolinach rzek zachowały się niewielkie fragmenty łęgów. W południowej części powiatu znajdują się również lasy grądowe (grabowe i dębowe). Obszary leśne powiatu radzyńskiego obfitują również w stare 100-200 letnie drzewostany, wśród których występują drzewa objęte ochroną jako pomniki przyrody.

Tabela 3 - Lesistość i powierzchnia gruntów leśnych w poszczególnych gminach OF.

Gmina	lesistość w %	grunty leśne publiczne [ha]	grunty leśne prywatne [ha]	grunty leśne razem [ha]
Miasto Radzyń Podlaski	4,2	0,00	81,90	81,90
Borki	16,2	442,83	1 383,45	1 826,28
Czemierniki	24,7	1 823,15	876,31	2 699,46
Komarówka Podlaska	22,5	1 781,95	1 361,72	3 143,67
Radzyń Podlaski	29,2	3 260,12	1 350,19	4 610,31
Ulan-Majorat	10,4	57,05	1 059,88	1 116,93
Wohyń	20,5	2 125,68	1 611,23	3 736,91
RAZEM OF	18,2	9 490,78	7 724,68	17 215,46

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gmin OF.

Sieć rzeczna na obszarze powiatu radzyńskiego jest dobrze rozwinięta. Przez teren powiatu radzyńskiego przepływa 9 rzek:

- Białka dopływ Tyśmienicy – przepływa przez gminy: Borki, Wohyń, Radzyń Podlaski oraz miasto Radzyń Podlaski,
- Bystrzyca Północna dopływ Tyśmienicy – przepływa przez gminy: Borki, Ulan – Majorat,
- Kanał Wieprz-Krzna – przepływa przez gminy: Komarówka Podlaska, Kąkolewnica,
- Krzna – przepływa przez gminę: Kąkolewnica,
- Piwonia dopływ Tyśmienicy – przepływa przez gminy: Radzyń Podlaski, Wohyń,
- Samica dopływ Bystrzycy – przepływa przez gminę Ulan – Majorat,
- Stanówka dopływ Bystrzycy – przepływa przez gminę Ulan – Majorat,
- Tyśmienica prawy dopływ Wieprza – przepływa przez gminy: Wohyń, Czemierniki, Borki.

Główną rzeką jest Tyśmienica, która jest największym prawym dopływem Wieprza o długości 75 km. Jest to rzeka z licznymi starorzeczami i stawami. Doskonale nadaje się do uprawiania wędkarstwa oraz spływów kajakowych. Do Tyśmienicy wpadają rzeki: Piwonia, Bystrzyca Północna i Białka. Atrakcyjna przyrodniczo dolina Tyśmienicy jest ostoją wielu gatunków ptaków. Między innymi z tych względów została włączona (wraz ze swoim dopływem - Bystrzycą) do międzynarodowych programów ochrony przyrody: ECONET-PL, CORINE i NATURA 2000. Na obszarze powiatu radzyńskiego brak jest natomiast dużych i atrakcyjnych zbiorników wodnych. Miejscami występują oczka wodne, a w dolinie Tyśmienicy (okolice Niewęgłosza) zlokalizowane są stawy rybne. Na pograniczu gminy Komarówka Podlaska zlokalizowany jest zbiornik retencyjny dla kanału Wieprz-Krzna pn. ,,Żelizna''.

Mapa 3 - Zasoby wodne i obszary zagrożenia powodziowego

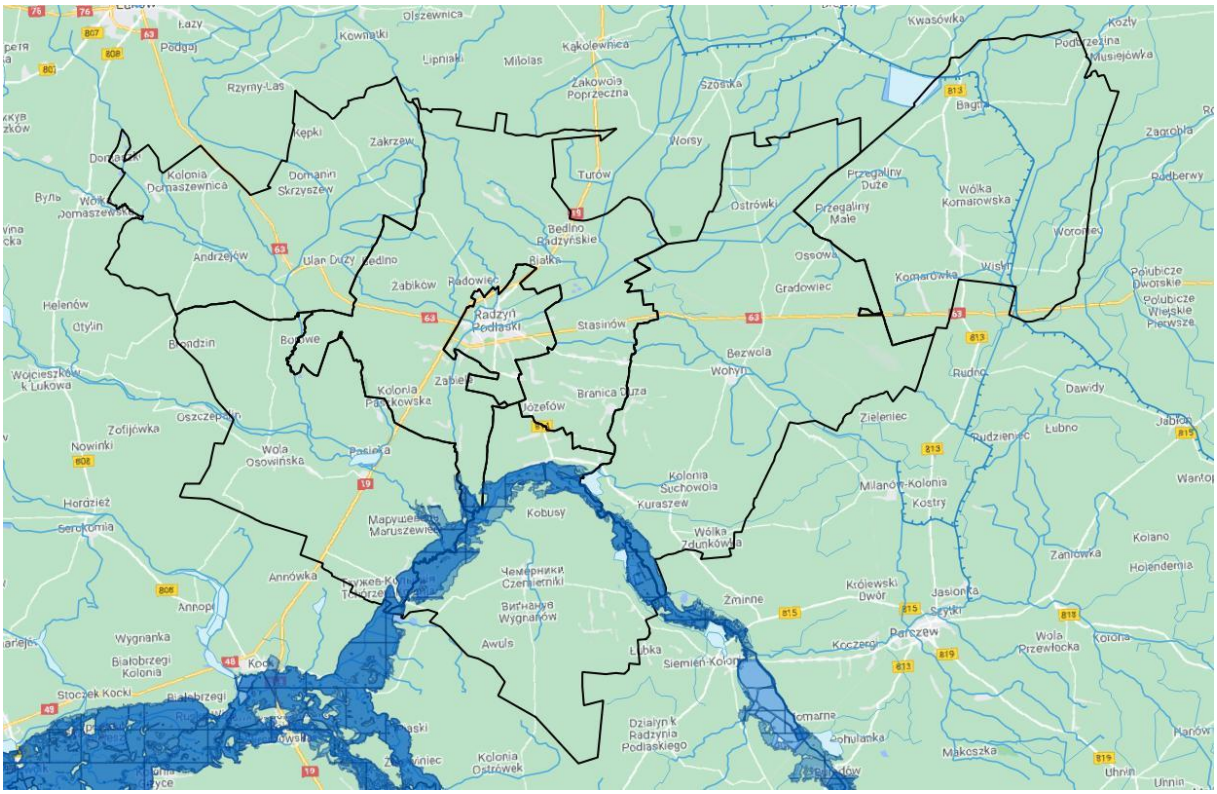

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych http://www.gugik.gov.pl.

Należy zwrócić uwagę, że Dolina Tyśmienicy jest obszarem szczególnego zagrożenia powodziowego. Narażone na jej skutki są w szczególności gminy: Borki, Czemierniki, Wohyń i Radzyń Podlaski. Powyższa mapa prezentuje zasoby wodne i obszary zagrożenia powodziowego. Zaznaczone są na niej wszystkie rzeki, kanały, rowy melioracyjne oraz zbiorniki wodne, a także obszar średniego i wysokiego zagrożenia powodziowego. Ciągle postępujące zmiany klimatu bardzo często powodują nagłe wydarzenia atmosferyczne lub długotrwałe opady wzmacniające zagrożenie powodziowe i lokalne podtopienia również w pozostałych gminach. Dlatego też, należy rozważyć działania przeciwdziałające skutkom ewentualnych powodzi na terenie OF.

Bardzo istotny element przyrodniczy powiatu radzyńskiego stanowią również ekosystemy torfowiskowe i bagienne. Niektóre z nich, szczególnie niewielkie śródleśne bagna, zachowały się w niemal niezmienionym stanie. Największe, zwarte powierzchnie torfowisk, występują w dolinie Tyśmienicy. Bardzo często są one miejscem lęgowym wielu gatunków ptaków wodno-błotnych, w tym rzadkich i chronionych. Podobną rolę spełniają okresowo stawy hodowlane, znajdujące się w dolinie Tyśmienicy w okolicy Suchowoli. Na tych terenach bardzo często występują niespotykane gatunki roślin np. turzyca strunowa, wierzba lapońska i borówkolistna, brzoza niska. Na terenie powiatu radzyńskiego występuje także liczna grupa gatunków roślin, które znajdują się na liście gatunków chronionych. Należą do nich: widłak jałowcowaty, widłak goździsty, orlik pospolity, rojnik pospolity, parzydło leśne, naparstnica zwyczajna, goryczka wąskolistna, barwinek pospolity, lilia złotogłów, storczyk krwisty, storczyk szerokolistny, podkolan biały, kruszczyk szerokolistny, gnieźnik leśny, kopytnik pospolity, kalina koralowa, konwalia majowa oraz chronione gatunki porostów: brodaczka kępkowa, brodaczka kędzierzawa, płucnica islandzka. Występują tu również liczne gatunki ptaków i innych zwierząt.

Dotychczas na terenie Ostoji Ptasia Natura 2000 „Dolina Tyśmienicy" stwierdzono występowanie ok. 270 gatunków ptaków, w tym ok. 150 lęgowych, 39 gatunków zostało wymienionych

w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, z czego 26 przystępuje tu do lęgów a 5 prawdopodobnie, 15 gatunków zostało wpisanych do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Charakterystyczną grupą ptaków zasiedlających otwarte łąki są siewkowe, czyli: czajka, kszyk, rycyk, krwawodziób. Gatunki te najliczniej możemy napotkać między innymi na wysokości wsi Niewęgłosz, Skoki, Bełcząc, Górka Kocka. Najrzadszym przedstawicielem tej grupy ptaków jest przedstawiciel bekasów - dubelt, który gniazduje w rejonie Jeziora i Niewągłosza. Otwarte podmokłe łąki z dużym udziałem turzyc zasiedla najrzadszy przedstawiciel wróblowych - wodniczka, gatunek zagrożony w skali światowej. W zaroślach wierzbowych i trzcinowiskach można zaobserwować i usłyszeć coraz rzadszego podróżniczka, czy pospolite potrzosy, trzciniaki, trzcinniczki, łozówki i rokitniczki. W otwartym terenie zawsze można dostrzec polujące ptaki szponiaste takie jak błotniaki stawowe, łąkowe, myszołowy czy pustułki.

Mapa 4 - Walory przyrodnicze Obszaru Funkcjonalnego

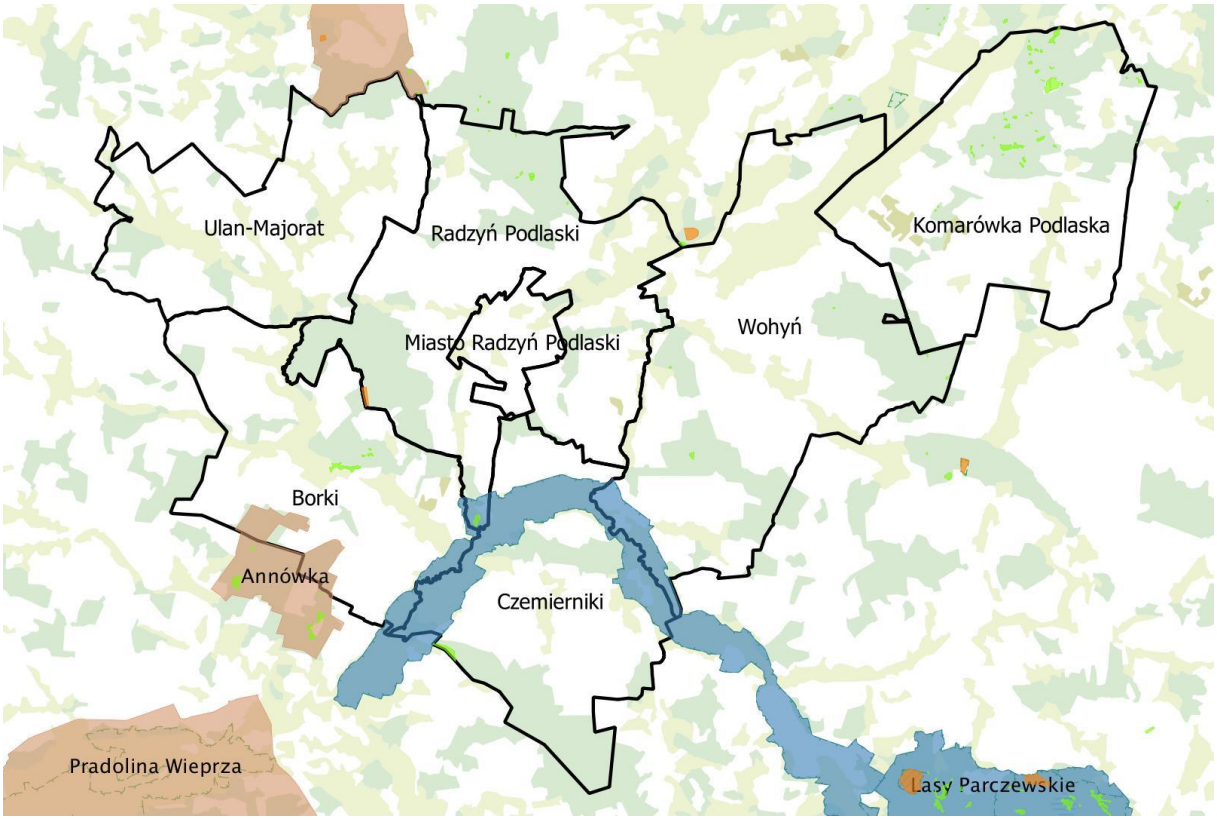

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych http://www.gugik.gov.pl.

Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w Obszarze Funkcjonalnym wynosi 836,20 ha. Zdecydowanie najwięcej z nich znajduje się na terenie gminy Borki. Natomiast Miasto Radzyń Podlaski oraz gmina Ulan-Majorat nie posiadają na swoim terenie obszarów prawnie chronionych. Wskaźnik nie uwzględnia rezerwatów przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych położonych w granicach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Dane dotyczące powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej nie uwzględniają informacji o obszarach Natura 2000.

Do najważniejszych przykładów obszarów prawnie chronionych możemy zaliczyć:

- Dolina Tyśmienicy, która częściowo została włączona do międzynarodowego programu ochrony przyrody: Natura 2000. Pod względem administracyjnym obszar ten objął fragmenty następujących gmin znajdujących się na terenie powiatu radzyńskiego: Borki, Czemierniki, Radzyń Podlaski, Wohyń. Obszar Natura 2000 obejmuje Dolinę Tyśmienicy w kategorii: obszary ptasie (OSOP Obszary Specjalnej Ochrony Ptasiej). Olszyny, podmokłe łąki i wierzbowe zarośla

są miejscem schronienia niezwykle licznych populacji ptaków siewkowych, m.in.: kulików, bekasów, kaczek, rycyków, rybitw czy chruścieli.

- Rezerwat faunistyczny "Czapliniec", znajdujący się w kompleksie leśnym w pobliżu Radzynia - uroczysko "Feliksówka". Ochronie podlega tutaj stanowisko lęgowe czapli siwej oraz gniazda kruka, sokoła wędrownego i kani rudej. Powierzchnia rezerwatu wynosi 15,67 ha. Obejmuje on około 180 letni drzewostan sosnowy i około 150 letni dębowy;
- Obszar Chronionego Krajobrazu "Annówka", utworzony został w 1983 roku w celu ochrony zwartego, dobrze zachowanego kompleksu leśnego, w którym udział starodrzewu przekracza 30%. Powierzchnia OChK "Annówka" wynosi 2 069 ha, z tego na terenie powiatu radzyńskiego, w gminie Borki znajduje się 554,5 ha.

Wykres 3 - Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (w ha) w gminach OF

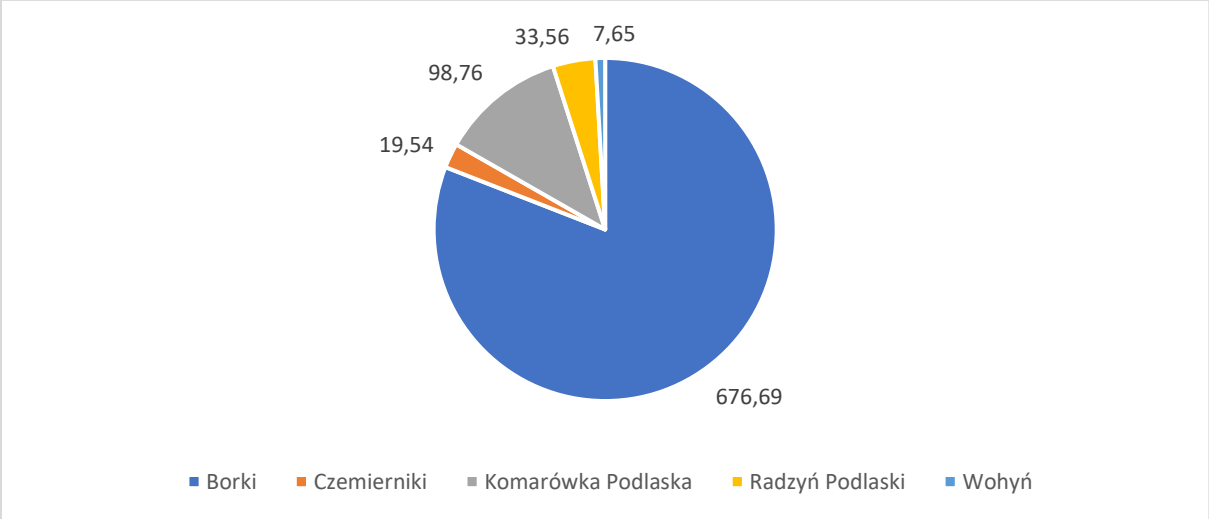

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Na terenie Obszaru Funkcjonalnego znajduje się również 37 pomników przyrody. Zlokalizowane są przeważnie w parkach podworskich lub na terenach leśnych. Największa ilość pomników przyrody zlokalizowana jest na terenie gminy Komarówka Podlaska (10 obiektów) oraz gminy Radzyń Podlaski (10 obiektów). Tylko gmina Ulan-Majorat nie posiada na swoim terenie żadnych pomników przyrody.

Wykres 4 - Liczba pomników przyrody znajdujących się na terenie OF

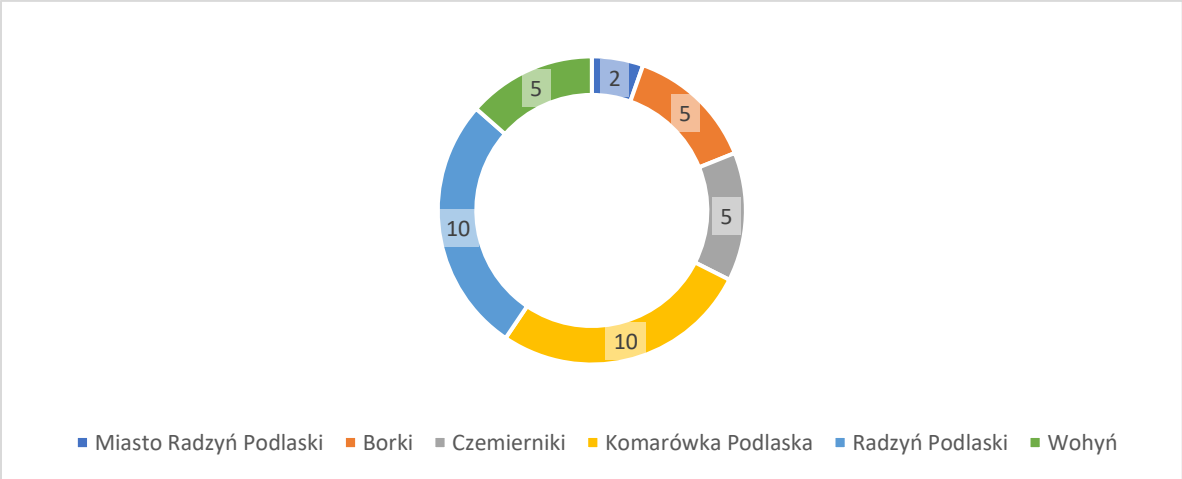

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

1.4. Uwarunkowania klimatyczne

Obszar Funkcjonalny położony jest w zasięgu regionu klimatycznego wschodnio małopolskiego, krainy klimatycznej chełmsko-podlaskiej. Klimat charakteryzuje ciepłym i długim latem, oraz dłuższym okresem trwania zimy, niż na pozostałym obszarze krainy Wielkich Dolin. Wiosna i jesień są stosunkowo krótkie i w trakcie ich trwania można odnotować znaczne amplitudy temperatur powietrza. Wynika to z silniejszych cech kontynentalizmu klimatu Podlasia. Średnia roczna temperatura powietrza na obszarze wynosi 7,2 – 7,3°C, średnia temperatura stycznia – 4,6°C, a średnia temperatura lipca 18°C. Roczna amplituda temperatur wynosiła 22,6°C. Należy również zaznaczyć, że na obszarach leśnych i w ich sąsiedztwie dobowe wahania temperatur ulegają znacznemu złagodzeniu. Średnia roczna suma opadów kształtuje się na poziomie 481 mm. Największa ilość opadów przypada na miesiące letnie, głównie sierpień i lipiec. Są to głównie opady krótkotrwałe ale intensywne. Średnia liczba dni w roku z pokrywą śnieżną wynosi 82. Największe zachmurzenie przypada (podobnie jak w całej Polsce) na chłodną porę roku, w szczególności w listopadzie i grudniu. Najbardziej pogodne są miesiące to wrzesień i czerwiec. Średnio w roku liczba dni bezchmurnych wynosi około 40. Na tym obszarze przeważają wiatry z kierunku zachodniego i południowo-zachodniego. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi około 4 m/s. Długość okresu wegetacyjnego wynosi 200–210 dni. Rozpoczyna się on zwykle około 1–5 kwietnia, a kończy około 28–30 października.

Mapa 5 - Mapa nasłonecznienia poziomej powierzchni Polski.

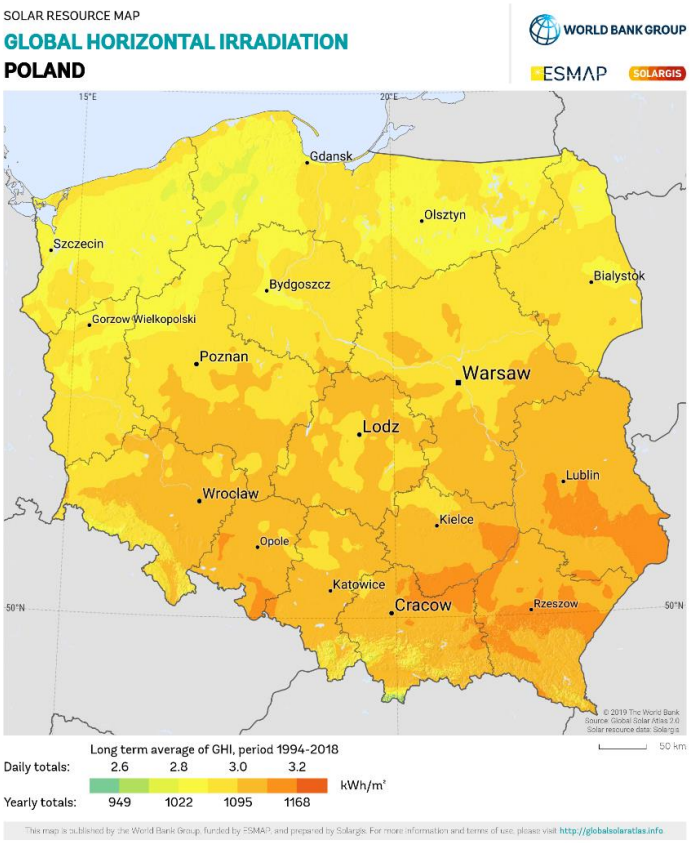

Źródło: https://solargis.com

W całej Polsce istnieją dobre warunki do produkcji energii elektrycznej ze słońca jednak różnią się od położenia geograficznego. Mapa nasłonecznienia Polski wskazuje, że największe natężenie promieniowania słonecznego występuje w części centralnej i południowej od wiosny do jesieni. Nasłonecznienie definiujemy jako sumę natężenie promieniowania słonecznego na określoną

powierzchnię w określonym czasie. Natężenie promieniowania słonecznego w Polsce przypadającego na 1 m² płaszczyzny poziomej waha się pomiędzy 950 – 1150 kWh/m² w zależności od lokalizacji. Oznacza to, że z systemu o nominalnej mocy 1 kW można w Polsce w optymalnych warunkach uzyskać około 900 – 950 kWh energii elektrycznej rocznie. Ilość uzyskanej energii zależy od usytuowania systemu, kąta nachylenia, ewentualnego zacienienia oraz warunków pogodowych. Jak pokazują mapy średniego nasłonecznienia dla Polski, położenie powiatu radzyńskiego gwarantuje wysokie zasoby słoneczne. W związku z tym istnieje szerokie pole do wykorzystania instalacji fotowoltaicznych.

2. Społeczeństwo

2.1. Struktura ludności

Na koniec 2019 r. liczba ludności Obszaru Funkcjonalnego wyniosła 50 834 i była o 2,28% niższa niż w 2015 r. Liczba ludności systematycznie zmniejsza się na przestrzeni lat 2015-2019. Mamy więc do czynienia z wyludnianiem się obszaru. Spadek liczby mieszkańców jest regularny i na przestrzeni analizowanego okresu wynosi średnio ok. 296 osób w stosunku rok do roku.

Wykres 5 - Liczba ludności OF w latach 2015-2019

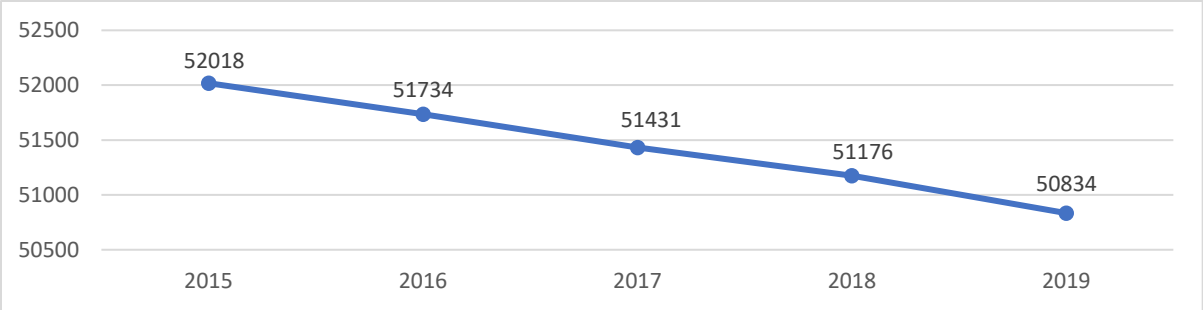

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela poniżej prezentuje dokładną liczbę ludności we wszystkich gminach wchodzących w skład OF. Wśród nich, w analizowanym okresie, najliczniejszą populacją cechowało się Miasto Radzyń Podlaski, które znacząco przewyższa liczbą ludności pozostałe gminy. Najmniejszą liczbę ludności posiadają gminy: Czemierniki i Komarówka Podlaska. Jednocześnie wraz z gminą Wohyń zaliczyły one największy spadek (pomiędzy 3,58%, a 4,78%) populacji od 2015 r. Największą stałością w liczbie ludności cechują się gminy Borki i Radzyń Podlaski, jednak one również tak jak pozostałe gminy posiadają ujemny bilans w niniejszym zakresie.

Tabela 4 - Liczba ludności w poszczególnych gminach OF w latach 2015–2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	Zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	16 010	15 922	15 808	15 731	15 656	-2,21%
Borki	6 056	6 044	6 030	6 035	6 003	-0,88%
Czemierniki	4 470	4 437	4 394	4 365	4 310	-3,58%
Komarówka Podlaska	4 395	4 340	4 295	4 250	4 185	-4,78%
Radzyń Podlaski	8 107	8 110	8 099	8 086	8 072	-0,43%
Ulan-Majorat	6 086	6 037	6 030	6 016	6 000	-1,41%
Wohyń	6 894	6 844	6 775	6 693	6 608	-4,15%
RAZEM OF	52 018	51 734	51 431	51 176	50 834	-2,28%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Z uwagi na fakt, iż liczba ludności w Obszarze Funkcjonalnym systematycznie spada, takie samo zjawisko możemy zaobserwować w stosunku do wskaźnika gęstości zaludnienia. Widoczny jest systematyczny i regularny spadek jego wartości. Średnio rok do roku, wskaźnik ten spada o ok. 0,86 osoby na km². W 2015 r. wynosił około 157,71 os. na 1 km², natomiast w roku 2019 wynosił 154,29 os. na 1 km².

Wykres 6 - Średnia gęstość zaludnienia w OF na 1 km² w latach 2015-2019

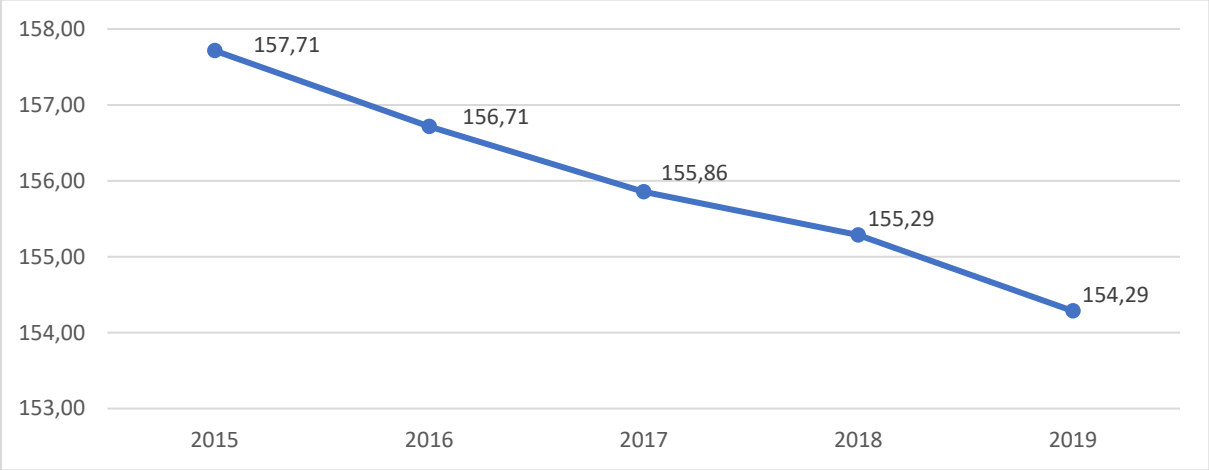

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Gęstość zaludnienia w podziale na poszczególne gminy układa się analogicznie do liczby ludności. Największe zagęszczenie mieszkańców występuje w mieście Radzyń Podlaski i wynosi ono 811 na 1 km², a najmniejsze w gminie Komarówka Podlaska (30 na 1 km²). Można również zaobserwować wyraźny podział wskaźnika na obszar miejski i wiejski. Z zaznaczeniem, iż gęstość zaludnienia obszaru miejskiego kilkukrotnie przewyższa gęstość zaludnienia pozostałych obszarów (tj. wiejskich). Gęstość zaludnienia w przeliczeniu na 1 km² w gminach Czemierniki i Wohyń wynosi odpowiednio 40 i 37. Natomiast w przypadku gmin Radzyń Podlaski, Borki i Ulan-Majorat, kształtuje się następująco: 52, 54, 56.

Mapa 6 - Gęstość zaludnienia w gminach OF na 1 km² (2019)

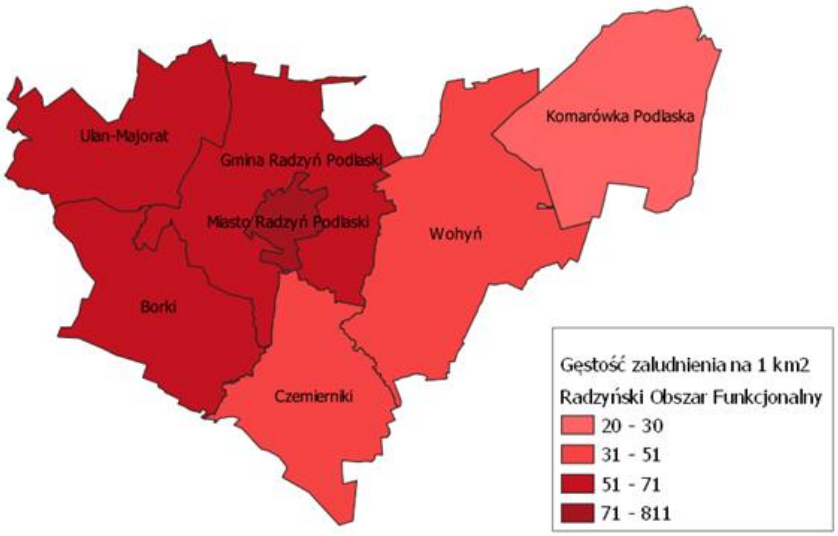

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Średni stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn na terenie OF w latach 2015–2019 pozostaje bez zmian od 2015 r. i wynosi 99, co oznacza, że na 100 mężczyzn w przypada 99 kobiet. Najwyższy współczynnik feminizacji występuje w Mieście Radzyń Podlaski (108) i znacznie zawyża średnią w stosunku do pozostałych gmin OF. Najniższy zaś wskaźnik feminizacji występuje w Ulan-Majorat. W 2019 r. wynosił on 91 kobiet na 100 mężczyzn. W gminach Czemierniki i Wohyń współczynnik feminizacji pozostał na takim samym poziomie w porównaniu roku 2015 do roku 2019.

Tabela 5 - Współczynnik feminizacji w gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019
Miasto Radzyń Podlaski	107	107	107	108	108
Borki	101	100	100	100	100
Czemierniki	99	99	99	99	99
Komarówka Podlaska	99	99	98	98	98
Radzyń Podlaski	100	100	100	100	99
Ulan-Majorat	92	92	91	91	91
Wohyń	98	99	100	99	98
ŚREDNIA OF	99	99	99	99	99

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Przyrost naturalny we wszystkich gminach OF na przestrzeni analizowanego okresu ma bilans ujemny. Jednak niektóre gminy osiągały bilans dodatni w poszczególnych latach np. Gmina Radzyń Podlaski i Gmina Ulan-Majorat w roku 2015, Miasto Radzyń Podlaski i Gmina Borki w roku 2016, ponownie Gmina Borki w roku 2018 i Miasto Radzyń Podlaski wraz z Gminą Ulan-Majorat w 2019. Osiągane wartości dodatnie były marginalne. Na przestrzeni lat 2015-2019 bilans Obszaru Funkcjonalnego w analizowanym zakresie przedstawia się zdecydowanie ujemnie i wynosi średnio corocznie od -2 do -3 na 1000 ludności.

Wykres 7 - Przyrost naturalny w gminach OF na 1000 ludności w latach 2015-2019

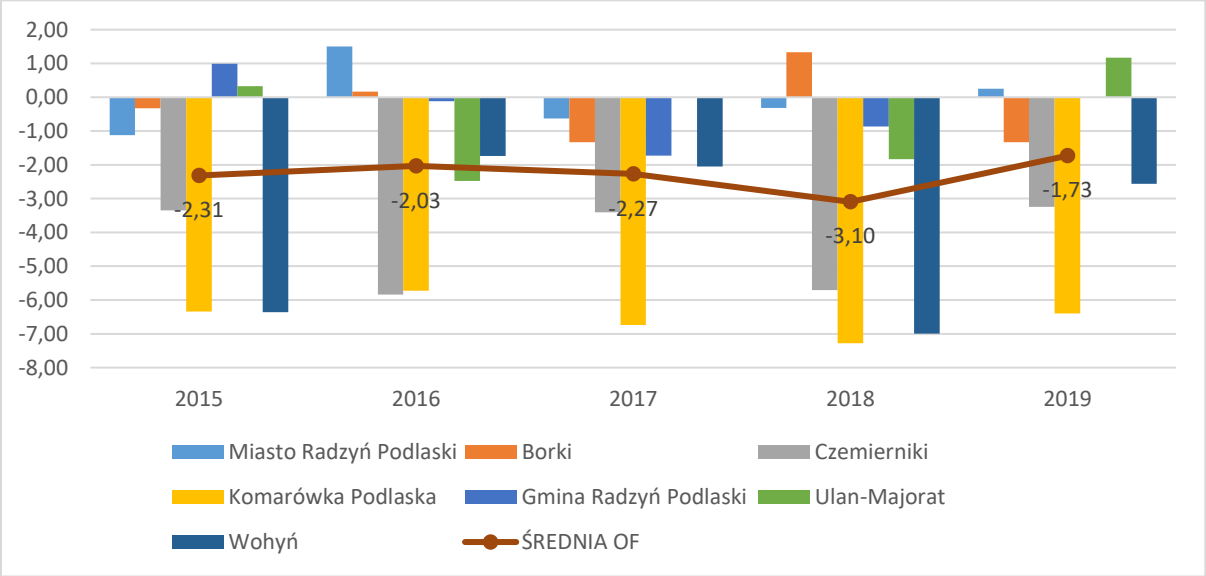

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zarówno wskaźnik urodzeń żywych jak i wskaźnik zgonów na 1000 mieszkańców podlegają wahaniom. Należy jednak stwierdzić, że począwszy od 2015 roku średni wskaźnik zgonów w OF przewyższał średni wskaźnik urodzeń żywych. Należy również zaznaczyć, iż najwyższą roczną liczbę

urodzeń na przestrzeni lat 2015-2019 notuje się w gminie Ulan-Majorat. Natomiast najwyższy roczny wskaźnik zgonów w niniejszym okresie występuje w gminie Komarówka Podlaska. Rokrocznie, średnia wartość zgonów na 1000 mieszkańców OF przewyższa wartość urodzeń żywych na 1000 mieszkańców OF. Ma to bezpośredni wpływ na wskaźnik przyrostu naturalnego i ostateczną liczbę ludności w poszczególnych gminach.

Wykres 8 - Urodzenia żywe i zgony na 1000 mieszkańców w gminach OF w latach 2015-2019

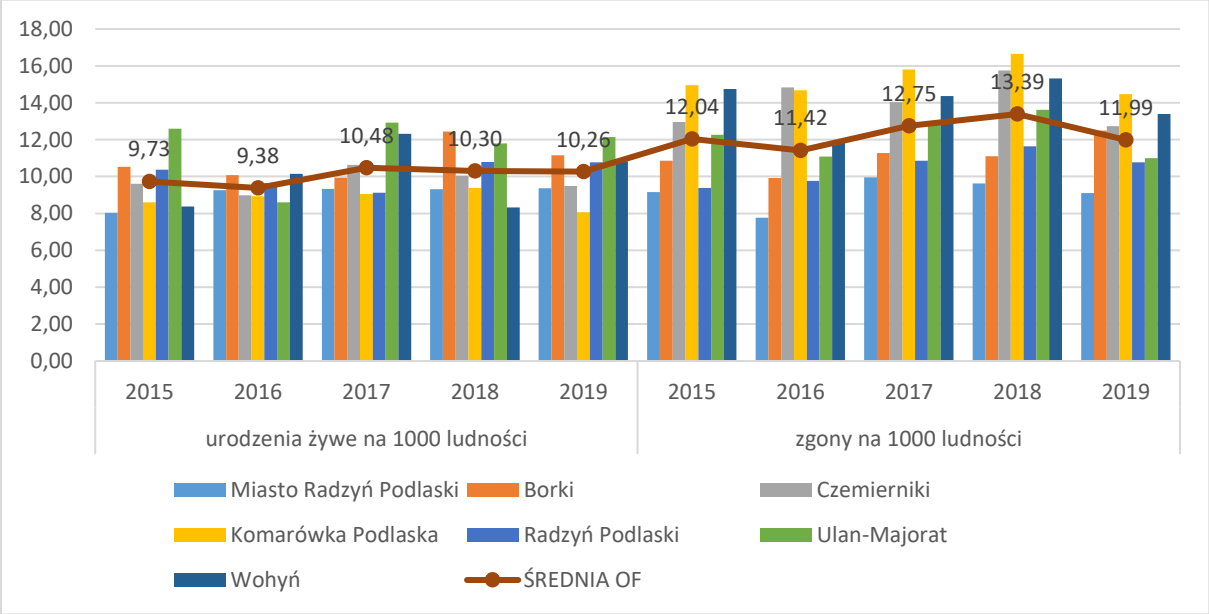

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 6 - Małżeństwa zawarte w gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	Zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	85	76	78	73	69	-18,82%
Borki	34	35	38	35	32	-5,88%
Czemierniki	22	20	23	30	13	-40,91%
Komarówka Podlaska	19	21	25	15	19	0,00%
Radzyń Podlaski	52	51	46	42	49	-5,77%
Ulan-Majorat	43	47	34	31	40	-6,98%
Wohyń	41	48	31	26	27	-34,15%
RAZEM OF	296	298	275	252	249	-15,88%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Jednym z powodów, zmniejszania populacji w Obszarze Funkcjonalnym może być zmniejszająca się liczba małżeństw zawartych w poszczególnych latach. W 2015 r. liczba ta wynosiła 296 dla całego obszaru, aby po lekkim wzroście w 2016 r. stopniowo spadać w kolejnych latach, aż do wartości 249. Największa liczba małżeństw w roku 2019 r. zawierana była w Mieście Radzyń Podlaski (69) natomiast najmniejsza w Gminie Czemierniki (13). Gmina ta, zanotowała również największy spadek w rocznej liczbie małżeństw zawartych, aż o -40,91% w stosunku do roku 2015. Natomiast Gmina Komarówka może poszczycić się względnie stałą liczbą zawieranych małżeństw i mimo wahań na przestrzeni lat 2015-2019, liczba ta w roku 2019 wynosi tyle samo co w roku 2015, czyli 19. Jednocześnie jest to jedna z najmniejszych wartości niniejszego wskaźnika spośród wszystkich analizowanych gmin.

Wykres 9 - Struktura ludności wg grup wieku w OF w latach 2015–2019

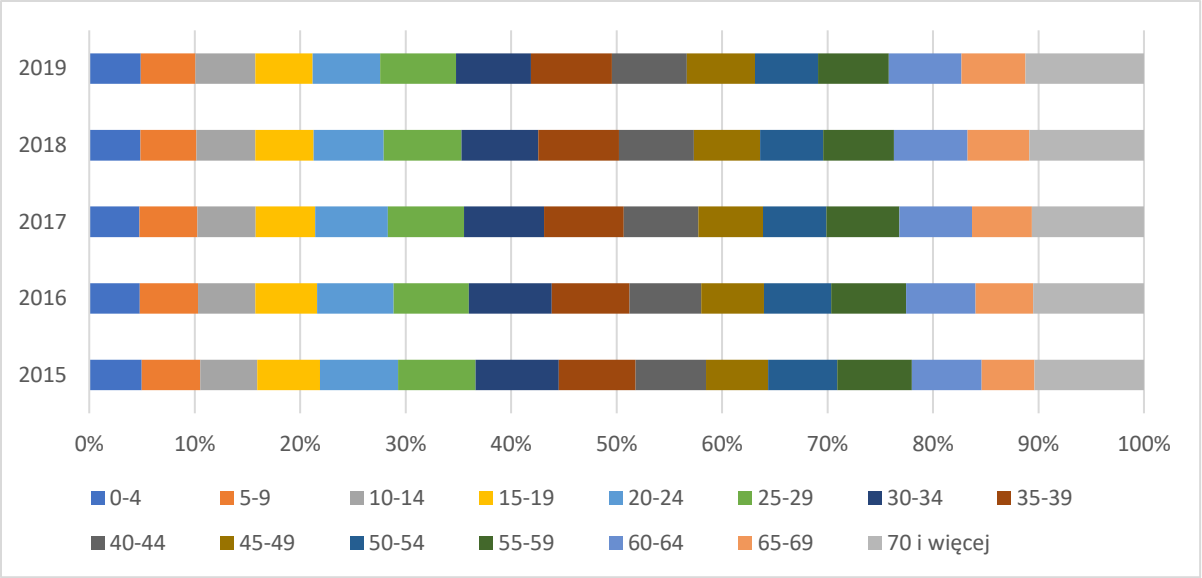

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Struktura ludności według grup wieku przedstawia się jak na powyższym wykresie. Wyraźnie widać postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Od 2015 roku procentowy udział grup powyżej 60 roku życia w całej społeczności, systematycznie się powiększa. Należy również zaznaczyć, że najliczniejszą grupę wiekową, stanowią osoby powyżej 70 roku życia. Jest to również jedyna grupa, która liczebnością przekracza 10% ogółu społeczeństwa Obszaru Funkcjonalnego. Gminy z największym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym to Miasto Radzyń Podlaski, Gmina Radzyń Podlaski oraz Wohyń.

Wykres 10 - Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019

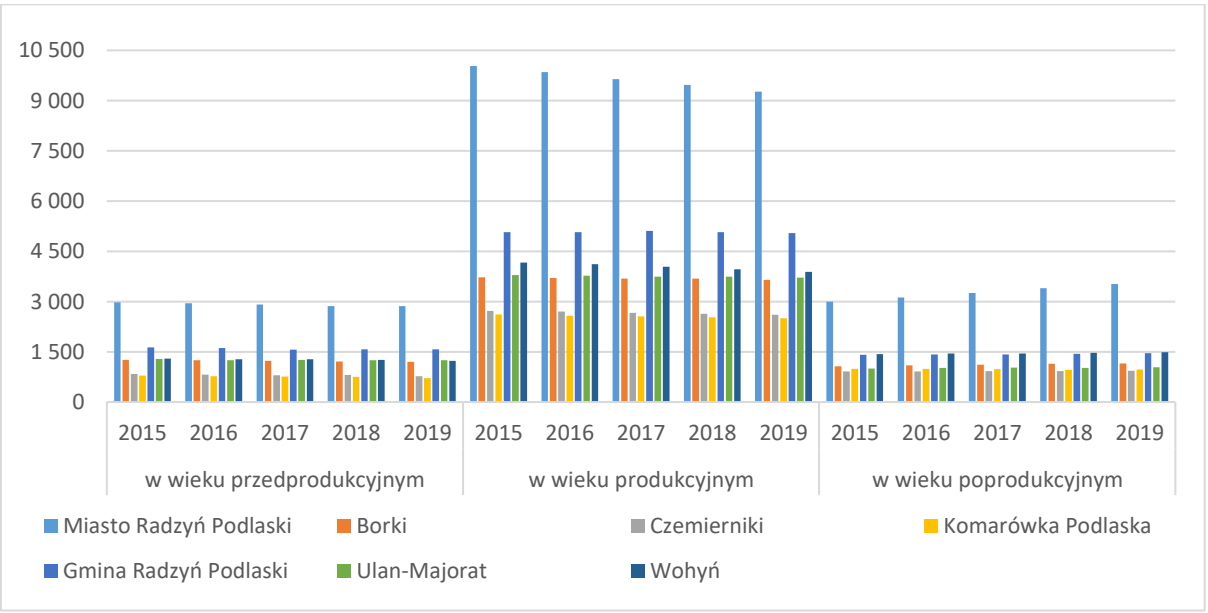

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Podobne wnioski można wyciągnąć, analizując strukturę ludności w podziale na ekonomiczne grupy wieku. Należy zauważyć, że od 2015 roku stale zmniejsza się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym systematycznie

wzrasta. Zwracając uwagę na poszczególne gminy, należy zaznaczyć, że największy zasób ludności w wieku produkcyjnym stanowi Miasto Radzyń Podlaski, w dalszej kolejności znajdują się Gmina Radzyń Podlaski, Wohyń, Ulan-Majorat i Borki.

Wykres 11 - Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w OF w latach 2015-2019

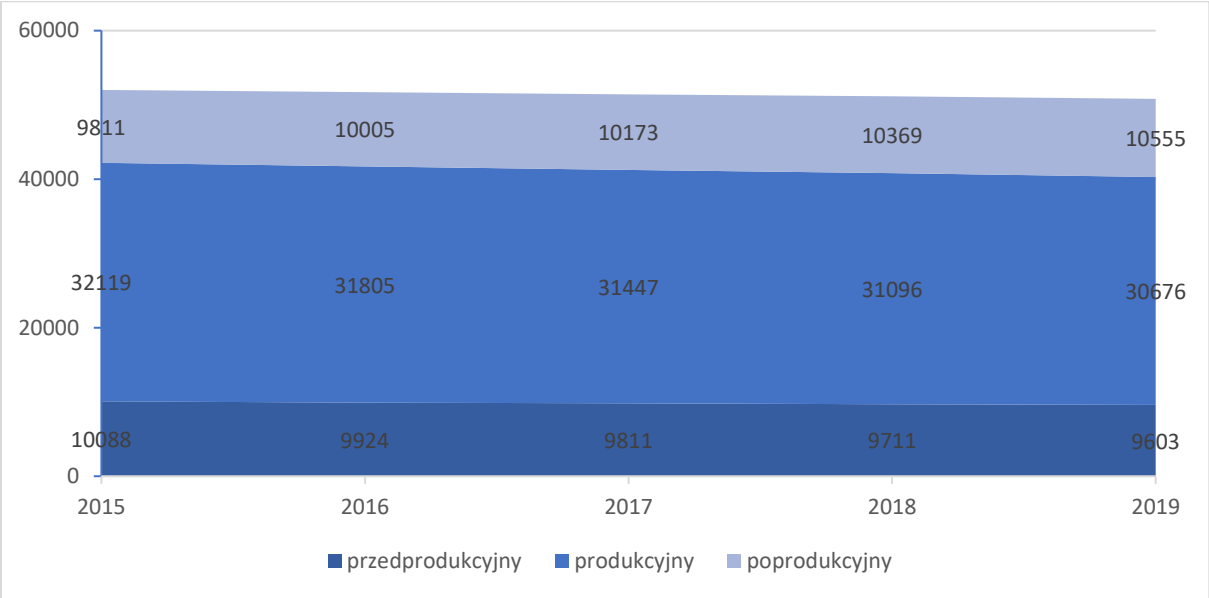

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując wskaźnik obciążenia demograficznego w okresie 2015-2019, widać tendencję wzrostową w każdej z gmin OF. Największy wzrost, o 27,09% zanotowało Miasto Radzyń Podlaski. Wysokie wzrosty w tym zakresie odnotowano również w gminach Borki i Wohyń. Najmniejszy wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego w OF możemy zaobserwować w gminie Komarówka Podlaska. Wartość średnia dla całego obszaru, na przestrzeni od 2015 do 2019 r. wzrosła o 9,28% tj. z poziomu 31,2 do poziomu 34,1 osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Tabela 7 - Wskaźnik obciążenia demograficznego – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na terenie OF w latach 2015–2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	Zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	29,9	31,7	33,7	35,9	38,0	27,09%
Borki	28,6	29,5	30,2	31,0	31,5	10,14%
Czemierniki	33,5	33,9	34,7	35,2	35,8	6,87%
Komarówka Podlaska	38,0	38,3	38,4	38,1	38,7	1,84%
Radzyń Podlaski	27,8	28,0	27,9	28,5	28,9	3,96%
Ulan-Majorat	26,5	27,1	27,3	27,4	27,8	4,91%
Wohyń	34,4	35,1	36,0	37,0	38,3	11,34%
ŚREDNIA OF	31,2	31,9	32,6	33,3	34,1	9,28%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Sytuacja demograficzna w obszarze funkcjonalnym kształtowana jest również przez migracje. Saldo migracji jako różnica między liczbą zameldowań a wymeldowań pokazuje ruch mieszkańców zarówno w kraju jak i za granicę. W Obszarze Funkcjonalnym, saldo migracji jest zdecydowanie ujemne. Dodatkowo należy zaznaczyć, iż od 2016 roku jego poziom systematycznie spada. Od -200 w 2016 r. do -285 w roku 2019 r. W analizowanym okresie, miały miejsce sporadyczne sytuacje,

w których poszczególne gminy mogły odnotować dodatnie saldo migracji. Jednak były to poziomy minimalnie dodatnie. Taki stan rzeczy można było odnotować w Gminie Radzyń Podlaski w roku 2016 i 2017, oraz w gminach Borki i Ulan-Majorat w roku 2018.

Wykres 12 - Saldo migracji w poszczególnych gminach OF w latach 2016–2019

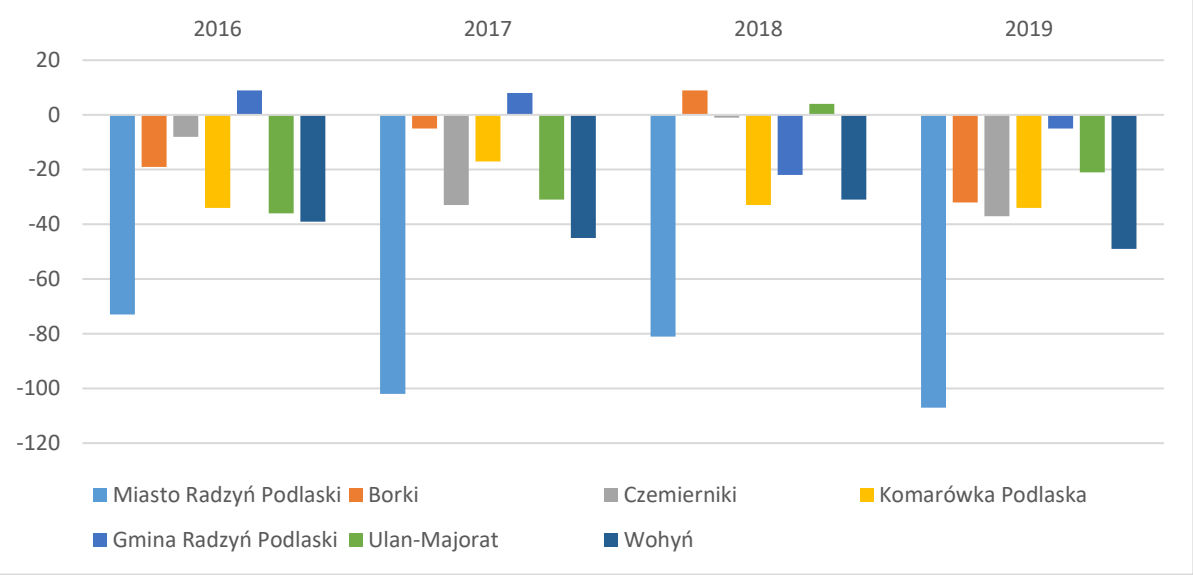

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

2.2. Aktywność społeczna mieszkańców

Jednym z mierników aktywności społecznej mieszkańców może być m.in. frekwencja w wyborach powszechnych. Mieszkańcy, poprzez udział w nich pokazują swoje zaangażowanie społeczne w proces wyboru władz na różnych szczeblach.

Wykres 13 - Frekwencja w wyborach w latach 2015–2019 na terenie poszczególnych gmin wchodzących w skład OF

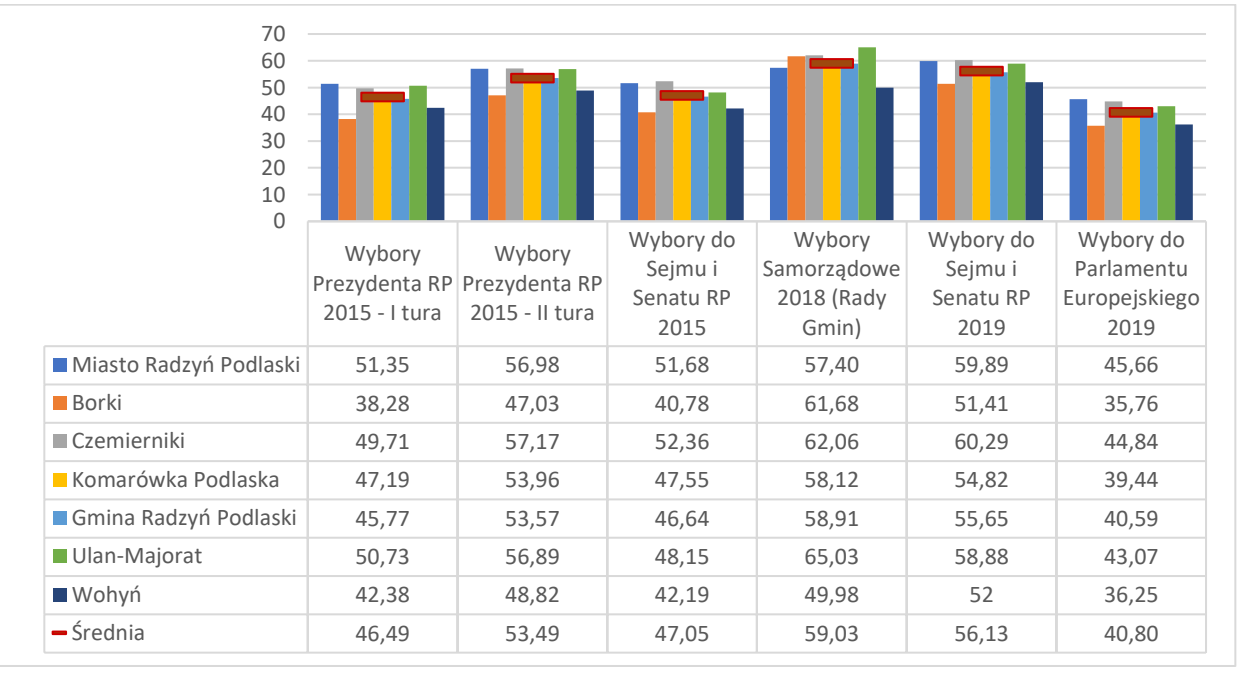

	Wybory Prezydenta RP 2015 - I tura	Wybory Prezydenta RP 2015 - II tura	Wybory do Sejmu i Senatu RP 2015	Wybory Samorządowe 2018 (Rady Gmin)	Wybory do Sejmu i Senatu RP 2019	Wybory do Parlamentu Europejskiego 2019
Miasto Radzyń Podlaski	51,35	56,98	51,68	57,40	59,89	45,66
Borki	38,28	47,03	40,78	61,68	51,41	35,76
Czemierniki	49,71	57,17	52,36	62,06	60,29	44,84
Komarówka Podlaska	47,19	53,96	47,55	58,12	54,82	39,44
Gmina Radzyń Podlaski	45,77	53,57	46,64	58,91	55,65	40,59
Ulan-Majorat	50,73	56,89	48,15	65,03	58,88	43,07
Wohyń	42,38	48,82	42,19	49,98	52	36,25
Średnia	46,49	53,49	47,05	59,03	56,13	40,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiej Komisji Wyborczej, www.pkw.gov.pl.

Z jednej strony proces ten jest uznawany za wyraz spełnienia obywatelskiego obowiązku, z drugiej strony może być po prostu deklaracją sympatii politycznych. W analizowanym okresie miały miejsce wybory: Prezydenta RP w 2015 r., do Sejmu i Senatu RP w 2015 r., Samorządowe w 2018 r., do Sejmu i Senatu RP w 2019 r., do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.

Najwyższa frekwencja wśród mieszkańców Obszaru Funkcjonalnego odnotowana była podczas wyborów Samorządowych 2018 i wynosiła 59,03%. Wyniki powyżej średniej w niniejszym zakresie zostały odnotowane w gminach: Ulan-Majorat, Czemierniki, Borki. Poniżej średniej frekwencji w wyborach znalazły się kolejno gminy: Radzyń Podlaski, Komarówka Podlaska, Miasto Radzyń Podlaski, Wohyń. Najniższą popularnością wśród mieszkańców cieszyły się wybory do Parlamentu Europejskiego 2019. Średnia frekwencja wyniosła w nich 40,80%. Tym razem, wśród gmin przekraczających średnią frekwencję dla OF znalazły się: Miasto Radzyń Podlaski, Czemierniki, Ulan-Majorat. Nieznacznie poniżej średniej uplasowała się gmina Komarówka Podlaska. Wyniki te mogą świadczyć o tym, że mieszkańcy są dużo bardziej zainteresowani wyborem swoich przedstawicieli na poziomie lokalnym, niż na ogólnoeuropejskim. Natomiast analizując frekwencję wyborczą w poszczególnych gminach, z uwzględnieniem wszystkich wyborów jakie odbyły się w analizowanym okresie, należy zaznaczyć, że najaktywniejsi są mieszkańcy gmin: Miasto Radzyń Podlaski, Czemierniki, Ulan-Majorat. Najmniej aktywne w głosowaniach były osoby mieszkające w Borkach i Wohyniu.

O aktywności społecznej mieszkańców świadczy również liczba istniejących organizacji pozarządowych. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, na terenie OF w 2019 r. działalność prowadziło 189 organizacji pozarządowych łącznie, w tym 179 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 10 fundacji. W porównaniu do 2015 r. liczba organizacji należących do trzeciego sektora wzrosła o 5,59% czyli 10 organizacji pozarządowych.

Tabela 8 - Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na obszarze OF w latach 2015–2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	Zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	68	71	74	73	70	2,94%
Borki	29	30	30	30	29	0,00%
Czemierniki	13	14	14	13	14	7,69%
Komarówka Podlaska	18	18	19	18	18	0,00%
Radzyń Podlaski	23	25	24	23	24	4,35%
Ulan-Majorat	14	15	15	15	15	7,14%
Wohyń	14	13	16	17	19	35,71%
RAZEM OF	179	186	192	189	189	5,59%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zdecydowanie największa liczba organizacji pozarządowych zarejestrowana była na terenie Miasta Radzyń Podlaski (70 organizacji w 2019 r.), a najmniejsza liczba zarejestrowanych organizacji zanotowana została w Gminie Czemierniki oraz Ulan-Majorat (odpowiednio 14 oraz 15). Analizując liczbę organizacji na przestrzeni lat 2015–2019 okazuje się, że ich liczba nie zwiększyła się na terenie gmin Borki oraz Komarówka Podlaska. Natomiast największy procentowy wzrost wskaźnika odnotowano na terenie Gminy Wohyń (35,71%).

Ilość fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w OF przeliczeniu na 1000 mieszańców Obszaru Funkcjonalnego systematycznie rosła od poziomu 23,22 w 2015 do poziomu 25,08 w roku 2017. Kolejny rok przyniósł spadek wskaźnika, aby ostatecznie na koniec analizowanego okresu wyniósł on 25,20.

Wykres 14 - Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w Obszarze Funkcjonalnym na 1000 mieszkańców w latach 2015-2019

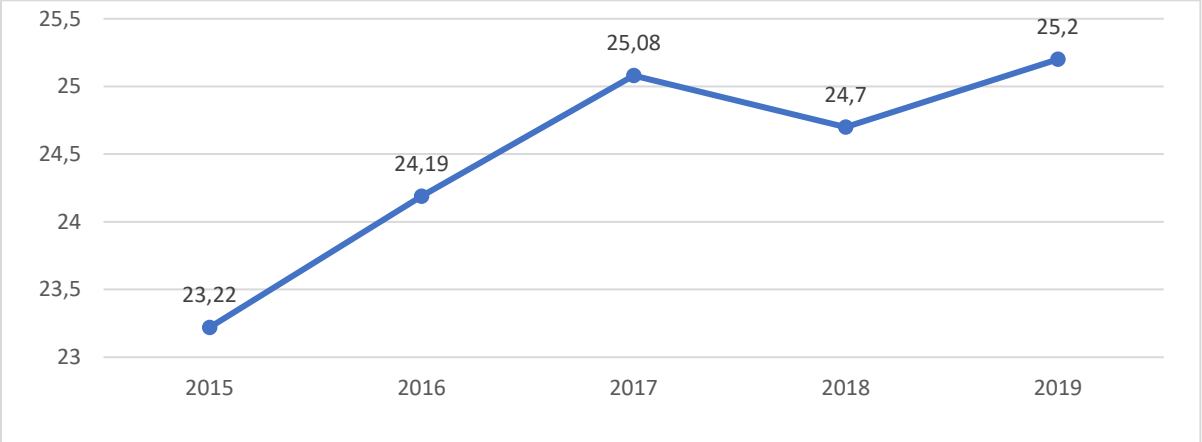

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Istotnym wyznacznikiem aktywności społecznej mieszkańców są również koła gospodyń wiejskich. Reprezentują one interesy i działają na rzecz wszechstronnego rozwoju terenów wiejskich i poprawy sytuacji społeczno-zawodowej kobiet oraz ich rodzin. Prowadzą działalność społeczno-wychowawczą i oświatowo-kulturalną w środowiskach wiejskich na rzecz ich wszechstronnego rozwoju. Upowszechniają i rozwijają formy współdziałania, gospodarowania i racjonalne metody prowadzenia gospodarstw domowych. Rozwijają kulturę ludową, w tym w szczególności kulturę lokalną i regionalną. Zgodnie z danymi Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Obszarze Funkcjonalnym koła gospodyń wiejskich prowadziły działalność w następujących gminach:

- Gmina Borki:
  - → Koło Gospodyń Wiejskich w Woli Chomejowej
  - → Koło Gospodyń Wiejskich w Sitnie
  - → Koło Gospodyń Wiejskich w Osownie
  - → Koło Gospodyń Wiejskich Tchórzew Wieś
  - → Koło Gospodyń Wiejskich Paprocie w Krasewie
  - → Koło Gospodyń Wiejskich Olszewianki w Olszewnicy
- Gmina Czemierniki
  - → Koło Gospodyń Wiejskich Czemierniki
  - → Koło Gospodyń Wiejskich w Niewęgłoszu
  - → Koło Gospodyń Wiejskich Babiniec w Stoczku
  - → Koło Gospodyń Wiejskich w Wygnanowie
  - → Koło Gospodyń Wiejskich w Bełczącu
- Gmina Komarówka Podlaska:
  - → Koło Gospodyń Wiejskich w Wiskach
  - → Koło Gospodyń Wiejskich w Przegalinach Małych
  - → Koło Gospodyń Wiejskich w Komarówce Podlaskiej
- Gmina Radzyń Podlaski:
  - → Koło Gospodyń Wiejskich Zbulitów Duży
  - → Koło Gospodyń Wiejskich Bielanki w Białej koło Radzynia Podlaskiego
  - → Koło Gospodyń Wiejskich Bukiet w Ustrzeszy
- Gmina Ulan-Majorat:
  - → Koło Gospodyń Wiejskich Domaszewnica

→ Koło Gospodyń Wiejskich w Paskudach
→ Koło Gospodyń Wiejskich w Sętkach
→ Koło Gospodyń Wiejskich "Supermenki" w Ulanie-Majoracie
→ Koło Gospodyń Wiejskich Dziarskie Babki ze Stoku

- Gmina Wohyń:
  → Koło Gospodyń Wiejskich w Wólce Zdunkówce
  → Koło Gospodyń Wiejskich Bezwolanki
  → Koło Gospodyń Wiejskich Super Gospodynie w Ostrówkach

2.3 Opieka nad dziećmi do lat 3

Żłobki są jedną z kilku form opieki nad małymi dziećmi (do 3 r.ż.), których celem jest pomoc rodzicom w godzeniu pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi (opieką nad dziećmi). Mają wspierać rodziców w opiece i wychowaniu dzieci, ale przede wszystkim zapewniać dziecku możliwość uczenia się poprzez zabawę oraz opiekę w czasie, gdy rodzice nie mogą jej sprawować osobiście np. w czasie, gdy są w pracy. Co ważne, żłobek zapewnia dzieciom opiekę w warunkach jak najbardziej zbliżonych do warunków domowych, a więc ma w nim być bezpiecznie i przytulnie. Dzięki temu dziecko może czuć się komfortowo, a odpowiednio przygotowana kadra pomoże mu się szybciej rozwijać - zdobywa nowe umiejętności społeczne, takie jak praca w grupie, nawiązywanie relacji z innymi dziećmi, ale także uczy się samodzielnej zabawy.

Tabela 9 - Liczba dzieci w wieku do lat 3 w gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019
Miasto Radzyń Podlaski	428	430	413	421	428
Borki	184	183	182	194	201
Czemierniki	117	116	121	127	126
Komarówka Podlaska	107	101	108	111	106
Radzyń Podlaski	243	253	237	231	240
Ulan-Majorat	200	190	203	202	208
Wohyń	194	196	207	208	204
RAZEM OF	1 473	1 469	1 471	1 494	1 513

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Liczba dzieci w wieku do lat 3 na przestrzeni lat 2015-2019 jest względnie stała z nieznaczną tendencją wzrostową dla całego OF. Wg stanu na koniec 2019 r. łączna liczba dzieci w wieku do lat 3 wynosiła 1 513. Najwięcej dzieci w tej grupie wiekowej znajdowało się w Mieście Radzyń Podlaski (428), natomiast najmniejszą ich liczbę odnotowano w Gminie Komarówka Podlaska (106).

Analizując wskaźniki odsetka dzieci do lat 3 objętych opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych należy zaznaczyć, że liczba niniejszych placówek na terenie Obszaru Funkcjonalnego jest bardzo niewielka. W 2019 r. funkcjonowało po jednym żłobku w Mieście Radzyń Podlaski, Gminie Radzyń Podlaski i Gminie Ulan-Majorat. Dodatkowo funkcjonował jeden klub dziecięcy w mieście Radzyń Podlaski. Taki stan rzeczy przekładał się również na niewystarczającą ilość miejsc w żłobkach i innych placówkach przeznaczonych do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Było to odpowiednio: 41 w Mieście Radzyń Podlaski, 10 w Gminie Radzyń Podlaski oraz 60 w Gminie Ulan-Majorat, co daje łączną liczbę miejsc na poziomie 111. Należy zauważyć, że jest to wartość znacznie poniżej łącznej liczby dzieci do lat 3 znajdujących się w OF.

Wykres 15 - Liczba miejsc w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 w Obszarze Funkcjonalnym wg stanu na koniec roku 2019

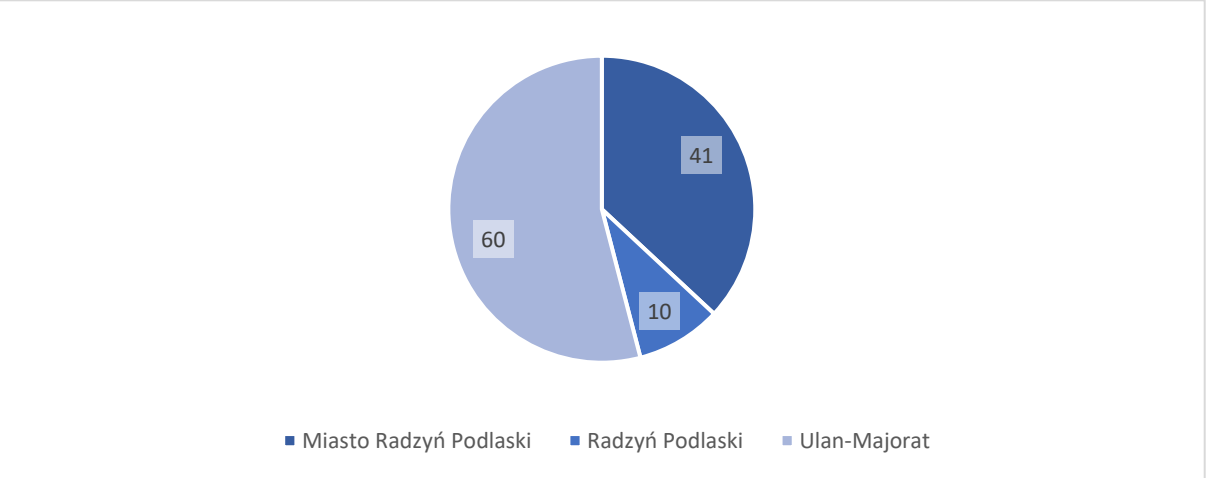

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

2.4 Szkolnictwo i wychowanie przedszkolne

Sieć systemu oświaty i wychowania na terenie Obszaru Funkcjonalnego w analizowanym okresie tworzyły placówki przedszkolne, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe oraz inne instytucje.

W roku szkolnym 2020/2021 na terenie OF funkcjonowało 29 placówek wychowania przedszkolnego. Były to przedszkola, punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego. Należy zauważyć, że były to zarówno placówki publiczne (24) jak i prywatne (5).

Tabela 10 - Przedszkola, punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego

l.p.	Nazwa	Gmina	Miejscowość
1.	GMINNE PRZEDSZKOLE W CZEMIERNIKACH	Czemierniki	Czemierniki
2.	PRZEDSZKOLE W WOLI OSOWIŃSKIEJ	Borki	Wola Osowińska
3.	PUBLICZNE PRZEDSZKOLE W BORKACH	Borki	Borki
4.	PUNKT PRZEDSZKOLNY PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ W KRASEWIE	Borki	Krasew
5.	PUNKT PRZEDSZKOLNY PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ W TCHÓRZEWIE KOLONII	Borki	Tchórzew-Kolonia
6.	PUNKT PRZEDSZKOLNY PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ W WOLI CHOMEJOWEJ	Borki	Wola Chomejowa
7.	NIEPUBLICZNE ARTYSTYCZNE PRZEDSZKOLE INTEGRACYJNE "BAJKOWA KRAINA"	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
8.	NIEPUBLICZNE PRZEDSZKOLE "KACPEREK"	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
9.	PRYWATNY PUNKT PRZEDSZKOLNY PIKABU	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
10.	PRZEDSZKOLE MIEJSKIE NR 1	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
11.	PRZEDSZKOLE MIEJSKIE NR 2	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
12.	PRZEDSZKOLE MIEJSKIE NR 3	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
13.	PRZEDSZKOLE NIEPUBLICZNE "UNIWERSYTET MALUSZKA" ANNA ŻOCHOWSKA-ŚWIĆ	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
14.	PRZEDSZKOLE SPECJALNE W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski

15.	ZESPÓŁ SZKÓŁ PRZEDSZKOLE W ZABIELU	Gmina Radzyń Podlaski	Zabiele
16.	NIEPUBLICZNE PRZEDSZKOLE "ANANAS"	Gmina Radzyń Podlaski	Biała
17.	PRZEDSZKOLE SAMORZĄDOWE	Komarówka Podlaska	Komarówka Podlaska
18.	PUNKT PRZEDSZKOLNY W DOMASZEWNICY	Ulan-Majorat	Kolonia Domaszewska
19.	PUNKT PRZEDSZKOLNY W KĘPKACH	Ulan-Majorat	Kępki
20.	PUNKT PRZEDSZKOLNY W SOBOLACH	Ulan-Majorat	Sobole
21.	PUNKT PRZEDSZKOLNY W ZAKRZEWIE	Ulan-Majorat	Zakrzew
22.	ZESPÓŁ SZKÓŁ IM. JANA PAWŁA II PRZEDSZKOLE W ULANIE-MAJORACIE	Ulan-Majorat	Ulan-Majorat
23.	ZESPÓŁ PRZEDSZKOLNY W BEZWOLI	Wohyń	Bezwola
24.	ZESPÓŁ PRZEDSZKOLNY W LISIOWÓLCE	Wohyń	Lisiowólka
25.	ZESPÓŁ PRZEDSZKOLNY W OSSOWIE	Wohyń	Ossowa
26.	ZESPÓŁ PRZEDSZKOLY W OSTRÓWKACH	Wohyń	Ostrówki
27.	PRZEDSZKOLE W SUCHOWOLI	Wohyń	Suchowola
28.	PRZEDSZKOLE W WOHYNIU	Wohyń	Wohyń

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru szkół i placówek oświatowych Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Wykres 16 - Liczba dzieci w wieku przedszkolnym oraz liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w poszczególnych gminach OF

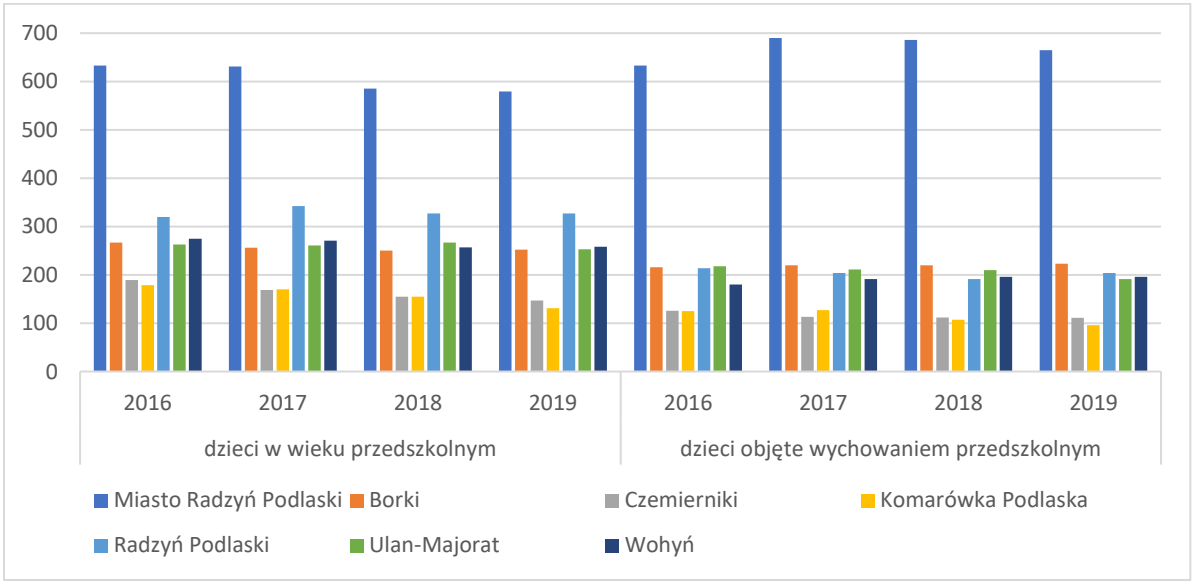

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Należy zauważyć, że Miasto Radzyń Podlaski ma zdecydowanie największą liczbę dzieci w wieku przedszkolnym, jak i największą liczbę dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Najmniejszą wartość wskaźników w tym zakresie można zaobserwować w gminie Komarówka Podlaska. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że w większości gmin na przestrzeni okresu 2016-2019 liczba dzieci w wieku przedszkolnym spadła. Wyjątkiem będzie tutaj gmina Radzyń Podlaski. Analizując liczbę dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, sytuacja nie jest już tak oczywista występują liczne wahania w poszczególnych gminach. Ogólna liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w porównywanym okresie spadła, jednak gminy: Miasto Radzyń Podlaski, Borki i Wohyń zaliczyły wzrost w niniejszym zakresie.

Wykres 17 - Dzieci w wieku szkolnym i dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym w OF

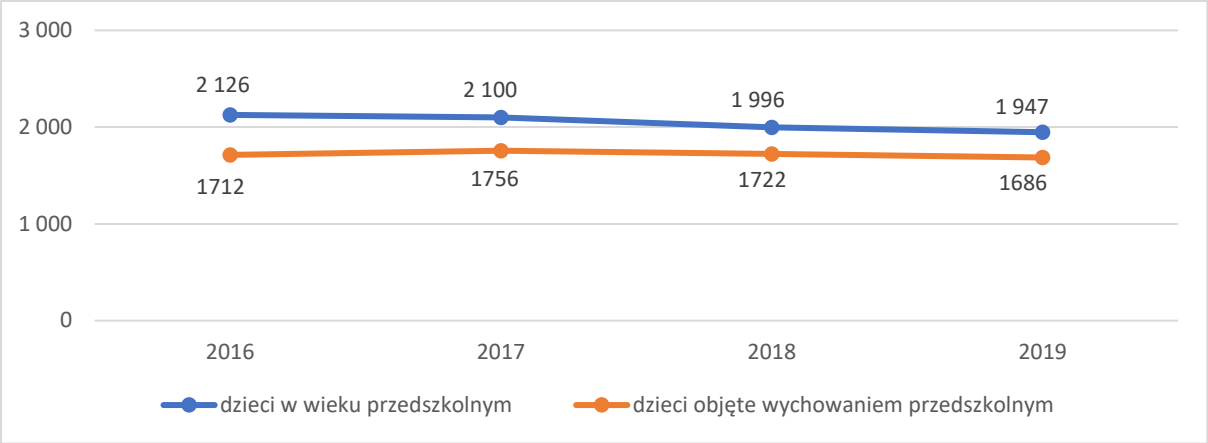

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Porównując liczbę dzieci w wieku przedszkolnym z liczbą dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym należy zauważyć, że obydwa wskaźniki na przestrzeni lat 2016-2019 spadają. Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrosła tylko w roku 2017, aby w kolejnych latach obniżyć się do poziomu 1722 w roku 2018, a następnie 1686 w roku 2019. Wskaźnik liczby dzieci w wieku przedszkolnym obniża się szybciej niż wskaźnik dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Powoduje to zmniejszanie się różnicy pomiędzy wskaźnikami, a tym samym wzrost odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w OF.

Ponadto, tylko Miasto Radzyń Podlaski drugi wskaźnik jest wyższy od pierwszego. Dlatego odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w tej gminie przekracza 100%. Świadczy to sytuacji, w której prawdopodobnie do przedszkoli w niniejszej gminie uczęszcza pewien odsetek dzieci z pozostałych gmin.

Wykres 18 - Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w gminach OF

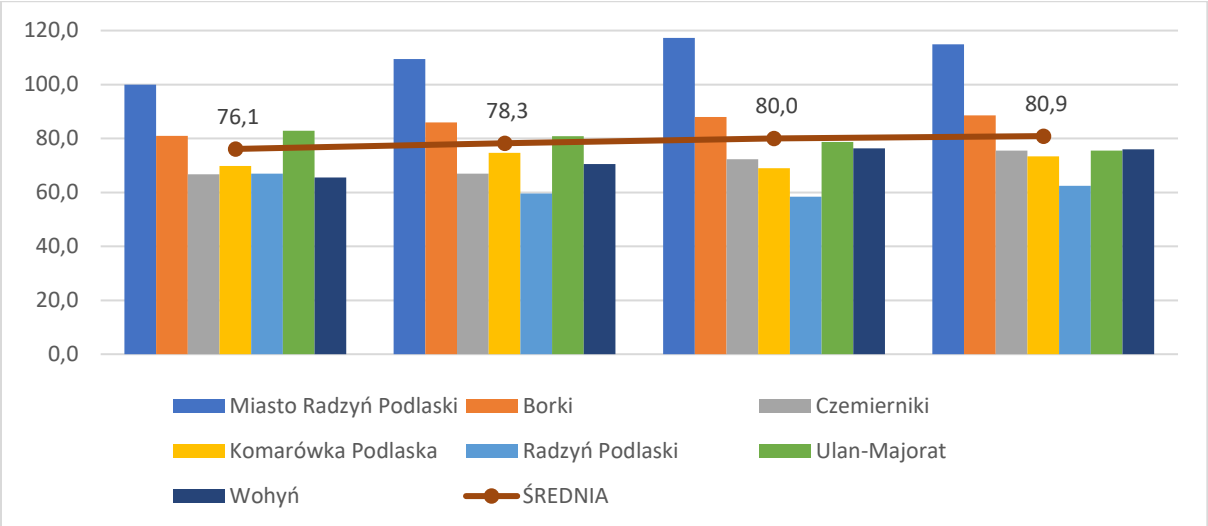

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W roku szkolnym 2020/2021 na terenie Obszaru Funkcjonalnego działało 31 szkół podstawowych. Największa ilość znajdowała się na terenie gmin Gmina Radzyń Podlaski i Ulan-Majorat (po 7 szkół). Tylko jedna szkoła znajdowała się natomiast na terenie gminy Czemierniki. Pełne zestawienie szkół podstawowych znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 11 - Szkoły podstawowe Obszaru Funkcjonalnego

l.p.	Nazwa	Gmina	Miejscowość
1.	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. JANA PAWŁA II W BORKACH	Borki	Borki
2.	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. PŁK. PIL. Z. KRASNODĘBSKIEGO W WOLI OSOWIŃSKIEJ	Borki	Wola Osowińska
3.	SZKOŁA PODSTAWOWA W KRASEWIE IM. ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH	Borki	Krasew
4.	SZKOŁA PODSTAWOWA W TCHÓRZEWIE KOLONII	Borki	Tchórzew-Kolonia
5.	SZKOŁA PODSTAWOWA W WOLI CHOMEJOWEJ	Borki	Wola Chomejowa
6.	SZKOŁA PODSTAWOWA IMIENIA TADEUSZA KOŚCIUSZKI W CZEMIERNIKACH	Czemierniki	Czemierniki
7.	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. BOHATERÓW LOTNICTWA POLSKIEGO	Komarówka Podlaska	Komarówka Podlaska
8.	SZKOŁA PODSTAWOWA W WALINNIE	Komarówka Podlaska	Walinna
9.	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1 IM BOHATERÓW POWSTANIA STYCZNIOWEGO	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
10.	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
11.	SZKOŁA PODSTAWOWA SPECJALNA	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
12.	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. ROMUALDA TRAUGUTTA W BIAŁEJ	Gmina Radzyń Podlaski	Biała
13.	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. ŚWIĘTEGO JANA PAWŁA II W BIAŁCE	Gmina Radzyń Podlaski	Białka
14.	SZKOŁA PODSTAWOWA W BRANICY RADZYŃSKIEJ	Gmina Radzyń Podlaski	Branica Radzyńska
15.	SZKOŁA PODSTAWOWA W BRZOSTÓWCU	Gmina Radzyń Podlaski	Brzostówiec
16.	SZKOŁA PODSTAWOWA W PASZKACH DUŻYCH	Gmina Radzyń Podlaski	Paszki Duże
17.	SZKOŁA PODSTAWOWA W ŻABIKOWIE	Gmina Radzyń Podlaski	Żabików
18.	ZESPÓŁ SZKÓŁ SZKOŁA PODSTAWOWA IM. GEN. WALEREGO WRÓBLEWSKIEGO	Gmina Radzyń Podlaski	Zabiele
19.	SZKOŁA PODSTAWOWA IMIENIA BŁOGOSŁAWIONEGO KSIĘDZA JERZEGO POPIEŁUSZKI W KĘPKACH	Ulan-Majorat	Kępki
20.	SZKOŁA PODSTAWOWA W DOMASZEWNICY	Ulan-Majorat	Kolonia Domaszewska
21.	SZKOŁA PODSTAWOWA W SOBOLACH	Ulan-Majorat	Sobole
22.	SZKOŁA PODSTAWOWA W ZAKRZEWIE	Ulan-Majorat	Zakrzew
23.	ZESPÓŁ SZKÓŁ IM. JANA PAWŁA II - SZKOŁA FILIALNA W PASKUDACH	Ulan-Majorat	Paskudy
24.	ZESPÓŁ SZKÓŁ IM. JANA PAWŁA II SZKOŁA FILIALNA W SĘTKACH	Ulan-Majorat	Sętki
25.	ZESPÓŁ SZKÓŁ IM. JANA PAWŁA II SZKOŁA PODSTAWOWA W ULANIE-MAJORACIE	Ulan-Majorat	Ulan-Majorat
26.	SZKOŁA PODSTAWOWA W BEZWOLI	Wohyń	Bezwola
27.	SZKOŁA PODSTAWOWA W LISIOWÓLCE	Wohyń	Lisiowólka
28.	SZKOŁA PODSTAWOWA W OSSOWIE	Wohyń	Ossowa
29.	SZKOŁA PODSTAWOWA W OSTRÓWKACH	Wohyń	Ostrówki
30.	SZKOŁA PODSTAWOWA W SUCHOWOLI	Wohyń	Suchowola
31.	SZKOŁA PODSTAWOWA W WOHYNIU	Wohyń	Wohyń

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru szkół i placówek oświatowych Ministerstwa Edukacji i Nauki.

We wskazanych szkołach podstawowych z Obszaru Funkcjonalnego w latach 2015-2019 uczyło się od 3658 w roku 2015 do 4436 w roku 2018. Największą liczbę uczniów możemy odnotować w gminie Miasto Radzyń Podlaski. Warto odnotować tutaj duży wzrost liczby uczniów od roku 2018. Najmniejszą liczbą uczniów można odnotować w gminie Czemierniki, co wiąże się z faktem, iż w gminie znajduje się tylko jedna szkoła podstawowa. Należy zaznaczyć, że we wszystkich gminach OF w analizowanym okresie możemy odnotować znaczny wzrost liczby uczniów w roku 2019 w stosunku do roku 2015. Z jednej strony jest to bardzo pozytywne zjawisko. Natomiast należy mieć na uwadze fakt wejścia w życie reformy szkolnictwa. Znaczące wzrosty w liczbie uczniów szkół podstawowych odnotowano głownie w latach 2018 i 2019. Zatem już po likwidacji szkół gimnazjalnych. Warto również zaznaczyć, że zmiana liczby poziomów nauczania, spowodowała wzrost liczby uczniów na poziomie podstawowym.

Wykres 19 - Liczba uczniów szkół podstawowych w gminach Obszaru Funkcjonalnego

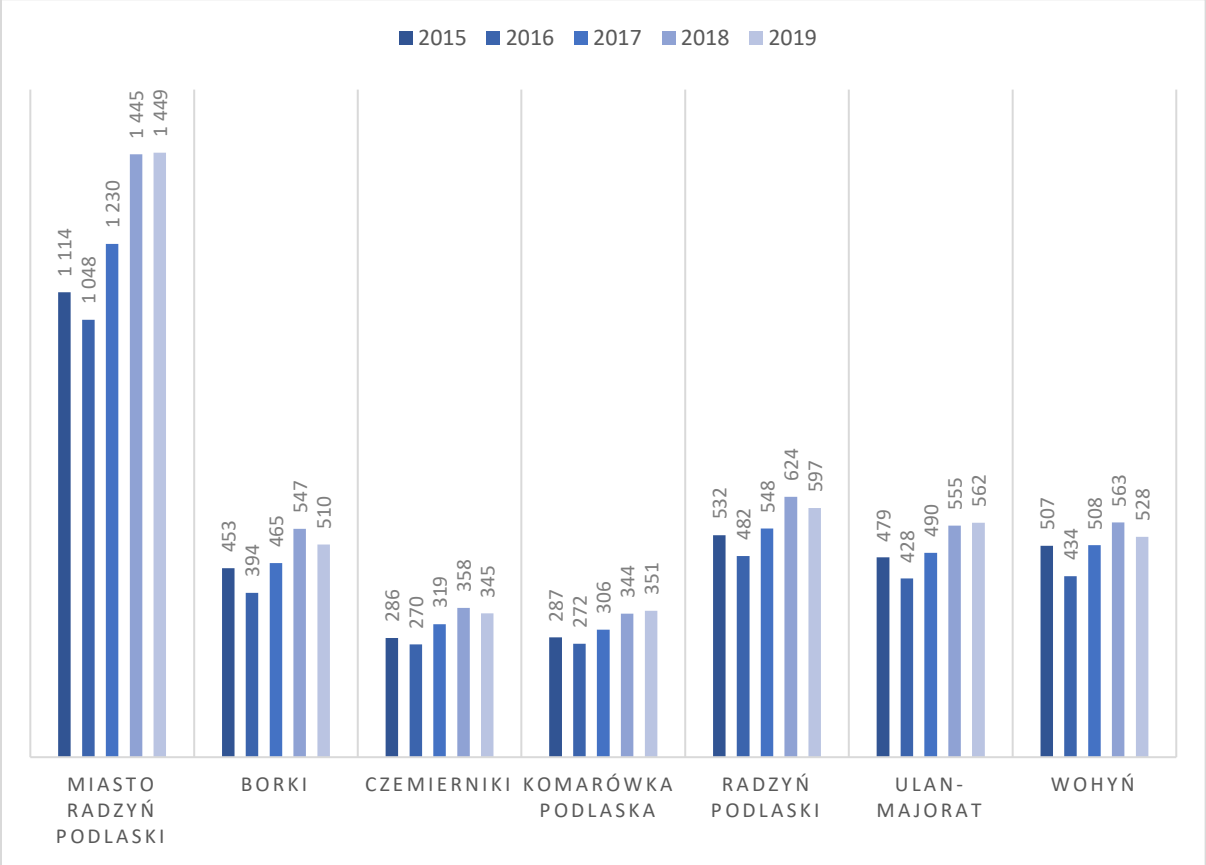

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Istotnym wskaźnikiem w zakresie edukacji jest współczynnik skolaryzacji brutto. Jest to relacja liczby osób uczących się (wg stanu na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (wg stanu w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Współczynnik skolaryzacji brutto w gminach Obszaru Funkcjonalnego dla poziomu szkoły podstawowej jest najwyższy w gminie Miasto Radzyń Podlaski i wynosi 110,69%. Natomiast najniższy w Gminie Radzyń Podlaski i wynosi 79,91%. Podział ten pokazuje, że prawdopodobnie część osób w wieku 7-15 zamieszkującej Gminę Radzyń Podlaski uczy się w Mieście Radzyń Podlaski.

Wykres 20 - Współczynnik skolaryzacji brutto dla poziomu szkół podstawowych w poszczególnych gminach OF w roku 2019

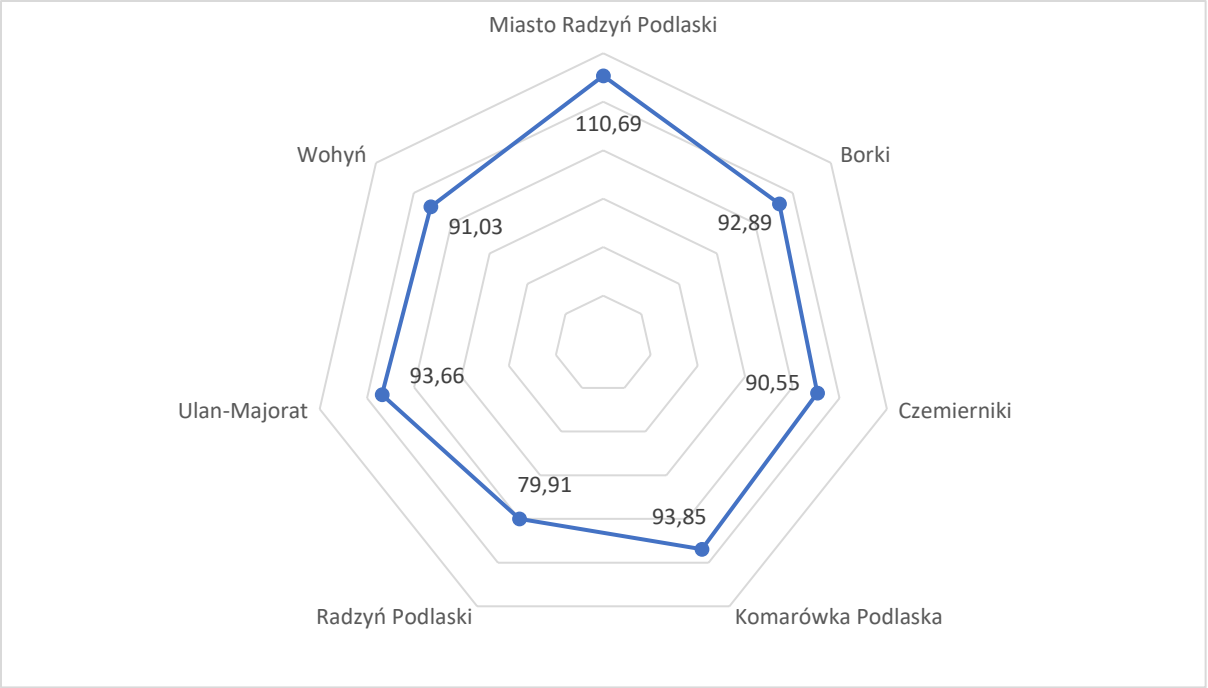

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Na terenie Obszaru Funkcjonalnego występuje także 20 szkół ponadpodstawowych. Możemy wśród nich odnotować licea ogólnokształcące, technika, szkoły branżowe I i II stopnia oraz szkoły policealne. W przeciwieństwie do szkół podstawowych, nie każda gmina posiada na swoim terenie szkołę o charakterze ponadpodstawowym. Takie szkoły znajdują się wyłącznie na terenie gmin: Borki, Komarówka Podlaska, Miasto Radzyń Podlaski oraz Ulan-Majorat. Przy czym zdecydowanie największa liczba szkół (12) znajduje się w Mieście Radzyń Podlaski.

Tabela 12 - Szkoły ponadpodstawowe Obszaru Funkcjonalnego

l.p.	Nazwa	Gmina	Miejscowość
1.	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA W WOLI OSOWIŃSKIEJ	Borki	Wola Osowińska
2.	ZAOCZNE LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH W WOLI OSOWIŃSKIEJ	Borki	Wola Osowińska
3.	POLICEALNA SZKOŁA ZAOCZNA W WOLI OSOWIŃSKIEJ	Borki	Wola Osowińska
4.	TECHNIKUM IM. WINCENTEGO WITOSA W WOLI OSOWIŃSKIEJ	Borki	Wola Osowińska
5.	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA	Komarówka Podlaska	Komarówka Podlaska
6.	LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH	Komarówka Podlaska	Komarówka Podlaska
7.	LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. ZIEMI PODLASKIEJ	Komarówka Podlaska	Komarówka Podlaska
8.	TECHNIKUM	Komarówka Podlaska	Komarówka Podlaska
9.	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA W ZESPOLE SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH IM. JANA PAWŁA II W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
10.	BRANŻOWA SZKOŁA SPECJALNA I STOPNIA W SPECJALNYM OŚRODKU SZKOLNO-WYCHOWAWACZYM IM. ZOFII SĘKOWSKIEJ W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
11.	BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski

12.	I LICEUM OGOLNOKSZTAŁCĄCE W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
13.	II LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE W ZESPOLE SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH IM. JANA PAWŁA II W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
14.	LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH W ZESPOLE SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH IM. JANA PAWŁA II W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
15.	LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH ZDZ W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
16.	SZKOŁA POLICEALNA W RADZYNIU PODLASKIM ZDZ W LUBLINIE	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
17.	TECHNIKUM W ZESPOLE SZKÓŁ PONADPOSTAWOWYCH IM. JANA PAWŁA II W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
18.	SZKOŁA SPECJALNA PRZYSPOSABIAJĄCA DO PRACY W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
19.	ZAKŁAD DOSKONALENIA ZAWODOWEGO W LUBLINIE ODDZIAŁ W BIAŁEJ PODLASKIEJ OŚRODEK KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
20.	ZAOCZNE LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH W ULANIE-MAJORACIE	Ulan-Majorat	Ulan-Majorat

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru szkół i placówek oświatowych Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Liczba uczniów we wszystkich szkołach ponadpodstawowych w OF w roku 2015 wynosiła 2339. W kolejnych latach regularnie spadała, aż do poziomu 2046 uczniów w roku 2018. Wskaźnik ten gwałtownie i znacznie wzrósł w roku 2019, co mogło być spowodowane reformą szkolnictwa i likwidacją gimnazjów. Należy również odnotować, iż zdecydowanie największa liczba uczniów na poziomie ponadpodstawowym pobiera naukę w Mieście Radzyń Podlaski. Pozostałe w kolejności są gminy Borki, Komarówka Podlaska oraz Ulan-Majorat.

Tabela 13 - Liczba uczniów szkół ponadpodstawowych w OF w latach 2015-2019

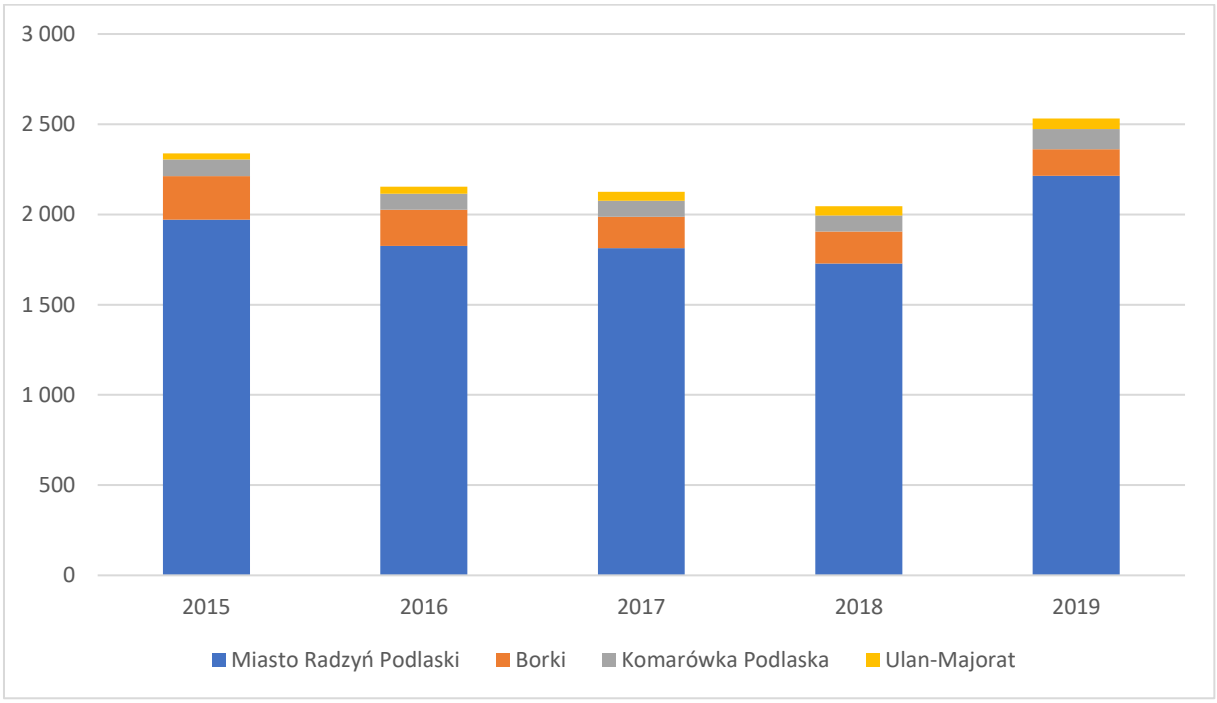

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Istotnym wskaźnikiem w zakresie edukacji ponadpodstawowej jest poziom zdawalności egzaminu maturalnego. Wyniki osiągane przez uczniów w Mieście Radzyń Podlaski oraz Komarówka

Podlaska są dość wysokie i na przestrzeni okresu 2015-2018 przekraczają 80%. Natomiast w przypadku gminy Ulan-Majorat poziom zdawalności egzaminów maturalnych na terenie OF waha się w poszczególnych latach od około 40% do 100%. Dane pokazują jakość kształcenia w szkołach ponadpodstawowych.

Wykres 21 - Poziom zdawalności egzaminów maturalnych na terenie OF

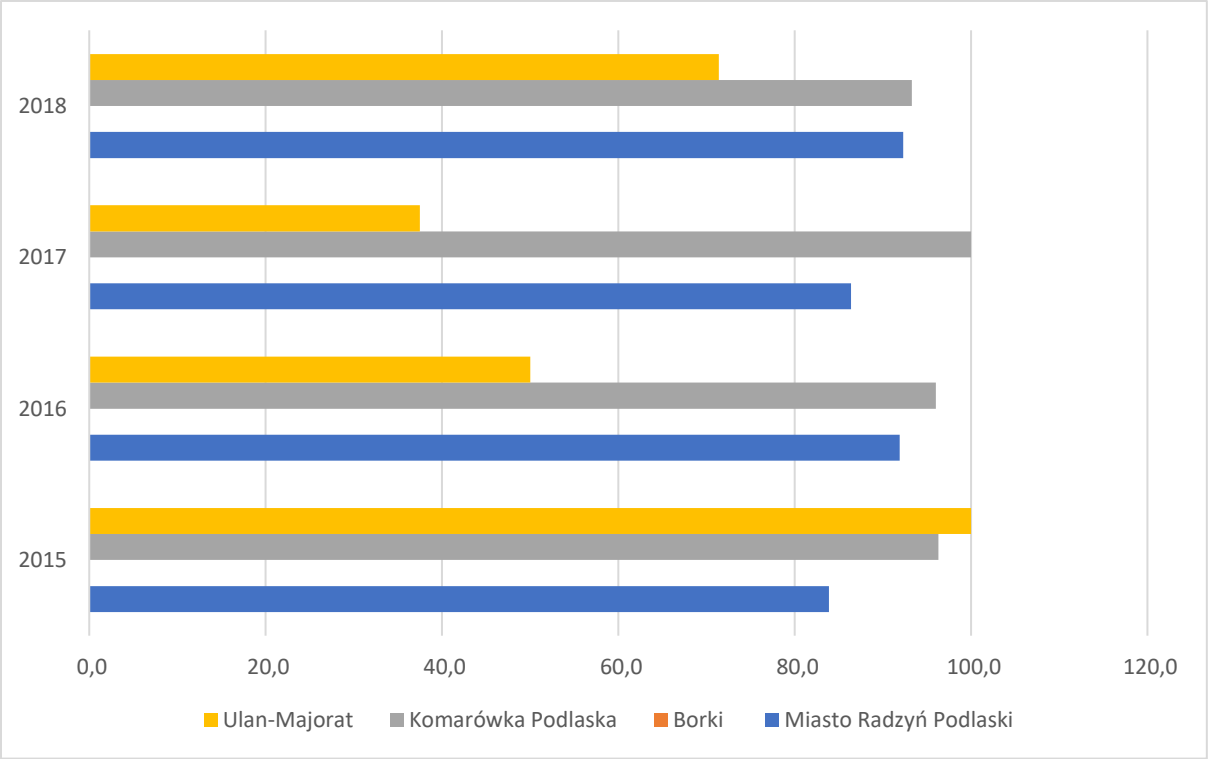

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Na terenie OF funkcjonują, także inne szkoły i placówki o charakterze edukacyjnym. Należy tutaj wymienić: Państwową Szkołę Muzyczna I stopnia im. Karola Lipińskiego w Radzyniu Podlaskim, Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczna, która jest publiczną placówką oświatowo–wychowawczą oraz Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Zofii Sękowskiej w Radzyniu Podlaskim, który jest oświatową placówką edukacyjno-terapeutyczną i rehabilitacyjną dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, z upośledzeniem umysłowym, z niepełnosprawnościami sprzężonymi, autyzmem.

Tabela 14 - Pozostałe placówki o charakterze edukacyjnym w OF

l.p.	Nazwa	Gmina	Miejscowość
1.	PAŃSTWOWA SZKOŁA MUZYCZNA I ST. IM. KAROLA LIPIŃSKIEGO W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
2.	PORADNIA PSYCHOLIGICZNO-PEDAGOGICZNA W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski
3.	SPECJALNY OŚRODEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY IM. ZOFII SĘKOWSKIEJ W RADZYNIU PODLASKIM	Miasto Radzyń Podlaski	Radzyń Podlaski

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru szkół i placówek oświatowych Ministerstwa Edukacji i Nauki.

2.5 Polityka senioralna

Dane statystyczne dotyczące struktury ludności opisane w podrozdziale 2.1 wskazują na występowanie w obszarze funkcjonalnym problemu starzenia się społeczeństwa. Seniorzy stanowią liczną grupę społeczną we wszystkich gminach OF. Dlatego też sektor polityki senioralnej wymaga bardziej szczegółowej analizy.

Wykres 22 - Struktura wiekowa seniorów w gminach OF wg stanu na koniec roku 2019

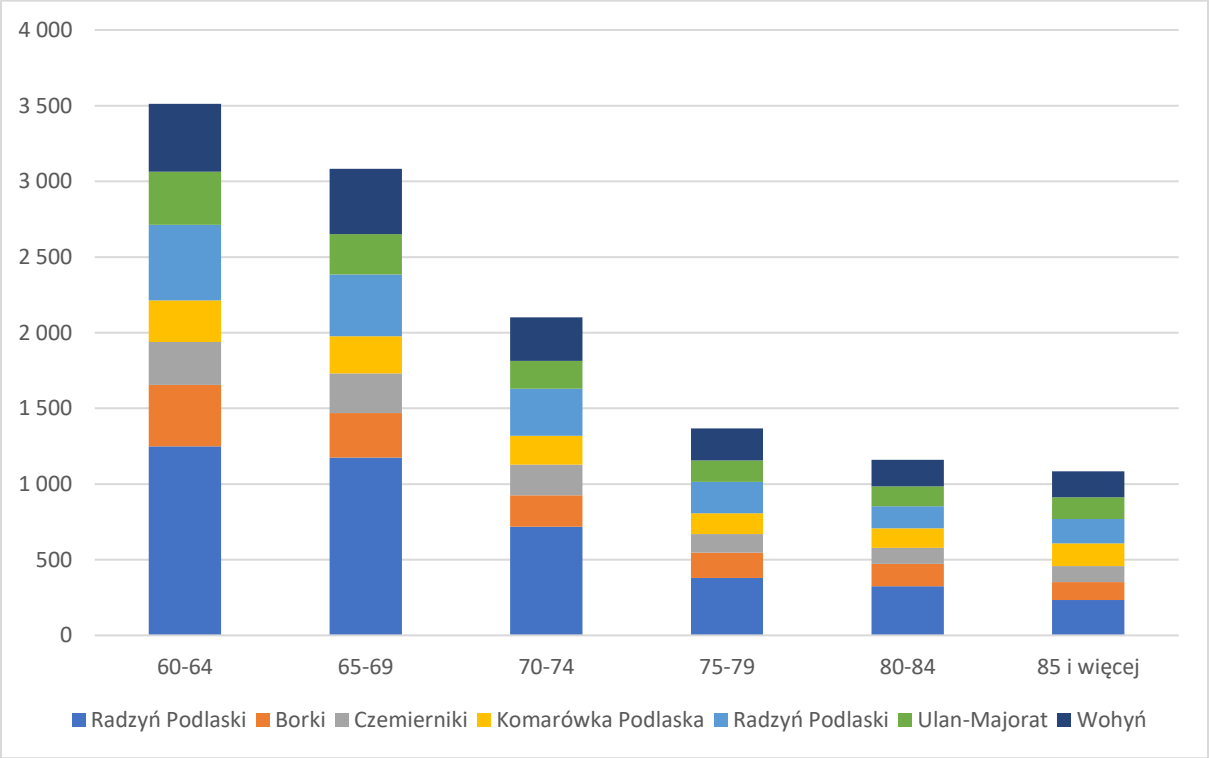

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Powyższy wykres prezentuje dane dotyczące liczby osób powyżej 60 roku życia w poszczególnych gminach Obszaru Funkcjonalnego w podziale na kategorie wiekowe: 60-64, 65-69, 70-74, 75-79, 80-84, 85 i więcej. Należy zauważyć, że najliczniejszą grupę stanowią seniorzy w wieku 60-64 oraz 65-69 lat. Najmniej liczna jest grupa wiekowa 80-84 oraz powyżej 85 lat. Zwracając uwagę na poszczególne gminy, analogicznie do ogólnej liczby ludności najliczniejszą grupę seniorów możemy odnotować w Mieście Radzyń Podlaski

Z uwagi na ogólny trend zwiększania się długości życia, w kolejnych latach spodziewany jest wzrost liczby osób starszych. Główny Urząd Statystyczny opracował prognozę liczby ludności w poszczególnych grupach wiekowych na bazie Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku. Szacowanie przyszłej liczby ludności i jej struktury według płci i wieku, dokonywane jest na podstawie założeń dotyczących kierunku przewidywanych zmian w natężeniu urodzeń i zgonów oraz napływów i odpływów wędrówkowych (migracji). W powiecie radzyńskim zarówno liczba kobiet jak i liczba mężczyzn powyżej 60 roku życia będą rosnąć. Jeżeli chodzi o liczbę kobiet 60+ to już w 2025 wskaźnik ten wynosił będzie 8 812 natomiast w 2035 już 9 439. Co stanowi wzrost o około 7,12% w skali 10 lat. W przypadku mężczyzn odnotowano wzrost z poziomu 6 688 do poziomu 7 532 tj. aż o 12,62%.

Wykres 23 - Prognoza liczby kobiet i mężczyzn w wieku 60+ w powiecie radzyńskim opracowana na bazie NSP 2011

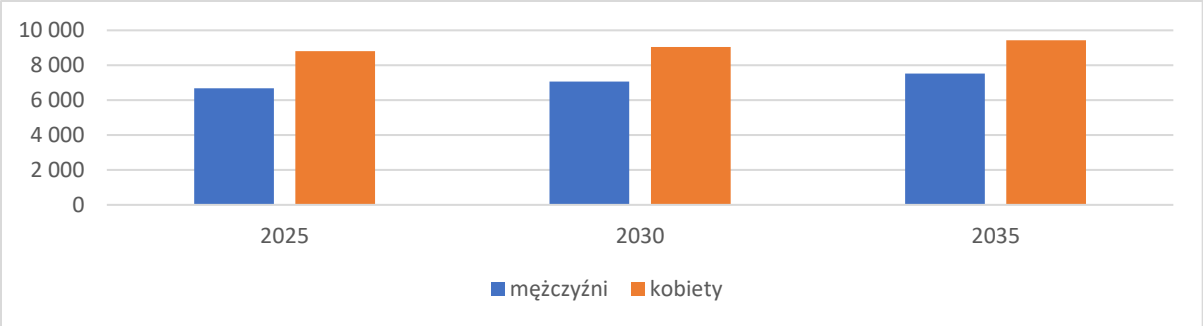

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Odpowiedzią na problem starzejącego się społeczeństwa powinna być odpowiednia infrastruktura polityki senioralnej do której możemy zaliczyć m.in. koła, kluby, sekcje dla seniorów lub Uniwersytety Trzeciego Wieku.

Tabela 15 - Placówki przeznaczone dla seniorów oraz liczba ich członków w latach 2015-2019

	koła / kluby / sekcje seniora/Uniwersytet Trzeciego Wieku					członkowie kół / klubów / sekcji seniora/Uniwersytet Trzeciego Wieku				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Borki	0	0	0	2	2	0	0	0	56	56
Miasto Radzyń Podlaski	1	1	1	1	1	70	40	45	68	72
Komarówka Podlaska	1	0	0	0	0	10	0	0	0	0
Ulan-Majorat	1	1	1	1	1	13	13	15	15	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Należy zauważyć, że zarówno liczba placówek skierowanych do seniorów jak i liczba ich członków są na zdecydowanie zbyt niskim poziomie. Najlepszą sytuację pod kątem klubów seniora odnotowujemy w gminie Borki, posiadającej dwa takie kluby. Jednak obecnie w całym obszarze funkcjonalnym znajdują się tylko 4 takie jednostki skupiające 143 członków. Potwierdzeniem stanu rzeczy, który wymaga zdecydowanej poprawy jest również zestawienie procentowe dotyczące udziału osób w wieku 60 lat i więcej, będących członkami kół, klubów lub sekcji seniora i Uniwersytetów Trzeciego Wieku w ogólnej liczbie ludności. Wskaźnik został wyliczony wyłącznie dla JST przedstawiających dane z tabeli powyżej. 4,5 % seniorów z Gminy Borki jest członkami przeznaczonych dla nich klubów lub sekcji. Tylko 1,8% seniorów w przypadku Miasta Radzyń Podlaski oraz 1,2% w przypadku Gminy Ulan-Majorat jest aktywnych w ramach kół, klubów i sekcji. Dane pokazują wysokie zapotrzebowanie w niniejszym zakresie.

Tabela 16 - Placówki przeznaczone dla seniorów oraz liczba ich członków w latach 2015-2019

	udział osób, będących członkami kół, klubów lub sekcji seniora i Uniwersytetów Trzeciego Wieku w ogólnej liczbie ludności w wieku 60 lat i więcej (w %)				
	2015	2016	2017	2018	2019
Borki	0	0	0	4,2	4,2
Miasto Radzyń Podlaski	2,0	1,1	1,2	1,7	1,8
Komarówka Podlaska	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Ulan-Majorat	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

3. Aktywność gospodarcza

3.1. Rynek pracy

W latach 2015–2019 liczba osób pracujących ogółem w OF wahała się i w 2015 r. wyniosła ponad 7 606. W kolejnych latach tj. 2016 – 2017 można było odnotować zdecydowany wzrost wartości wskaźnika i największą liczbę osób zatrudnionych w analizowanym okresie oscylującą na poziomie ok. 8 080. Rok 2018 przyniósł spadek wskaźnika, który z podobną stałością zmniejszył się również w kolejnym roku. Według stanu na koniec roku 2019 liczba pracujących we wszystkich gminach Obszaru Funkcjonalnego wynosiła 7 811. Wartość ta stanowi 15,37% ogólnej liczby mieszkańców obszaru funkcjonalnego.

Tabela 17 - Liczba pracujących ogółem w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019
Miasto Radzyń Podlaski	5 341	5 639	5 623	5 566	5 483
Borki	376	405	384	371	321
Czemierniki	208	215	205	188	219
Komarówka Podlaska	240	245	247	276	277
Radzyń Podlaski	511	601	612	610	562
Ulan-Majorat	298	350	335	351	325
Wohyń	632	619	685	616	624
RAZEM OF	7 606	8 074	8 091	7 978	7 811

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analiza struktury pracujących według płci jednoznacznie wskazuje na przewagę kobiet wśród osób zatrudnionych. W 2019 r. kobiety stanowiły 59,03% ogólnej liczby zatrudnionych na terenie OF, natomiast mężczyźni stanowili tylko 40,97%. Różnica pomiędzy liczbą pracujących kobiet i mężczyzn jest względnie stała i od 2015 r. utrzymuje się na podobnym poziomie.

Wykres 24 - Liczba pracujących w OF wg płci w latach 2015-2019

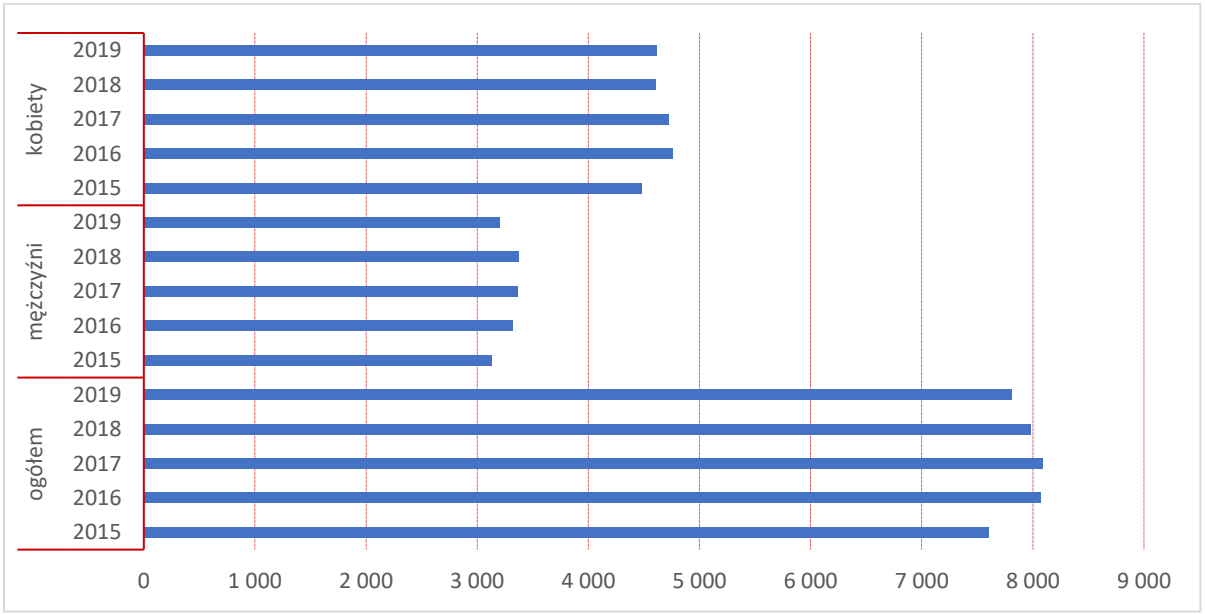

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując liczbę pracujących w poszczególnych gminach OF, należy zwrócić uwagę na liczbę osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Najwyższy poziom niniejszego wskaźnika można zaobserwować w Mieście Radzyń Podlaski. W 2015 r. wynosił on 334, a w kolejnych latach wzrósł i utrzymuje się na stałym poziomie, nieznacznie przekraczając 350 osób na 1000. Należy jedocześnie stwierdzić, iż poziom wskaźnika w Mieście Radzyń Podlaski znacząco przewyższa jego wartość w pozostałych gminach. Spośród pozostałych gmin OF, kolejna pod względem liczby pracujących na 1000 mieszkańców jest Gmina Wohyń. Na przestrzeni lat 2015-2019 wskaźnik wahał się na poziomie 92-101. W roku 2019 wynosił 94 osoby pracujące na 1000 mieszkańców. Gminą o najniższej wartości analizowanego wskaźnika jest Gmina Czemierniki. Jednak porównując dane z roku 2015 i 2019 można odnotować wzrost liczby pracujących na 1000 mieszkańców gminy w niniejszym okresie o 4 osoby.

Wykres 25 - Liczba pracujących w poszczególnych gminach OF na 1000 mieszkańców

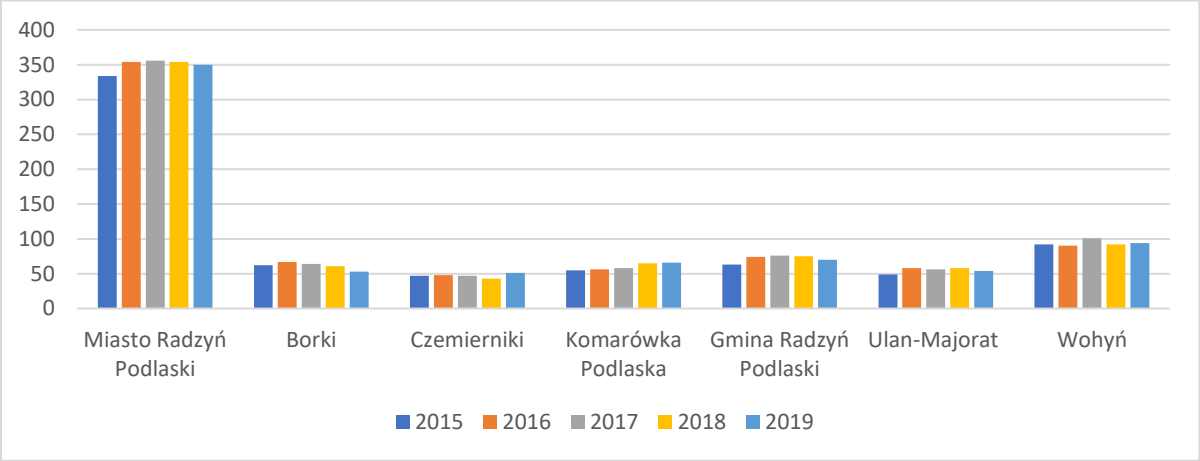

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Stan rynku pracy w Obszarze Funkcjonalnym możemy analizować również za pomocą wskaźników dotyczących poziomu bezrobocia. Zgodnie z poniższym wykresem, możemy zaobserwować wyraźny spadek liczby bezrobotnych w całym Obszarze Funkcjonalnym na przestrzeni lat 2015 – 2019. Zarówno w przypadku kobiet jak i mężczyzn, spadek liczby zarejestrowanych jest względnie regularny. Ogólna liczba zarejestrowanych bezrobotnych w obszarze funkcjonalnym spadła z poziomu 2894 w roku 2015 r. do 1283 osób w roku 2019 r. Jest to spadek wartości analizowanego wskaźnika o 55,67%.

Wykres 26 - Bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach OF

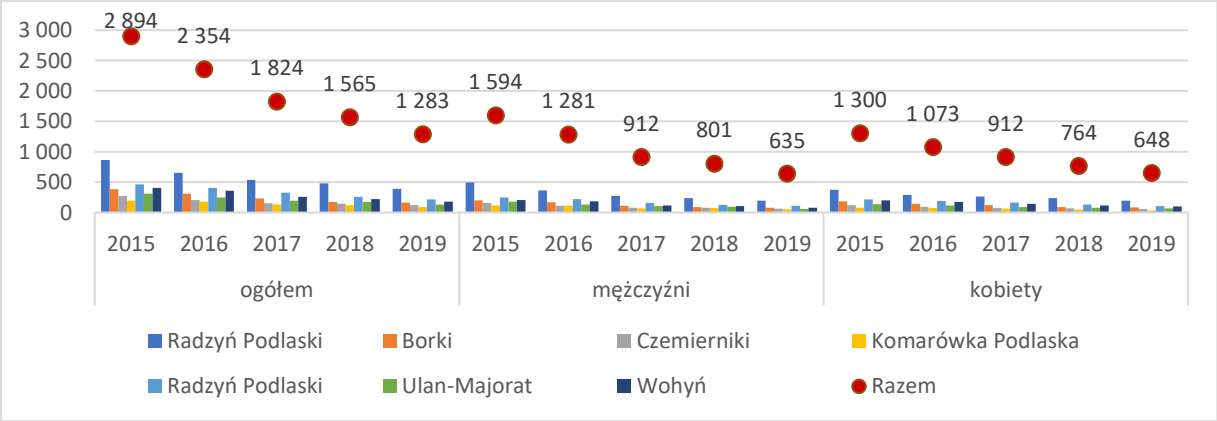

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Największą liczbę osób bezrobotnych odnotowano w 2015 r. w Mieście Radzyń Podlaski i wynosiła ona 865 osób. W kolejnych latach wartość wskaźnika regularnie zmniejszała się i w 2019 r. wynosiła już tylko 389. Jest to spadek o 55,03%. Najmniejsza liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych znajduje się w Gminie Komarówka Podlaska. Już w 2015 zarejestrowano tam 192 osoby bezrobotne. Na przestrzeni lat 2015-2019 liczba ta zmniejszała się i na koniec 2019 roku wynosiła 87 zarejestrowanych bezrobotnych. Analizując dane ze wszystkich gmin obszaru funkcjonalnego można zauważyć, że wskaźnik zarejestrowanych bezrobotnych systematycznie spadał. Od 2015 r. w każdej gminie liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się o około 55-58%.

Tabela 18 - Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w poszczególnych gminach OF

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	Zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	865	652	536	478	389	-55,03%
Borki	384	310	230	175	164	-57,29%
Czemierniki	275	204	152	147	121	-56,00%
Komarówka Podlaska	192	180	132	119	87	-54,69%
Radzyń Podlaski	462	407	324	255	213	-53,90%
Ulan-Majorat	312	245	193	171	130	-58,33%
Wohyń	404	356	257	220	179	-55,69%
RAZEM OF	2 894	2 354	1 824	1 565	1 283	-55,67%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wskaźnikiem określającym aktywność gospodarczą mieszkańców obszaru funkcjonalnego jest liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności. Wartość niniejszego wskaźnika w każdej z gmin rosła w latach 2015-2019. Co przekłada się na wzrost ogólnej liczby osób prowadzących działalność w OF w przeliczeniu na 1000 mieszkańców z 317 do 355.

Wykres 27 - Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności w gminach OF

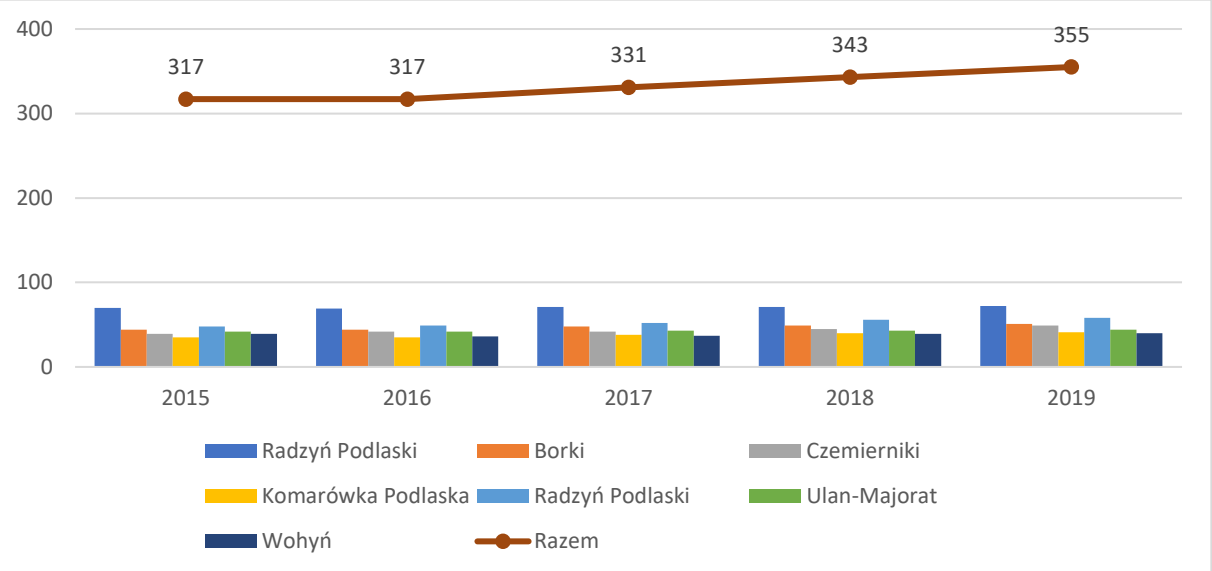

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Najaktywniejsi w zakresie analizowanego wskaźnika są mieszkańcy Miasta Radzyń Podlaski. W 2019 r. na 1000 mieszkańców odnotowano 72 osoby prowadzące działalność gospodarczą. Jednak na przestrzeni analizowanego okresu wartość wskaźnika wzrosła tylko o 2,86%. Zdecydowanie najwyższy wzrost liczby osób prowadzących działalność od roku 2015 do roku 2019 miał miejsce

w Gminie Czemierniki. Wartość wskaźnika wzrosła w tej gminie o 10, co jednak stanowiło wzrost aż o 25,64%. Wśród gmin, które przekroczyły średni dla OF wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wymienić należy: Borki, Czemierniki, Komarówkę Podlaską oraz Gminę Radzyń Podlaski. Pozostałe gminy: Miasto Radzyń Podlaski, Ulan-Majorat oraz Wohyń odnotowały minimalne wzrosty w tym zakresie, nie przekraczając tym samym wartości średniej dla całego obszaru funkcjonalnego.

Tabela 19 - Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	Zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	70	69	71	71	72	2,86%
Borki	44	44	48	49	51	15,91%
Czemierniki	39	42	42	45	49	25,64%
Komarówka Podlaska	35	35	38	40	41	17,14%
Radzyń Podlaski	48	49	52	56	58	20,83%
Ulan-Majorat	42	42	43	43	44	4,76%
Wohyń	39	36	37	39	40	2,56%
RAZEM OF	317	317	331	343	355	11,99%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

3.2. Sektor rolniczy

Obszar Funkcjonalny składa się z terenów o przeważającym charakterze rolniczym. Użytki rolne razem stanowią tu 73,65% powierzchni ogólnej obszaru. Według Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku na terenie OF funkcjonuje 7 723 gospodarstw rolnych, z czego 7 388 prowadzi działalność rolniczą. Zdecydowaną większość gospodarstw rolnych zajmują te o powierzchni od 1 do 5 ha. Jest ich 2 814 co stanowi 36,44% liczby wszystkich gospodarstw. W dalszej kolejności znajdują się gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha (1 876) oraz najmniejsze o powierzchni do 1 ha, których jest aż 1 431 co stanowi 18,53%. Warto tutaj odnotować, iż w przypadku tych najmniejszych gospodarstw, w odniesieniu do gospodarstw prowadzących działalność rolniczą występują tu największe różnice. To znaczy, że znaczna część z nich utrzymuje się z działalności pozarolniczej. W przypadku większych gospodarstw rolnych odsetek ten spada wraz ze wzrostem powierzchni. Jeżeli chodzi o gospodarstwa wielkopowierzchniowe (15 ha i więcej) to wszystkie prowadzą działalność rolniczą, a jest ich 790.

Tabela 20 - Liczba gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach OF

Gmina	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej	RAZEM
Miasto Radzyń Podlaski	295	177	38	9	12	531
Borki	168	479	323	89	87	1 146
Czemierniki	270	351	228	110	91	1 050
Komarówka Podlaska	153	257	276	147	151	984
Radzyń Podlaski	319	718	353	115	109	1 614
Ulan-Majorat	107	454	325	159	122	1 167
Wohyń	119	378	333	183	218	1 231
RAZEM	1 431	2 814	1 876	812	790	7 723

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa.

Analizując rozkład wielkości gospodarstw w poszczególnych gminach należy stwierdzić, że zdecydowanie największa ich ilość występuje w gminie Radzyń Podlaski, natomiast najmniejsza

w Mieście Radzyń Podlaski. Warty odnotowanie jest również fakt, iż gospodarstwa zlokalizowane na terenie Miasta Radzyń Podlaski charakteryzują się raczej mniejszą powierzchnią w stosunku do pozostałych gmin. W tym przypadku, utrzymuje się również wysoki odsetek gospodarstw, które nie prowadzą działalności rolniczej, co wydaje się oczywiste z uwagi na charakter jednostki samorządu terytorialnego. Najwięcej gospodarstw o dużej powierzchni, tj. 10 – 15 ha oraz 15 ha i więcej występuje na terenie gminy Komarówka Podlaska. Taki stan rzeczy przekłada się również na relatywnie niedużą liczbę gospodarstw ogółem.

Wykres 28 - Gospodarstwa rolne ogółem i gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą w gminach

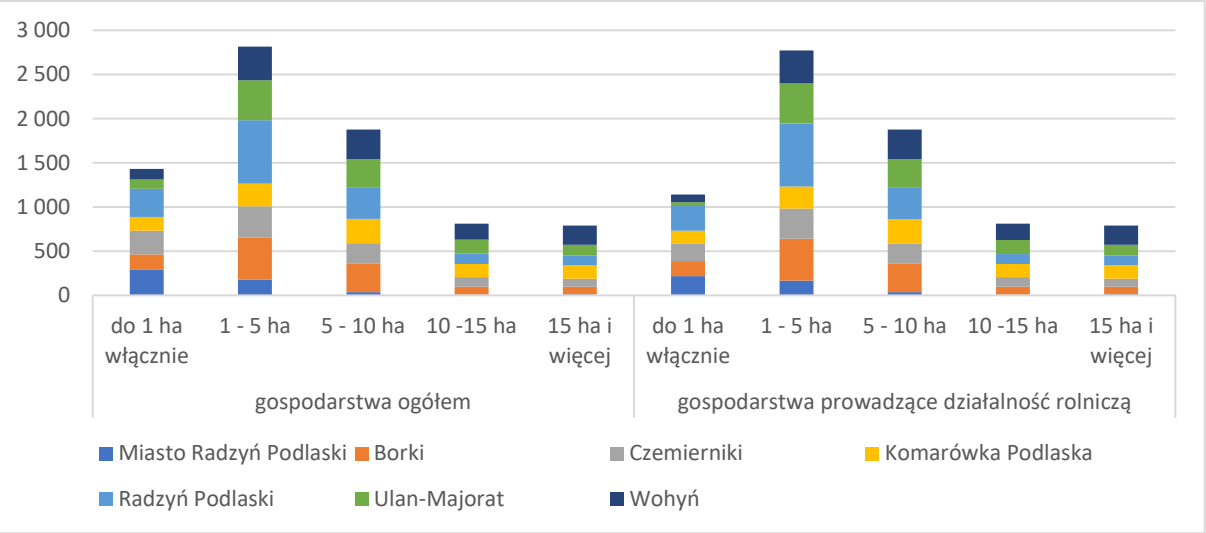

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa.

Gospodarstwa domowe na terenie OF posiadają różne źródła utrzymania. Jak wspomniano powyżej, nie wszystkie gospodarstwa prowadzą i utrzymują się z wyłącznie z działalności rolniczej. Warto zauważyć, że bardzo wiele gospodarstw utrzymuje się również z dochodu z pracy najemnej oraz pozarolniczej działalności gospodarczej. Znaczący odsetek takich osób występuje w szczególności w gminach Miasto Radzyń Podlaski, Borki oraz Radzyń Podlaski. Należy jednak zaznaczyć, że ponad 95 % wszystkich gospodarstw w obszarze funkcjonalnym posiada dochód z działalności rolniczej.

Tabela 21 - Gospodarstwa domowe w OF z dochodami z różnych źródeł.

	Miasto Radzyń Podlaski	Borki	Czemierniki	Komarówka Podlaska	Radzyń Podlaski	Ulan-Majorat	Wohyń	Razem
ogółem	531	1 146	1 050	984	1 614	1 167	1 231	7 723
z dochodem z działalności rolniczej	443	1 143	960	974	1 568	1 099	1 194	7 381
z dochodem z emerytury i renty	163	258	266	302	655	209	307	2 160
z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	95	337	331	113	295	449	258	1 878
z dochodem z pracy najemnej	223	577	271	357	883	443	499	3 253
z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	11	33	75	39	220	56	81	515
bez dochodów z działalności rolniczej	88	3	91	10	46	68	37	343
bez dochodów z emerytury i renty	369	888	784	682	959	958	924	5 564
bez dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej	436	809	719	871	1 319	718	973	5 845

bez dochodów z pracy najemnej	308	569	780	627	731	724	732	4 471
bez dochodów z innych niezarobkowych źródeł poza emerytura i rentą	520	1 113	975	945	1 394	1 111	1 150	7 208

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa.

Wykres 29 - Gospodarstwa utrzymujące zwierzęta gospodarskie w poszczególnych gminach OF

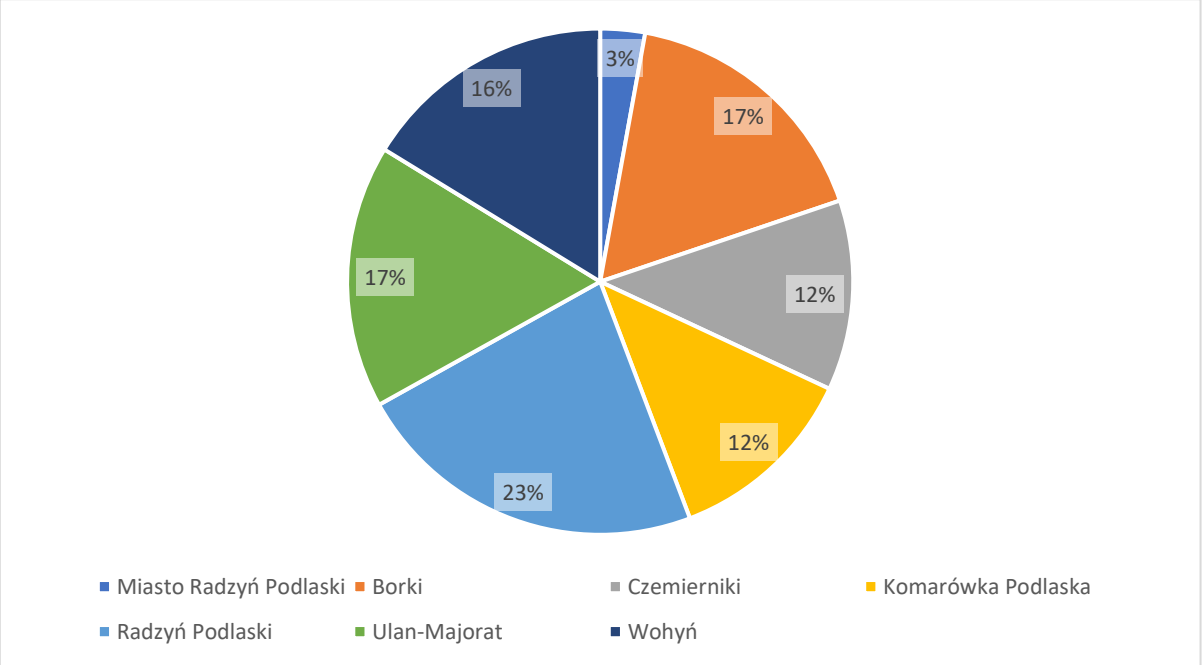

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa.

Część gospodarstw (4271) znajdujących się na terenie obszaru funkcjonalnego zajmuje się hodowlą zwierząt gospodarskich. Zdecydowanie najmniej takich gospodarstw znajduje się na terenie Miasta Radzyń Podlaski. Jest ich 122 co stanowi 3% ogółu gospodarstw OF utrzymujących zwierzęta gospodarskie. Najwięcej takich gospodarstw jest zlokalizowanych na terenie Gminy Radzyń Podlaski. 1 282 gospodarstwa stanowią prawie ¼ z ich łącznej liczby.

Wykres 30 - Pogłowie zwierząt w sztukach dużych w poszczególnych gminach OF

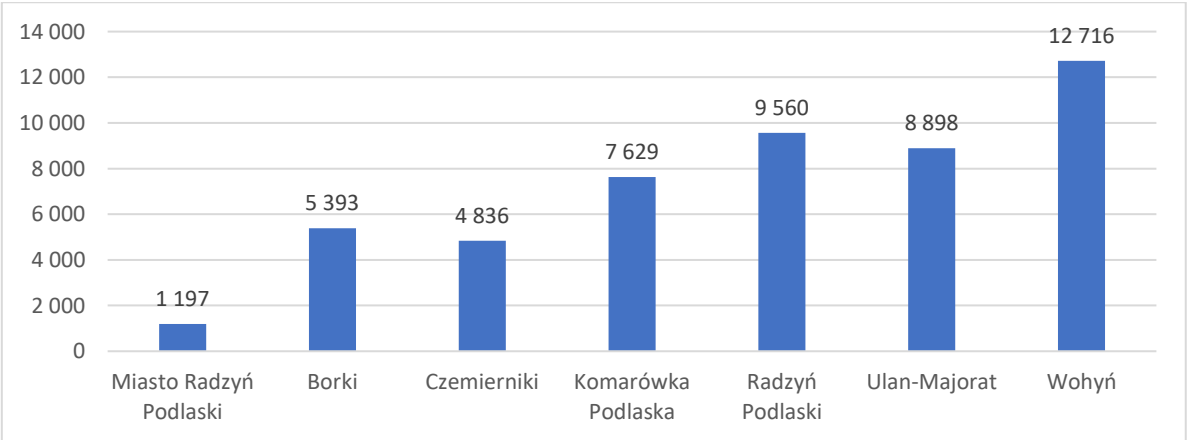

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa.

Powyższy wykres prezentuje dane w zakresie pogłowia zwierząt w sztukach dużych w poszczególnych gminach OF. Wskaźnik ten pozwala określić poziom pogłowia zwierząt

co jednocześnie wskazuje na charakter działalności gospodarstw rolnych. Podobnie jak w przypadku danych dotyczących liczby gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie, najmniejsze wartości możemy zaobserwować w przypadku Miasta Radzyń Podlaski. Największe wartości w prezentowanym zakresie można odnotować w Gminie Wohyń oraz Gminie Radzyń Podlaski.

Zdecydowanie największa część gospodarstw rolnych zajmuje się szeroko pojętą uprawą roślin. Charakter działalności rolniczej można również określić analizując ilość gospodarstw z uprawą wg rodzaju i powierzchni zasiewów. 6468 gospodarstw z terenu Obszaru Funkcjonalnego zajmuje się uprawą. Jest to więc, prawie 84% z liczby wszystkich gospodarstw. Spośród wszystkich gmin obszaru najmniej gospodarstw zajmujących się uprawą znajduje się na terenie Miasta Radzyń Podlaski. Jest ich tylko 298. W pozostałych gminach OF wskaźnik ten jest zdecydowanie wyższy. Gmina Radzyń Podlaski posiada 1301 takich gospodarstw, a Gmina Wohyń 1127. Są to najwyższe wartości spośród wszystkich jednostek samorządu terytorialnego powiatu radzyńskiego.

Tabela 22 - Ilość gospodarstw z uprawą wg rodzaju zasiewów w gminach OF

	Miasto Radzyń Podlaski	Borki	Czemierniki	Komarówka Podlaska	Radzyń Podlaski	Ulan-Majorat	Wohyń	Razem
zboża razem	288	958	784	804	1 282	1 059	1 106	6 281
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	283	955	777	802	1 278	1 052	1 090	6 237
ziemniaki	57	547	317	357	460	533	409	2 680
uprawy przemysłowe	4	6	26	48	22	15	51	172
buraki cukrowe	0	0	0	35	5	10	30	80
rzepak i rzepik razem	4	0	24	14	16	5	21	84
strączkowe jadalne na ziarno razem	0	9	11	0	0	0	10	30
warzywa gruntowe	0	0	10	48	20	12	17	107
ogółem	298	1 003	792	868	1 301	1 079	1 127	6 468

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa.

Analizując rodzaj zasiewów we wskazanych gospodarstwach należy zauważyć, że dominującą formą uprawy są zboża. Aż 6281 gospodarstw spośród 6468 zajmuje się uprawą zbóż. W dalszej kolejności znajdują się uprawy ziemniaków, ponad 41% spośród ogólnej liczby gospodarstw posiadających zasiewy, posiada uprawę ziemniaków. Pozostałe rodzaje zasiewów są już zdecydowanie mniejsze i mają charakter wręcz marginalny. Należy również zaznaczyć, że tylko 172 gospodarstwa we wskazanej liczbie zajmują się uprawami przemysłowymi.

3.3. Sektor przedsiębiorstw

W Obszarze Funkcjonalnym wg danych na koniec 2019 r. działalność gospodarczą prowadziło 3585 podmiotów gospodarczych. Najwięcej podmiotów znajduje się na terenie Miasta Radzyń Podlaski. Natomiast najmniej podmiotów możemy zaobserwować na terenie gmin: Czemierniki i Komarówka Podlaska. Warto zaznaczyć, że ogólna liczba podmiotów na całym obszarze systematycznie wzrasta. Dzieje się tak wyłącznie dzięki wzrostowi liczby podmiotów w sektorze prywatnym. Gminy, które poczyniły największe postępy w tym zakresie to Radzyń Podlaski i Borki. Należy również odnotować szczególnie niski wzrost wartości wskaźnika w gminach: Wohyń oraz Miasto Radzyń Podlaski. Tutaj wartości zmieniły się odpowiednio o 2 i 3. Podmioty gospodarcze można podzielić według struktury własności. W 2019 r. na terenie Obszaru Funkcjonalnego znajdowały się

3403 podmioty z sektora prywatnego, co stanowiło 95,78% ogółu. 150 podmiotów z sektora publicznego, stanowiło zdecydowaną mniejszość.

Tabela 23 - Liczba podmiotów gospodarki narodowej w poszczególnych gminach OF

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019
Miasto Radzyń Podlaski	1 475	1 469	1 495	1 485	1 478
Borki	334	334	366	374	395
Czemierniki	208	224	221	239	250
Komarówka Podlaska	221	216	229	240	235
Radzyń Podlaski	472	484	504	535	561
Ulan-Majorat	306	304	310	318	320
Wohyń	344	324	332	339	346
RAZEM OF	3 360	3 355	3 457	3 530	3 585

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując poniższy wykres można również zauważyć, że liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na przestrzeni okresu 2015-2019 wzrosła o 208. Wartość ta świadczy o wzroście wskaźnika na poziomie 6,22%. Liczba podmiotów sektora prywatnego systematycznie rośnie od 2016 roku. Natomiast liczba podmiotów w sektorze publicznym nieznacznie rosła do roku 2018, aby w kolejnym roku obniżyć się o 5 podmiotów.

Wykres 31 - Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektora własności w OF w latach 2007-2014

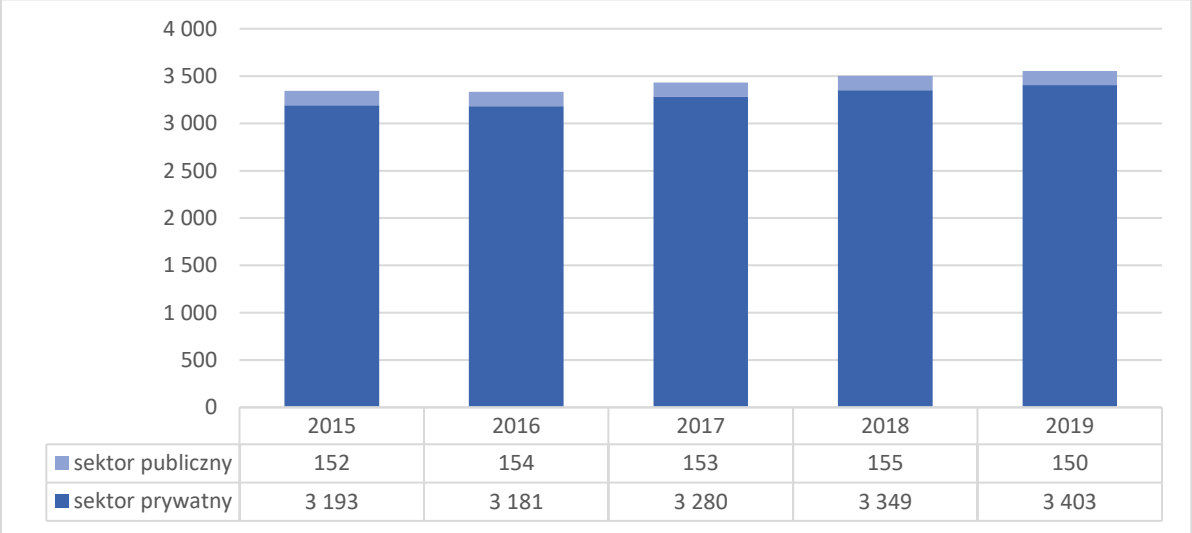

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Znaczący odsetek wśród podmiotów sektora prywatnego stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD. Wg stanu na koniec roku 2019 ich liczba wynosiła 2809. Około 40% z tych podmiotów znajdowała się na terenie Miasta Radzyń Podlaski. Najmniejsza liczba osób prowadzących działalność gospodarczą znajdowała się w gminach: Czemierniki i Komarówka Podlaska. Analizując zmiany wskaźnika w poszczególnych gminach Obszaru Funkcjonalnego należy odnotować, że w każdej z nich poza Gminą Wohyń można zaobserwować wzrost jego wartości na przestrzeni okresu 2015-2019. Najwyższe wzrosty widoczne są w Gminie Radzyń Podlaski. Kolejne gminy o relatywnie wysokim wzroście to Borki i Czemierniki. W przypadku gmin Miasto Radzyń Podlaski i Ulan-Majorat wartość wskaźnika zwiększyła się kolejno o 5 i 6 podmiotów.

Tabela 24 - Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019
Miasto Radzyń Podlaski	1 121	1 106	1 118	1 121	1 126
Borki	266	264	290	293	307
Czemierniki	173	187	184	197	210
Komarówka Podlaska	154	150	164	172	170
Radzyń Podlaski	387	397	419	451	469
Ulan-Majorat	256	252	258	261	262
Wohyń	266	249	253	258	265
RAZEM OF	2 623	2 605	2 686	2 753	2 809

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analiza struktury sektora przedsiębiorstw pod względem klas wielkości pokazuje, że dominującą grupą przedsiębiorstw w latach 2015–2019 były mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników, które w 2019 r. stanowiły 96% wszystkich przedsiębiorstw. Należy przy tym zauważyć, że ich liczba wzrastała z roku na rok i w 2019 r. była o 6,82% większa niż w 2015 r. Drugą grupą pod względem liczebności w strukturze przedsiębiorstw wg klas wielkości były przedsiębiorstwa małe, liczące od 10 do 49 pracowników i stanowiły one w 2019 r. 3,07% ogółu przedsiębiorstw. Liczba przedsiębiorstw małych, średnich i dużych była względnie stała i nie zmieniała się znacznie na przestrzeni lat 2015-2019. Należy również zaznaczyć, że w całym obszarze funkcjonalnym znajdują się tylko dwa podmioty zatrudniający powyżej 250 pracowników.

Wykres 32 - Podmioty klasyfikowane według kryterium liczby pracujących na terenie OF

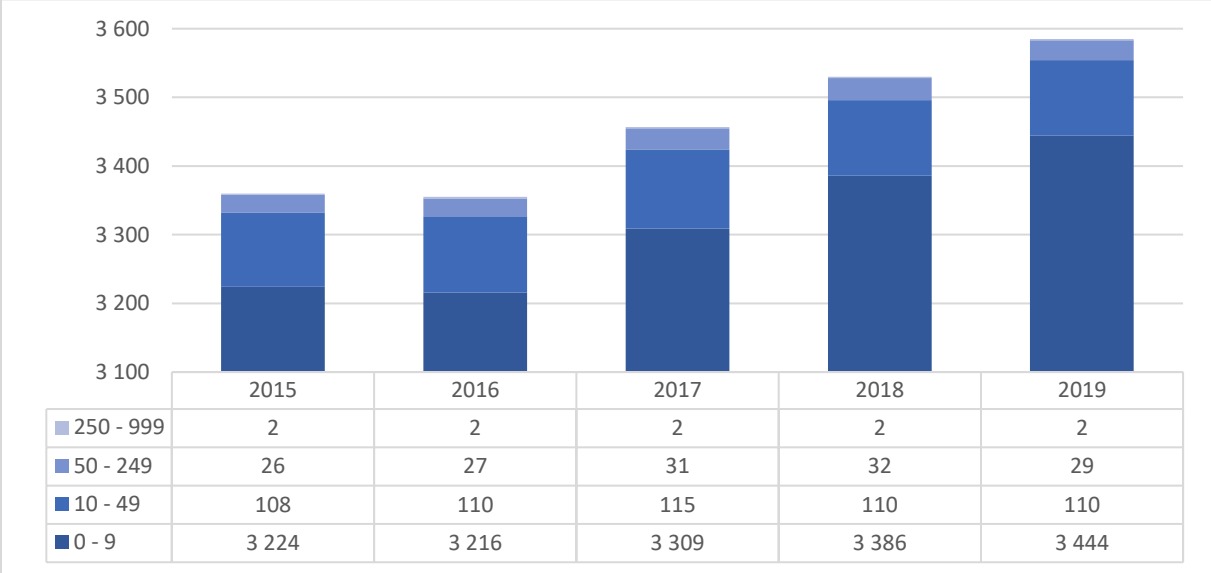

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W sektorze przedsiębiorstw możemy również dokonać podziału podmiotów według grup rodzajów działalności PKD. W niniejszym podziale należy wyróżnić trzy najważniejsze grupy PKD związane z: rolnictwem, przemysłem i budownictwem, oraz pozostałą działalnością. Wartości wskaźników w poszczególnych gminach przedstawiają się jak na poniższym wykresie. Zdecydowanie największa ilość przedsiębiorstw można odnotować w grupie – pozostała działalność. We wszystkich gminach, najmniejsza liczba działalności gospodarczych związana jest z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem.

Wykres 33 - Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019

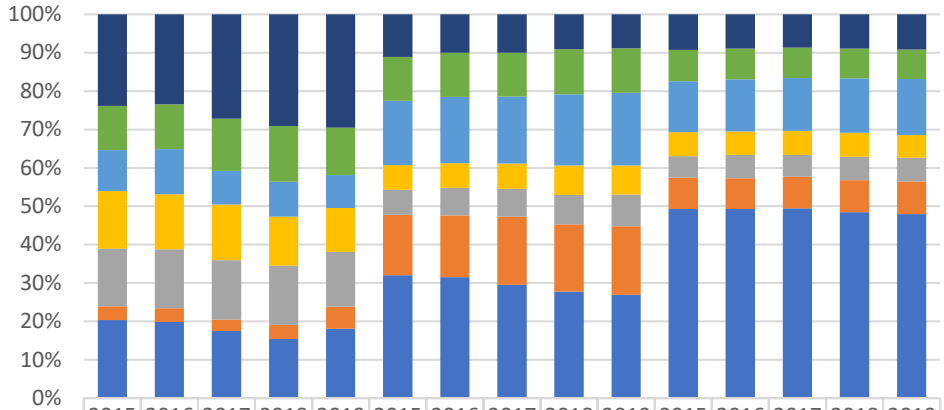

	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo					przemysł i budownictwo					pozostała działalność				
Wohyń	27	26	28	32	31	95	85	91	83	88	222	213	213	224	227
Ulan-Majorat	13	13	14	16	13	98	98	104	108	116	195	193	192	194	191
Radzyń Podlaski	12	13	9	10	9	144	147	158	169	189	316	324	337	356	363
Komarówka Podlaska	17	16	15	14	12	55	54	60	70	76	149	146	154	156	147
Czemierniki	17	17	16	17	15	56	61	66	70	83	135	146	139	152	152
Borki	4	4	3	4	6	135	137	162	160	178	195	193	201	210	211
Miasto Radzyń Podlaski	23	22	18	17	19	275	268	268	254	269	1 177	1 179	1 209	1 214	1 190

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W prezentowanym poniżej podziale struktury branż w całym obszarze funkcjonalnym, zdecydowanie największa liczba działalności gospodarczych związana jest z pozostałą działalnością i wynosi ona 69%. Prawie 1/3 firm zajmuje się branżą przemysłową lub budownictwem. Natomiast tylko 3% przedsiębiorstw operuje w szeroko pojętym sektorze rolniczym.

Wykres 34 - Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD w OF w roku 2019

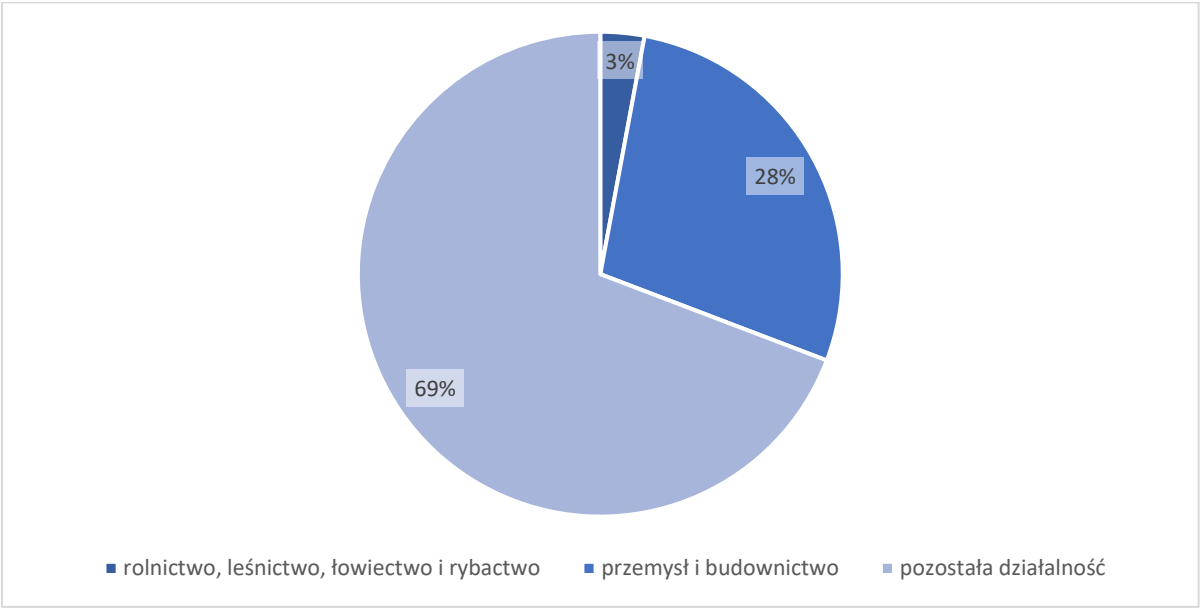

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 35 - Zmiany w liczbie podmiotów zarejestrowanych na terenie OF w latach 2015-2019

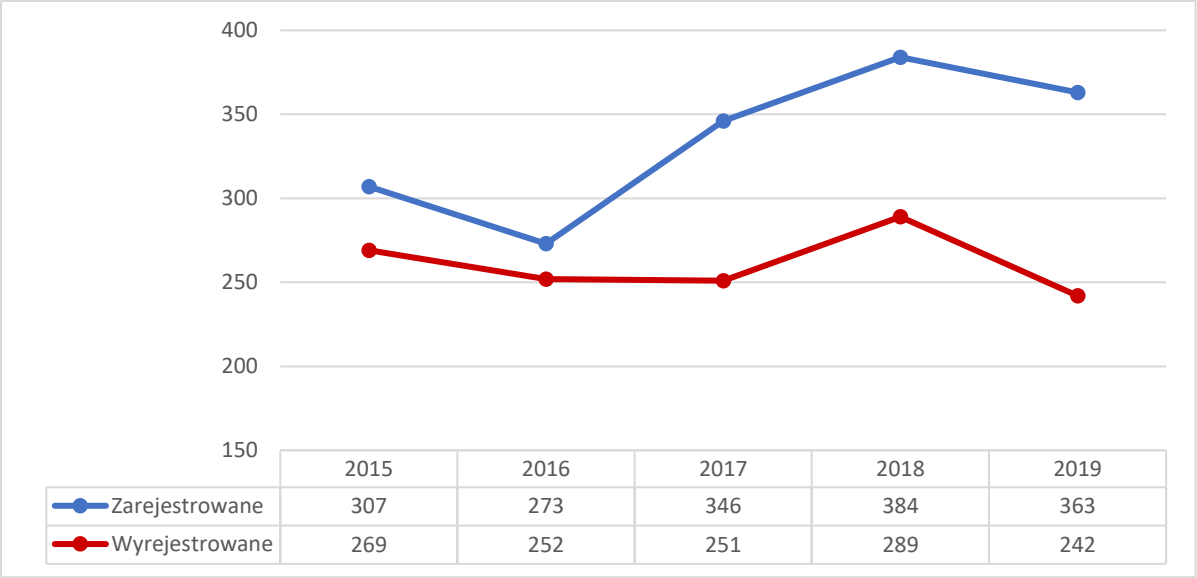

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres zmian w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON pokazuje, że w analizowanym okresie liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON corocznie przewyższała liczbę podmiotów wyrejestrowanych. Najwięcej nowych podmiotów (384) zarejestrowano w roku 2018. W tym samym roku możemy odnotować również największą liczbę podmiotów wyrejestrowanych - 289. W 2019 r. zarejestrowano o 56 więcej niż w 2015 r. a wyrejestrowano o 27 mniej niż w 2015 r. Na przestrzeni lat możemy również zauważyć pozytywny trend zwiększającej się różnicy pomiędzy otwieraniem nowych podmiotów, a ich wyrejestrowywaniem. Skutkiem takiego zjawiska jest stały wzrost liczby przedsiębiorstw.

4. Jakość życia

4.1. Drogi i transport

Analizując dostępność komunikacyjną i transportową Obszaru Funkcjonalnego należy zwrócić uwagę na sieć dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Istotną rolę w zakresie transportu pełni również infrastruktura kolejowa. Uzupełnieniem sieci dróg i torów kolejowych są również ścieżki rowerowe.

Tabela 25 - Długość dróg gminnych i powiatowych w latach 2015-2019

Kategoria dróg	2015	2016	2017	2018	2019
Drogi o nawierzchni twardej					
gminne	431,6	436,6	448,0	447,2	455,1
powiatowe	390,0	390,0	391,4	391,4	400,0
Drogi o nawierzchni gruntowej					
gminne	722,6	544,8	533,6	525,9	521,5
powiatowe	38,8	38,8	37,4	37,4	37,4
Drogi razem					
gminne	1 154,2	981,4	981,6	973,1	976,6
powiatowe	428,8	428,8	428,8	428,8	437,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Obszar Funkcjonalny jest punktem przecięcia dróg krajowych 63 i 19. Droga krajowa 63 prowadzi od przejścia granicznego Sławatycze-Domaczewo na granicy z Białorusią, przez Łuków, Siedlce, Łomżę, do granicy z obwodem kaliningradzkim w miejscowości Perły. Natomiast droga krajowa nr 19 prowadzi pomiędzy przejściem granicznym z Białorusią w Kuźnicy Białostockiej a granicą ze Słowacją w Barwinku. Biegnie m. in. przez Rzeszów, Lublin i Białystok. Trasa praktycznie w całości jest fragmentem międzynarodowego szlaku „Via Carpatia". Jeżeli chodzi o drogi wojewódzkie, to na terenie obszaru funkcjonalnego znajdują się 2 drogi o takim charakterze: nr 814 relacji Radzyń Podlaski – Suchowola – Żminne oraz nr 813 relacji Międzyrzec Podlaski – Parczew – Ostrów Lubelski – Łęczna. Sieć dróg powiatowych jest dość dobrze rozbudowana i prezentuje się jak na poniższej mapie. Uzupełnieniem infrastruktury jest również duża ilość dróg gminnych o nawierzchni twardej i gruntowej. Łącznie przez obszar powiatu radzyńskiego przebiega 73,340 km dróg krajowych, 26,300 km dróg wojewódzkich, 437,400 km dróg powiatowych, 976,600 km dróg gminnych. Należy również zaznaczyć, że długość dróg gruntowych zarówno gminnych jak i powiatowych na przestrzeni okresu 2015-2019 systematycznie się zmniejsza. Natomiast długość dróg o nawierzchni twardej stale rośnie.

Mapa 7 - Sieć dróg powiatowych powiatu radzyńskiego

Źródło: https://zdpradzynpodlaski.bip.lubelskie.pl

Infrastruktura kolejowa znajdująca się na terenie Obszaru Funkcjonalnego jest związana z linią kolejową nr 30 na trasie Lublin – Łuków. Jest to linia pierwszorzędna, jednotorowa i niezelektryfikowana prowadząca przez Gminy Wohyń, Radzyń Podlaski i Ulan-Majorat. Stacja kolejowa Radzyń Podlaski znajduje się w miejscowości Bedlno Radzyńskie (Gmina Radzyń Podlaski). Natomiast przystanki kolejowe zlokalizowane są w miejscowościach: Bezwola i Lisiowólka (Gmina Wohyń) oraz Jaski (Gmina Radzyń Podlaski). W chwili obecnej planowana jest elektryfikacja linii kolejowej nr 30 Łuków – Lublin. Projekt został zakwalifikowanych do II etapu naboru Programu Kolej Plus. Należy jednak zaznaczyć, iż pełne wykorzystanie możliwości płynących z infrastruktury kolejowej

może zapewnić wyłącznie dalsza jej rozbudowa m. in. poprzez budowę drugiego torowiska oraz rozbudowę sieci połączeń.

Mapa 8 - Wizualizacja linii kolejowych zakwalifikowanych do II etapu Programu Kolej Plus w województwie lubelskim

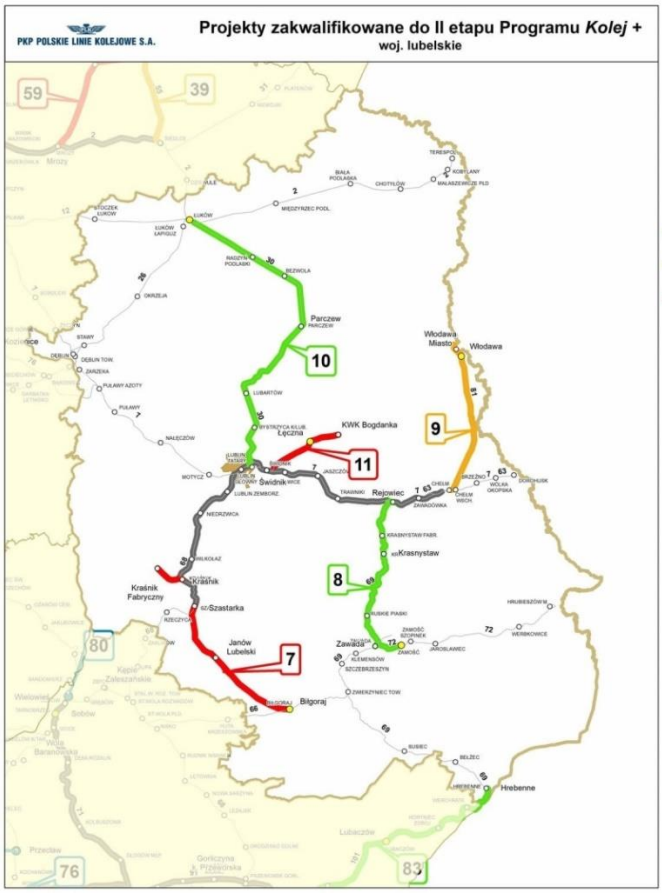

Źródło: http://www.plk-sa.pl

Uzupełnieniem infrastruktury transportowej są również ścieżki rowerowe. Ich łączna długość wzrosła z poziomu 6,5 km w 2015 r. do poziomu 9,8 km w 2019 r. W większości przypadków ścieżki te znajdują się pod zarządem władz gminnych. Należy również zaznaczyć, że w przeliczeniu na 100 km² powierzchni jest ich relatywnie niewiele, ponieważ tylko 1,02 km.

Wykres 36 - Długość ścieżek rowerowych w powiecie radzyńskim w latach 2015-2019

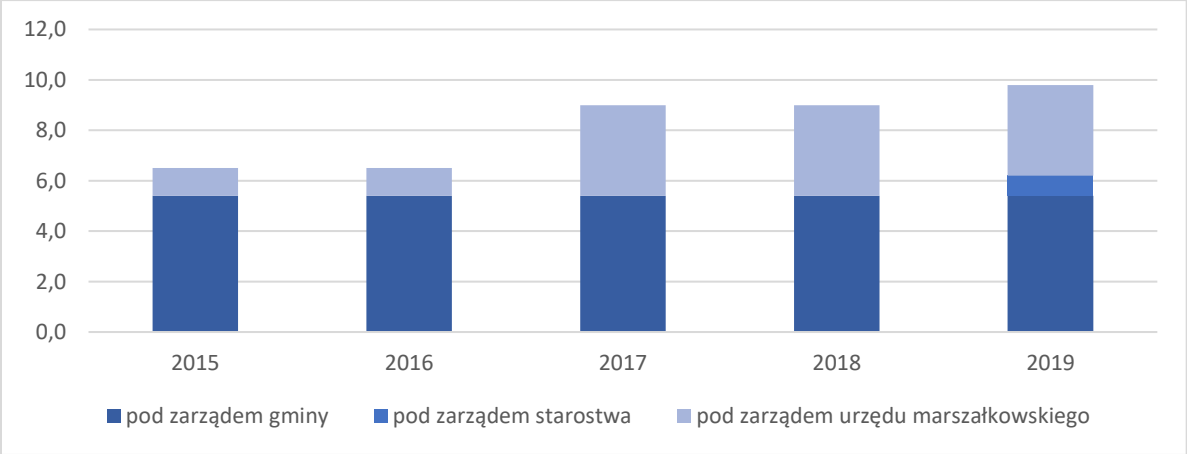

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

4.2. Zasoby mieszkaniowe

Istotnym wskaźnikiem określającym zasoby mieszkaniowe w obszarze funkcjonalnym jest liczba mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Dla poszczególnych gmin przedstawia się ona jak na poniższym wykresie.

Tabela 26 - Liczba mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	356,7	360,9	369,8	377,2	379,6	6,42%
Borki	278,2	280,1	282,9	283,8	288,5	3,70%
Czemierniki	348,1	352,0	356,2	359,2	364,3	4,65%
Komarówka Podlaska	367,7	373,0	376,7	381,2	388,3	5,60%
Radzyń Podlaski	302,5	304,8	308,1	311,2	313,6	3,67%
Ulan-Majorat	281,0	284,1	285,6	287,2	289,3	2,95%
Wohyń	364,8	368,2	373,3	379,1	385,6	5,70%
ŚREDNIA OF	328,4	331,9	336,1	339,8	344,2	4,79%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Należy zwrócić uwagę, że gminy, które przewyższają wartość średnią dla całego obszaru to: Komarówka Podlaska, Wohyń, Miasto Radzyń Podlaski oraz Czemierniki. Pozostałe gminy, również notują wzrosty w zakresie liczby mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, jednak są to wartości poniżej średniej. W analizowanym okresie, dla całego Obszaru Funkcjonalnego notuje się systematyczny i nieznaczny wzrost wartości wskaźnika osiągający różnicę na poziomie 4,79% pomiędzy rokiem 2015 a 2019.

Wykres 37 - Budynki mieszkalne gminach OF w latach 2015-2020

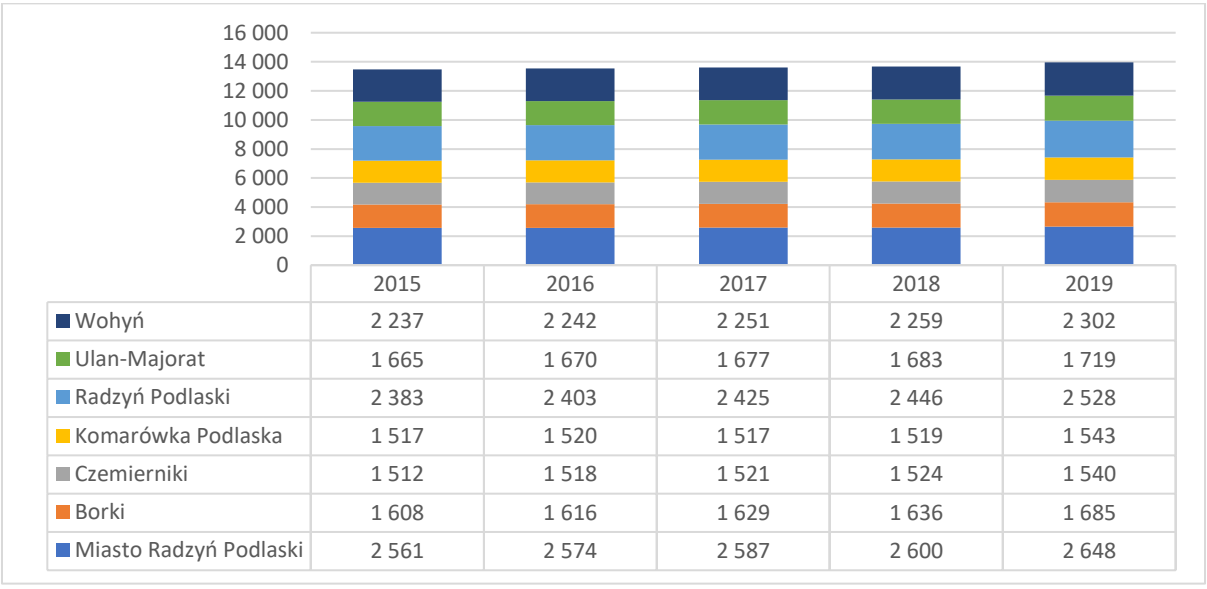

	2015	2016	2017	2018	2019
Wohyń	2 237	2 242	2 251	2 259	2 302
Ulan-Majorat	1 665	1 670	1 677	1 683	1 719
Radzyń Podlaski	2 383	2 403	2 425	2 446	2 528
Komarówka Podlaska	1 517	1 520	1 517	1 519	1 543
Czemierniki	1 512	1 518	1 521	1 524	1 540
Borki	1 608	1 616	1 629	1 636	1 685
Miasto Radzyń Podlaski	2 561	2 574	2 587	2 600	2 648

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując zasoby mieszkaniowe na terenie Obszaru Funkcjonalnego należy zauważyć, że na przestrzeni okresu 2015-2019 ilość budynków mieszkalnych nieznacznie, lecz systematycznie wzrastała. Od poziomu 13 483 w roku 2015 do poziomu 13 965 w roku 2019. Największy wzrost nastąpił pomiędzy 2018 a 2019 rokiem. Wówczas pojawiło się 298 nowych budynków mieszkalnych, co stanowi wzrost o 2,18% w stosunku rok do roku. Należy również zaznaczyć, że w analizowanym

okresie wszystkie gminy Obszaru Funkcjonalnego odnotowały wzrost wartości wskaźnika na swoim terenie. Przy czym najwyższe wzrosty możemy zauważyć w gminie Radzyń Podlaski oraz Miasto Radzyń Podlaski. Natomiast wśród gmin, w których liczba budynków mieszkalnych zwiększyła się najmniej, należy wymienić Czemierniki i Komarówkę Podlaską.

W zakresie określenia zasobów mieszkaniowych istotna jest nie tylko ilość budynków mieszkalnych, ale również ich powierzchnia. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w poszczególnych gminach OF przedstawia się jak na poniższym wykresie. Na przestrzeni lat 2015-2019 wartości wskaźnika w poszczególnych gminach oraz wartość średnia dla całego obszaru funkcjonalnego utrzymują się na względnie stałym poziomie. Największe mieszkania znajdują się w gminach Radzyń Podlaski oraz Ulan-Majorat, natomiast najmniejsze w Mieście Radzyń Podlaski – co wynika z charakteru zabudowy na terenach wiejskich i miejskich.

Wykres 38 - Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminach OF w latach 2015-2019

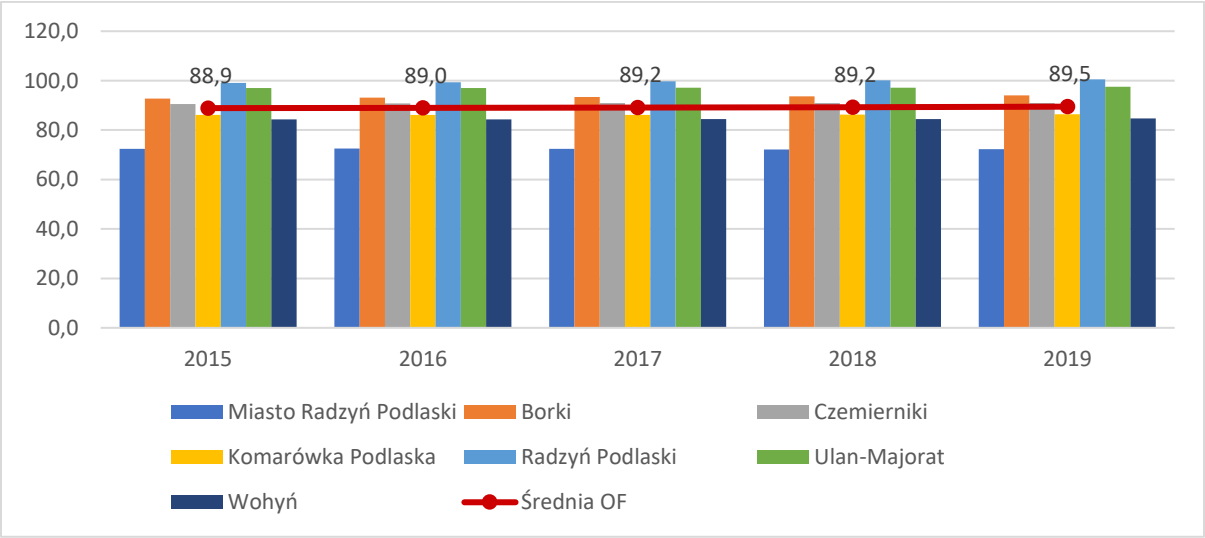

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Inaczej sytuacja przedstawia się podczas przedstawienia przeciętej powierzchni użytkowej mieszkania w przeliczeniu na 1 osobę. Największą powierzchnię odnotowujemy wówczas w gminach Komarówka Podlaska oraz Czemierniki, a najniższą w gminie Borki. Natomiast wartość średnia również nieznacznie rośnie w analizowanym okresie i na koniec 2019 r. osiąga 30,5 m² na osobę.

Wykres 39 - Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019

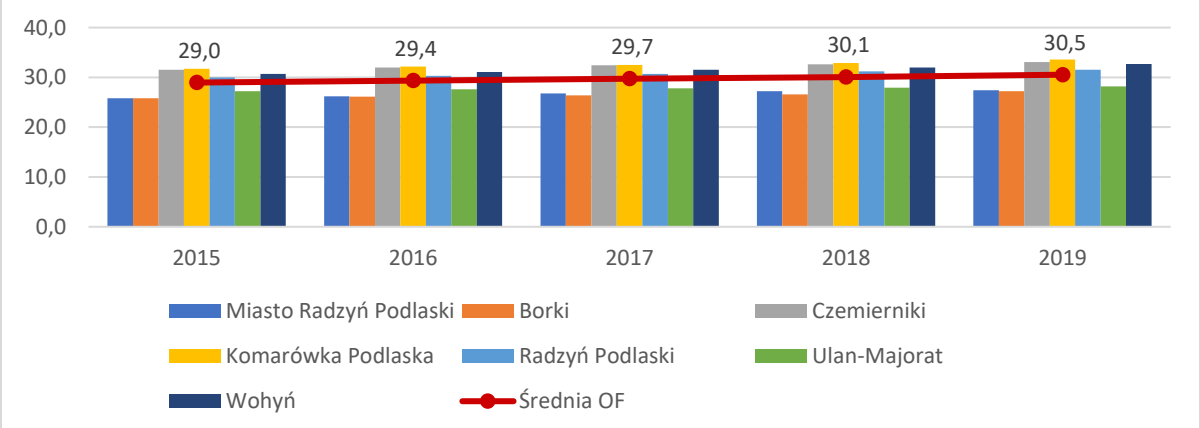

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W latach 2015-2019 na terenie OF oddano do użytkowania 631 mieszkań z czego najwięcej w roku 2017, czyli 182 mieszkania. Najmniejszą liczbę mieszkań oddano do użytkowania w roku 2019 i było to 91 mieszkań. Analizując poszczególne gminy należy zauważyć, iż zdecydowana większość z nowo powstałych mieszkań znajduje się w Mieście Radzyń Podlaski, co wskazuje na wykorzystanie zabudowy wielorodzinnej. Warto również zauważyć, iż rok 2019 był szczególnie trudny dla Miasta Radzyń Podlaski w niniejszym zakresie. Odnotowano tylko 13 nowych mieszkań. Stabilny rozwój mieszkalnictwa możemy zaobserwować w Gminie Radzyń Podlaski oraz Wohyń. Najsłabiej pod względem wartości wskaźnika prezentują się gminy Komarówka Podlaska oraz Czemierniki.

Wykres 40 - Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w OF w latach 2015-2019

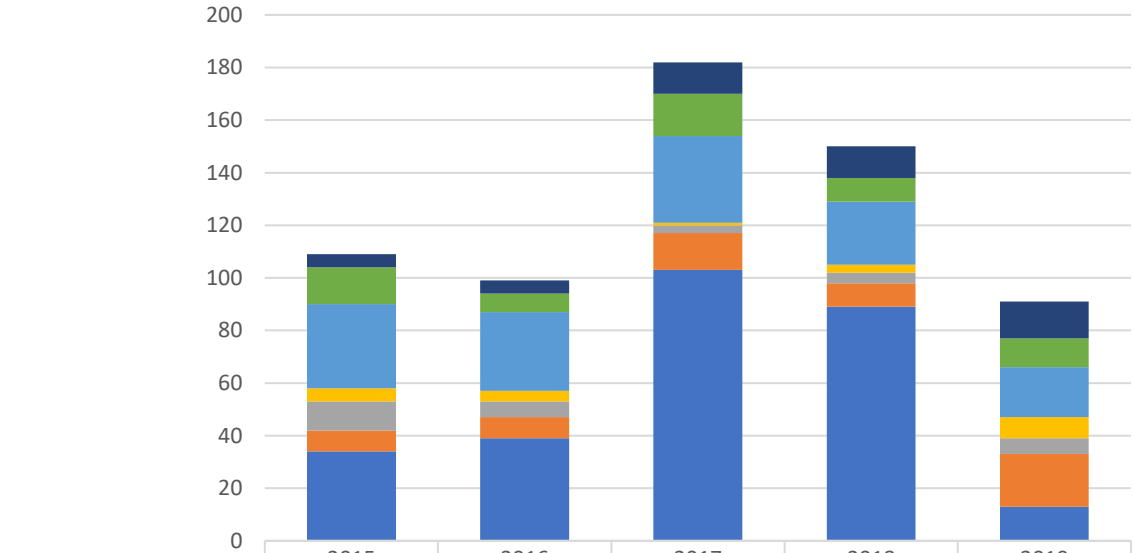

	2015	2016	2017	2018	2019
Wohyń	5	5	12	12	14
Ulan-Majorat	14	7	16	9	11
Radzyń Podlaski	32	30	33	24	19
Komarówka Podlaska	5	4	1	3	8
Czemierniki	11	6	3	4	6
Borki	8	8	14	9	20
Miasto Radzyń Podlaski	34	39	103	89	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

4.3. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Ochrona zdrowia i opieka społeczna należą do zadań własnych samorządu na szczeblu gminnym i powiatowym. Zapewnienie odpowiedniej jakości tych usług należy do priorytetów władz i ma bardzo istotny wpływ na poziom jakości życia w poszczególnych gminach, a tym samym na zadowolenie mieszkańców. Według danych zawartych na stronie internetowej Narodowego Funduszu Zdrowia na terenie Obszaru Funkcjonalnego funkcjonują następujące jednostki opieki zdrowotnej:

- Ambulatorium 2 Regionalnej Bazy Logistycznej - Jednostki Wojskowej 4226 Miejsce Udzielania Świadczeń Bezwola
- Centrum Medyczno-Szkoleniowe Diamed - Zabiele
- Centrum Zdrowia Psychicznego - Radzyń Podlaski
- Filia Stacji Pogotowia Ratunkowego w Radzyniu Podlaskim

- Niepubliczny Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Zakład Opieki Zdrowotnej "WESTA" - Radzyń Podlaski
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "EURODENT" - Radzyń Podlaski
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "TERAPIA" - Przychodnia Specjalistyczna - Radzyń Podlaski
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Medycyny Szkolnej - Radzyń Podlaski
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Czemiernikach
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Komarówce Podlaskiej
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Suchowoli
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Wohyniu
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Rejonowa Nr 2 - Radzyń Podlaski
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Senio-Vita Zespół Długoterminowej Opieki Domowej - Radzyń Podlaski
- NZOP "Zdrowie" Sp.j. - Radzyń Podlaski
- Oddział Laboratoryjny - Radzyń Podlaski
- Oddział Nadzoru Sanitarnego - Radzyń Podlaski
- Ośrodek Medyczny PETRA MEDICA Filia nr 9 - Bezwola
- Ośrodek Zdrowia w Białce
- Praktyka Lekarza Rodzinnego „SALUS” w Domaszewnicy
- Praktyka Lekarza Rodzinnego „SALUS” Ulan-Majorat
- Indywidualna Praktyka Stomatologiczna Ulan-Majorat
- Podlaskie Centrum Zdrowia - Radzyń Podlaski
- Podstawowa opieka zdrowotna - Radzyń Podlaski
- Praktyka Lekarza Rodzinnego - Radzyń Podlaski
- Praktyka Lekarza Rodzinnego "DORMED" - Radzyń Podlaski
- Praktyka Lekarza Rodzinnego w Borkach
- Praktyka Lekarza Rodzinnego w Woli Osowińskiej
- Przychodnia Podstawowej Opieki Zdrowotnej - Radzyń Podlaski
- Przychodnia Specjalistyczna - Radzyń Podlaski
- Przyzakładowa Przychodnia Rehabilitacyjna przy "Simena" Spółdzielnia- Zakład Pracy Chronionej w Radzyniu Podlaskim
- Punkt Wyjazdowy Zespołów Ratownictwa Medycznego Komarówka Podlaska
- Smile Art Studio Stomatologia Estetyczna - Radzyń Podlaski
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzyniu Podlaskim - Radzyń Podlaski
- Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych - Kuraszew
- Zakład diagnostyki - Radzyń Podlaski
- Zakład Opiekuńczo-Leczniczy - Ustrzesz

Zdecydowanie najważniejszą placówką jest Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzyniu Podlaskim posiadający następujące oddziały: Szpitalny Oddział Ratunkowy, Oddział Chirurgiczny, Oddział Urazowo-Ortopedyczny, Oddział Reumatologiczny, Oddział Dziecięcy, Oddział Rehabilitacji z Pododdziałem Rehabilitacji Neurologicznej, Oddział Chorób Wewnętrznych i Kardiologii z Pododdziałem Pulmonologicznym, Oddział Neurologii z Pododdziałem Udarowym, Oddział Ginekologiczno-Położniczy z Traktem Porodowym, Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Oddział Psychiatryczny, Oddział Dzienny Psychiatryczny, Oddział Terapii Uzależnień.

Tabela 27 - Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019
Miasto Radzyń Podlaski	177 459	158 200	182 327	179 624	180 018
Borki	25 600	27 473	24 947	25 043	24 428
Czemierniki	17 296	16 063	15 992	17 394	17 320
Komarówka Podlaska	15 901	16 135	16 891	16 996	16 852
Radzyń Podlaski	8 068	11 113	15 610	10 643	10 513
Ulan-Majorat	19 031	21 681	23 109	21 974	21 620
Wohyń	14 659	18 620	18 566	14 794	15 031
RAZEM OF	278 014	269 285	297 442	286 468	285 782

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Powyższa tabela przedstawia liczbę porad w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Dane dotyczą porad w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej, łącznie z poradami udzielonymi w przychodniach resortu MON i MSWiA. Warto zauważyć, że liczba porad opieki zdrowotnej na przestrzeni lat 2015-2019 wzrosła w każdej gminie, poza Gminą Borki.

Istotnymi wskaźnikami świadczącymi o stanie opieki zdrowotnej w Obszarze Funkcjonalnym będą również: liczba aptek oraz liczba ludności przypadająca na jedną aptekę ogólnodostępną w danej gminie. Zdecydowanie najwięcej aptek znajduje się w Mieście Radzyń Podlaski (12). Należy również odnotować, że w Gminie Radzyń Podlaski nie funkcjonuje żadna apteka. Pozostałe gminy mają na swoim terenie 1 lub 2 apteki, co daje łączną sumę w OF na poziomie 19.

Wykres 41 - Liczba aptek w poszczególnych gminach OF wg stanu koniec roku 2019

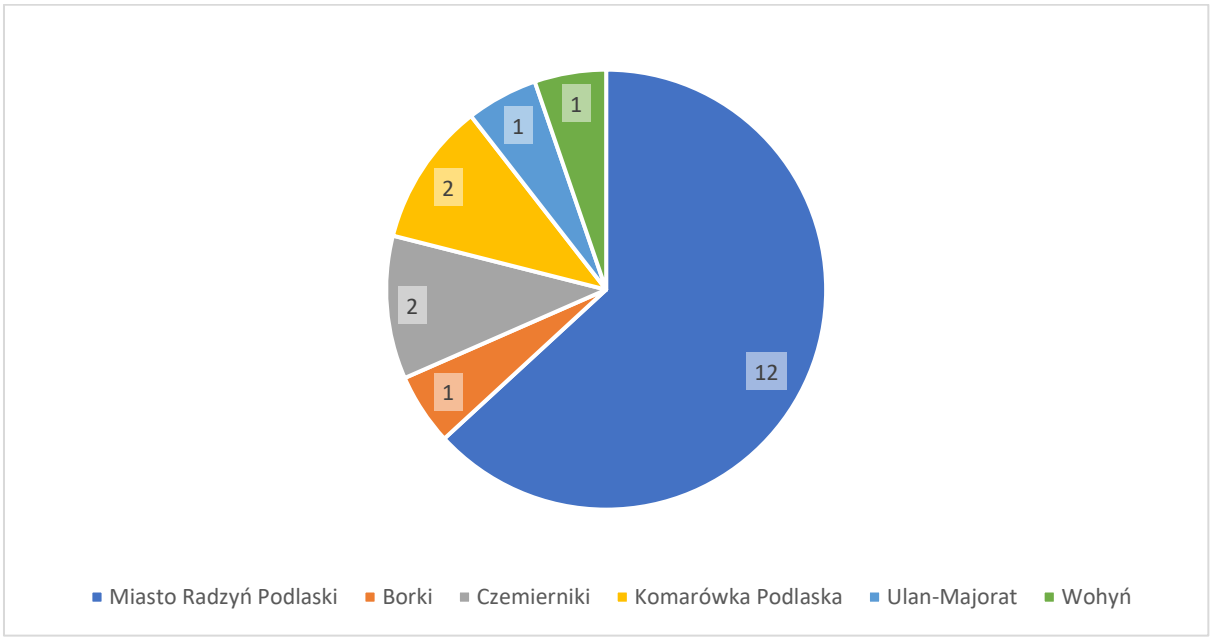

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując wykres dotyczący liczby ludności przypadającej na jedną aptekę ogólnodostępną możemy zauważyć, że w roku 2019 odnotowano wzrost wskaźnika. W tym przypadku jest to zjawisko negatywne, mówiące o tym, że liczba aptek w obszarze funkcjonalnym spadła. Stało się tak prawdopodobnie w wyniku zamknięcia aptek w miejscowościach Ulan-Majorat i Wohyń, dla których wartość wskaźnika również wzrosła we wskazanym okresie.

Wykres 42 - Ludność na jedną aptekę ogólnodostępną w gminach OF w latach 2015-2019

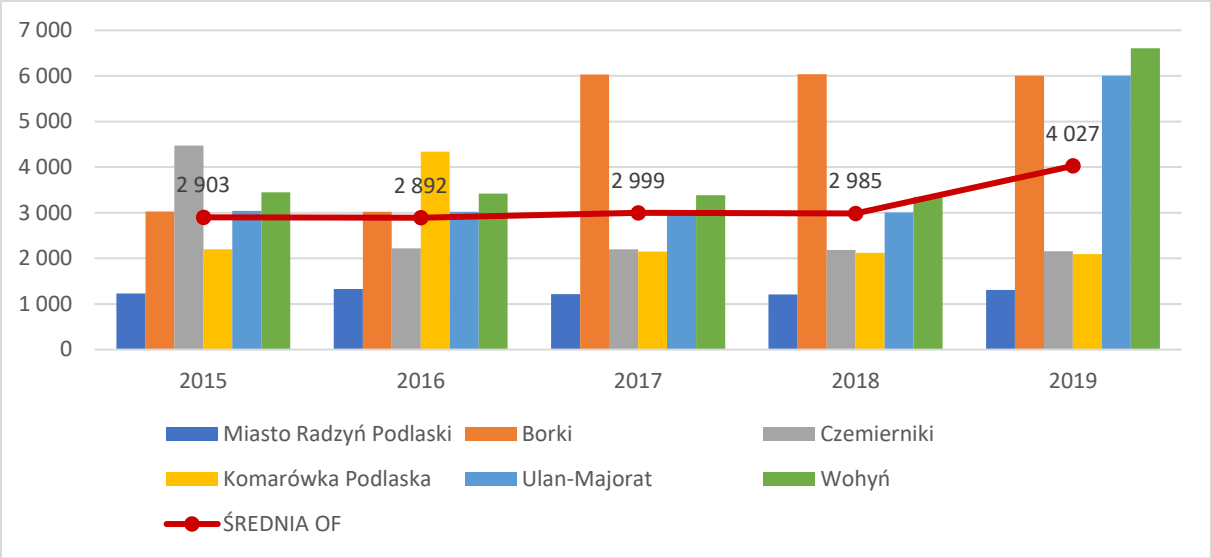

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Na terenie Obszaru Funkcjonalnego znajduje się wiele instytucji i organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej. Należy wymienić wśród nich m. in.:
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radzyniu Podlaskim,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej oraz 6 Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej,
- Całodobowa placówka opiekuńczo-wychowawcza typu socjalizacyjnego - Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza ,,Mój Dom'',
- Świetlice środowiskowe,
- Dzienny Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób Niepełnosprawnych z Zaburzeniami Psychicznymi,
- Poradnia psychologiczno-pedagogiczna,
- Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych ,,Carpe Diem'',
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Zarząd Oddziału Regionalnego w Radzyniu Podlaskim,
- Polski Związek Niewidomych Koło w Radzyniu Podlaskim,
- Stowarzyszenie Pomocna Dłoń – Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Świetlica Środowiskowa w Wohyniu,
- Polski Czerwony Krzyż- Zarząd Rejonowy w Radzyniu Podlaskim,
- Radzyńskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Ósmy Kolor Tęczy",
- Warsztat Terapii Zajęciowej w Kolembrodach,
- Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego w Radzyniu Podlaskim Caritas Diecezji Siedleckiej.

Wykres 43 - Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności

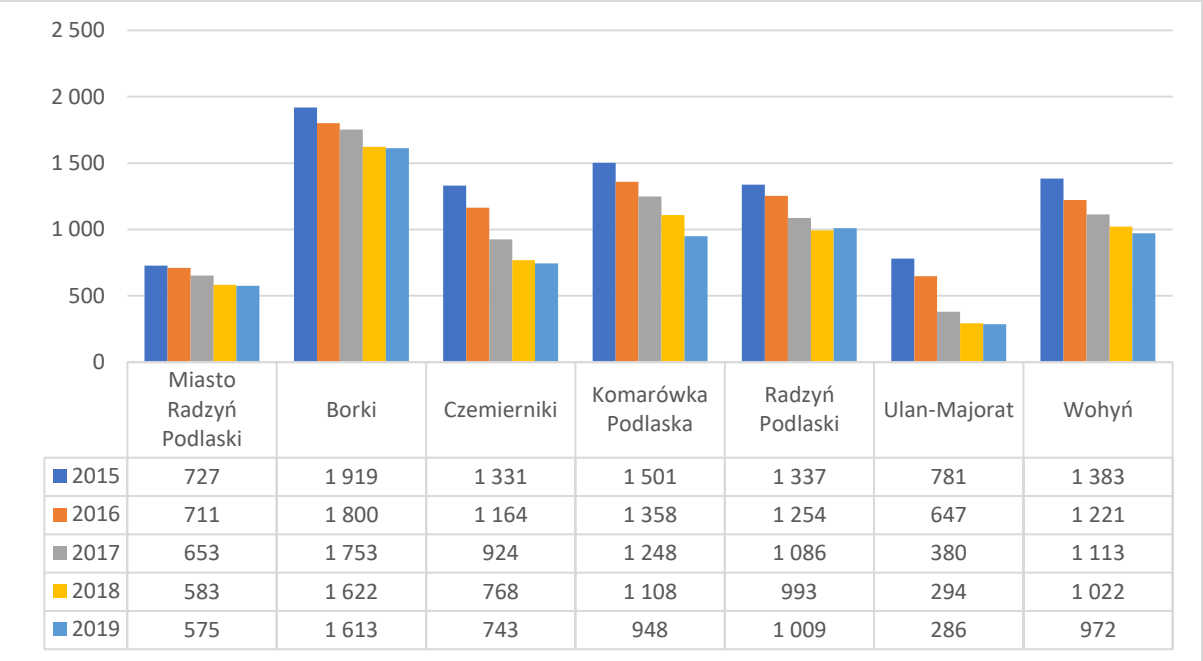

	Miasto Radzyń Podlaski	Borki	Czemierniki	Komarówka Podlaska	Radzyń Podlaski	Ulan-Majorat	Wohyń
2015	727	1 919	1 331	1 501	1 337	781	1 383
2016	711	1 800	1 164	1 358	1 254	647	1 221
2017	653	1 753	924	1 248	1 086	380	1 113
2018	583	1 622	768	1 108	993	294	1 022
2019	575	1 613	743	948	1 009	286	972

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizy dotyczącej liczby mieszkańców korzystających z pomocy społecznej możemy dokonać na podstawie wskaźnika liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności. Warto zwrócić uwagę, że we wszystkich gminach Obszaru Funkcjonalnego na przestrzeni okresu 2015-2019 odnotowuje się regularny spadek wartości wskaźnika. Oznacza to, że odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej spada, co z pewnością jest zjawiskiem pozytywnym. Należy również zaznaczyć, iż zdecydowanie największa liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności zamieszkuje Gminę Borki.

Korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej możemy również pogrupować wg gospodarstw domowych. W tym przypadku oczywiście również możemy zaobserwować korzystne zmiany we wszystkich gminach obszaru. Najlepsza sytuacja jest w Gminie Ulan-Majorat. W badanym okresie odnotowano spadek wartości wskaźnika o 58,41%. Według stanu na koniec 2019 roku w gminie tej tylko 47 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej. Najwięcej takich gospodarstw jest natomiast w Mieście Radzyń Podlaski (328). Pomimo corocznych spadków, wysoki poziom wskaźnika utrzymuje się również w gminach Borki, Radzyń Podlaski i Wohyń i oscyluje w okolicy 255-257 gospodarstw.

Tabela 28 - Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	392	392	374	330	328	-16,33%
Borki	286	269	262	251	255	-10,84%
Czemierniki	181	166	137	122	116	-35,91%
Komarówka Podlaska	201	181	168	158	145	-27,86%
Radzyń Podlaski	309	305	267	252	257	-16,83%
Ulan-Majorat	113	100	58	52	47	-58,41%
Wohyń	316	302	288	272	257	-18,67%
RAZEM OF	1 798	1 715	1 554	1 437	1 405	-21,86%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 44 - Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne oraz liczba dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019

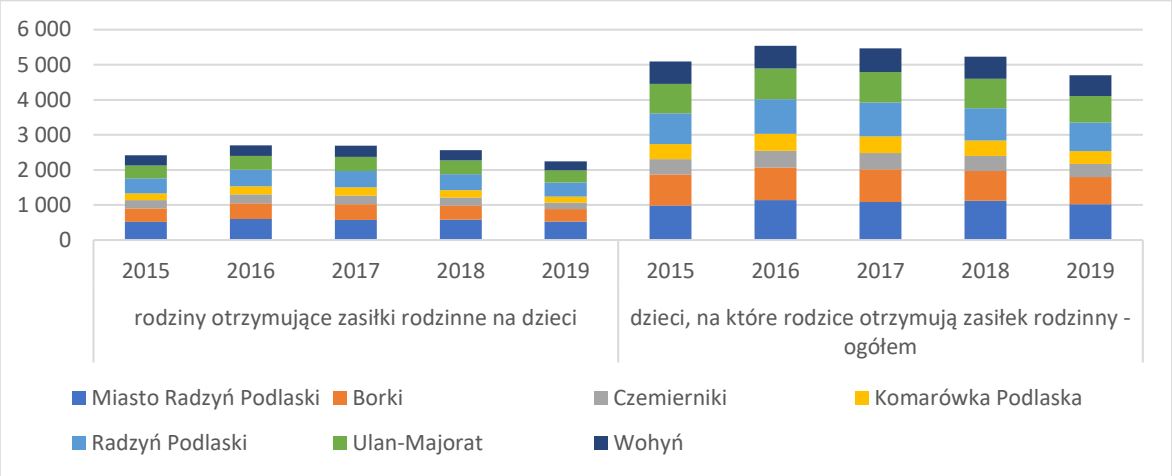

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Ważnymi wskaźnikami są również liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne oraz liczba dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny. Na przestrzeni lat 2015-2019 możemy zaobserwować, że wartość wskaźników dla całego obszaru funkcjonalnego rosła od roku 2015 do roku 2016. Natomiast w kolejnych latach możemy obserwować regularny spadek. Na powyższym wykresie widać również, że największy udział w obydwu wskaźnikach przypada Miastu Radzyń Podlaski, z którego największa liczba rodzin otrzymuje zasiłki. W dalszej kolejności plasują się gminy: Borki, Radzyń Podlaski i Ulan-Majorat. Najmniej zasiłków rodzinnych jest przyznanych w gminach Czemierniki oraz Komarówka Podlaska.

Analizując dane dotyczące pomocy społecznej należy również zwrócić uwagę na kwestię świadczeń wychowawczych z Programu Rodzina 500 plus. Jest to rządowy program, który został zapoczątkowany w kwietniu 2016 r. i jest długofalowym wsparciem kierowanym przede wszystkim do rodzin naturalnych, ale również do rodzinnej pieczy zastępczej i placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. Od 1 kwietnia 2016 przysługuje rodzicom lub opiekunom dzieci do 18 roku życia, niezależnie od dochodu na drugie i kolejne dziecko, a w przypadku dochodu w wysokości nie przekraczającej 800 zł na osobę, także na pierwsze lub jedyne dziecko. Świadczenie wypłacane jest w wysokości 500 zł netto. Od 1 lipca 2019 roku świadczenie wychowawcze przysługuje na każde dziecko do ukończenia 18. roku życia, bez względu na dochód osiągany przez rodzinę. Na poniższym wykresie widzimy, jak przedstawia się liczba przyznanych świadczeń wychowawczych w ramach „500 plus" w poszczególnych gminach Obszaru Funkcjonalnego w roku 2018.

Wykres 45 - Świadczenia wychowawcze z Programu Rodzina 500 plus w gminach OF wg stanu na koniec roku 2018

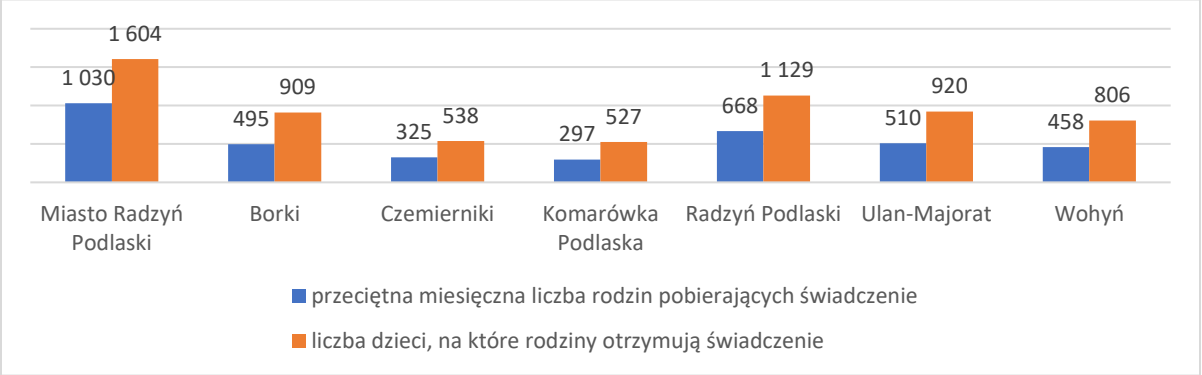

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

4.4. Sieć rozdzielcza

Na przestrzeni lat 2015-2019 długość sieci wodociągowej systematycznie wzrastała. Rozbudowa infrastruktury sieciowej w poszczególnych gminach obszaru funkcjonalnego przełożyła się na zmianę długości sieci z 109,3 km w roku 2015 do 112,6 km w roku 2019, co stanowi wzrost o 3,3 km. Największe postępy w niniejszym zakresie można odnotować w gminach: Miasto Radzyń Podlaski, Czemierniki i Komarówka Podlaska. Jedyną gminą, w której wskaźnik obniżył się jest gmina Radzyń Podlaski. Warto również odnotować, że w przypadku gmin Borki oraz Wohyń sieć wodociągowa nie była rozbudowywana w analizowanym okresie.

Tabela 29 - Długość sieci wodociągowej [km] na 100 km² w gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	231,0	232,0	232,0	232,0	239,8	8,8
Borki	109,6	109,6	109,6	109,6	109,6	0,0
Czemierniki	80,6	81,2	81,2	91,5	91,5	10,9
Komarówka Podlaska	29,4	29,4	29,4	29,4	34,1	4,7
Radzyń Podlaski	87,4	87,4	87,4	87,4	85,1	-2,3
Ulan-Majorat	127,8	128,8	128,8	128,8	128,8	1,0
Wohyń	99,6	99,6	99,6	99,6	99,6	0,0
ŚREDNIA OF	109,3	109,7	109,7	111,2	112,6	3,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Istotnym wskaźnikiem z zakresu infrastruktury sieciowej jest również liczba ludności korzystająca z sieci wodociągowej. Na poniższym wykresie możemy zaobserwować, że we wszystkich gminach OF jest ona względnie stała. Jednak poza gminą Radzyń Podlaski, na przestrzeni badanego okresu odnotowuje się corocznie niewielkie spadki w liczbie ludności korzystającej z infrastruktury sieci wodociągowej. Największy spadek od roku 2015 do roku 2019 widoczny jest w Mieście Radzyń Podlaski oraz Wohyń. Ogólna liczba korzystających z sieci wodociągowej w Obszarze Funkcjonalnym zmniejszyła się o 632 osoby co stanowi 1,42%.

Wykres 46 - Liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej w gminach OF w latach 2015-2019

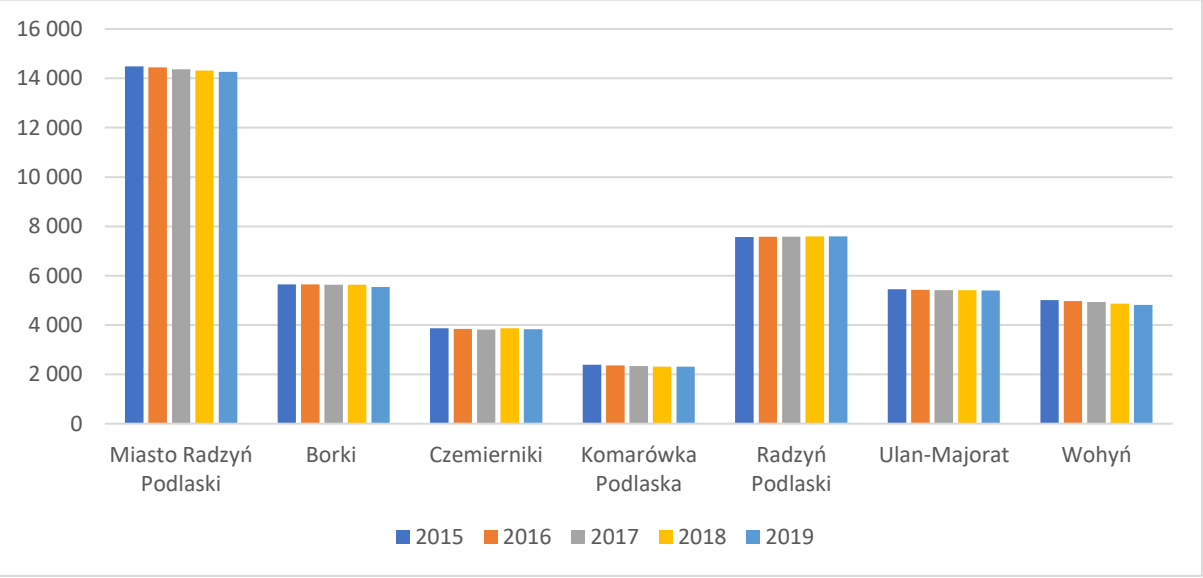

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Kolejnym elementem infrastruktury sieciowej jest infrastruktura kanalizacyjna. Należy zaznaczyć, że nie rozwija się ona tak jak szybko jak sieć wodociągowa. Poniższa tabela, pokazuje długość sieci kanalizacyjnej na 100 km². Wzrost wartości wskaźnika możemy odnotować w gminach: Miasto Radzyń Podlaski, Radzyń Podlaski, Ulan-Majorat oraz Czemierniki. W analizowanym okresie nie rozbudowywano sieci wodociągowej w gminach: Borki i Komarówka Podlaska. Natomiast w gminie Wohyń odnotowano niewielki spadek wartości wskaźnika. Ogólna średnia długość sieci kanalizacyjnej w przeliczenia na 100 km² wzrosła o 1,4 km.

Tabela 30 - Długość sieci kanalizacyjnej [km] na 100 km² w gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	249,1	250,1	252,2	253,8	253,8	4,7
Borki	12,9	12,9	12,9	12,9	12,9	0,0
Czemierniki	23,1	23,7	23,7	23,7	23,7	0,6
Komarówka Podlaska	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	0,0
Radzyń Podlaski	3,8	6,7	6,7	6,7	6,7	2,9
Ulan-Majorat	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8	1,8
Wohyń	15,6	15,6	15,3	15,3	15,3	-0,3
ŚREDNIA OF	44,6	45,2	45,5	45,7	45,9	1,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej przedstawia się jak na poniższym wykresie. Należy zauważyć wyraźną różnicę występującą pomiędzy Miastem Radzyń Podlaski a pozostałymi gminami obszaru funkcjonalnego. Pomimo niewielkich wzrostów na przestrzeni lat 2015-2018, w kolejnym roku odnotowano spadek wartości wskaźnika w Mieście Radzyń Podlaski. Wartość średnia dla całego OF utrzymuje się na względnie stałym poziomie, z tendencją spadkową. Analizowane dane wyraźnie wskazują na istotne braki w infrastrukturze kanalizacyjnej na obszarach wiejskich. Należy jednak zaznaczyć, że infrastruktura sieciowa nie jest jedynym rozwiązaniem problemów wskazanych w niniejszym zakresie.

Wykres 47 - Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej w gminach OF w latach 2015-2019

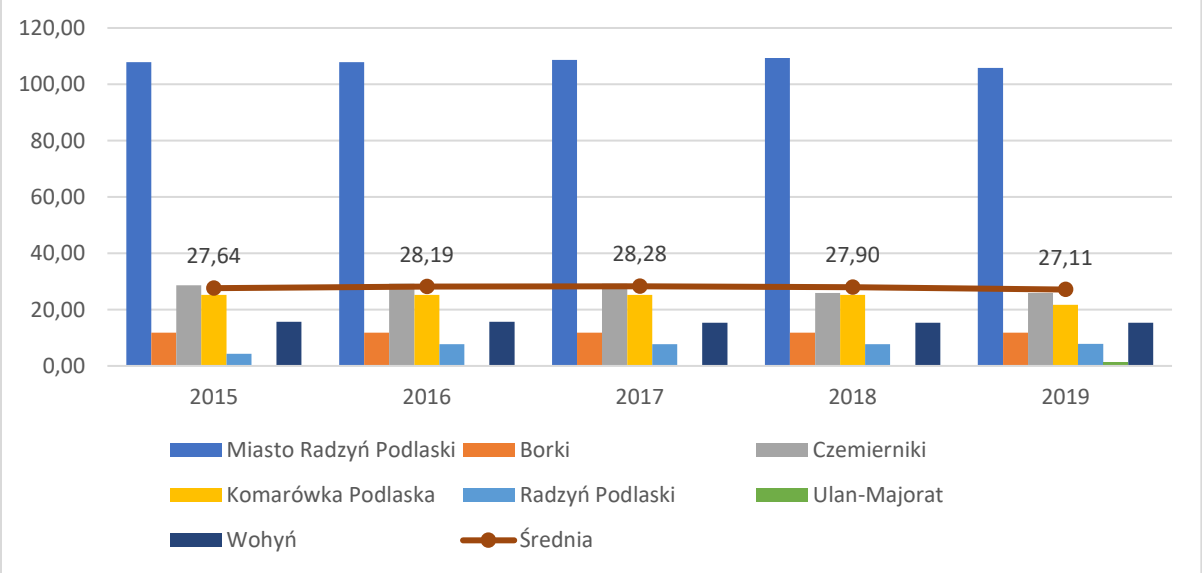

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując dane dotyczące infrastruktury sieciowej należy również wziąć pod uwagę długość sieci gazowej. Spośród gmin Obszaru Funkcjonalnego rozbudowana sieć gazowa znajduje się wyłącznie w Mieście Radzyń Podlaski. Dodatkowo sieć ta na przestrzeni lat 2015-2019 systematycznie się rozwija i w analizowanym okresie możemy tu odnotować wzrost wartości wskaźnika o 29,6 km w przeliczeniu na 100 km². Spośród pozostałych gmin OF infrastruktura gazowa występuje wyłącznie w gminach Radzyń Podlaski, Ulan-Majorat oraz Wohyń. Tutaj również możemy odnotować rozwój długości sieci, jednak nie jest on tak znaczący jak w przypadku Miasta Radzyń Podlaski.

Tabela 31 - Długość sieci gazowej [km] na 100 km² w gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	284,5	288,7	308,9	313,8	314,1	29,6
Borki	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Czemierniki	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Komarówka Podlaska	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Radzyń Podlaski	4,2	4,2	3,0	3,0	4,2	0,0
Ulan-Majorat	17,1	17,1	17,4	17,4	17,4	0,3
Wohyń	4,9	4,9	4,9	5,0	5,1	0,2
ŚREDNIA OF	44,4	45,0	47,7	48,5	48,7	4,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Występowanie infrastruktury sieci gazowej przekłada się na liczbę ludności korzystającej z sieci gazowej. Analogicznie do rozwoju długości sieci w analizowanym okresie możemy również odnotować wzrost wartości wskaźnika dotyczącego ludności korzystającej z gazu. Łączna liczba takich osób z terenu Obszaru Funkcjonalnego wynosi 4609. Wykres przedstawia dane wyłącznie z gmin obszaru, które posiadają infrastrukturę gazową w latach 2015-2019. We wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego wartości wskaźnika rosną praktycznie z roku na rok. Wiąże się to ze stałym rozwojem długości sieci.

Wykres 48 - Liczba ludności korzystającej z sieci gazowej w gminach OF w latach 2015-2019

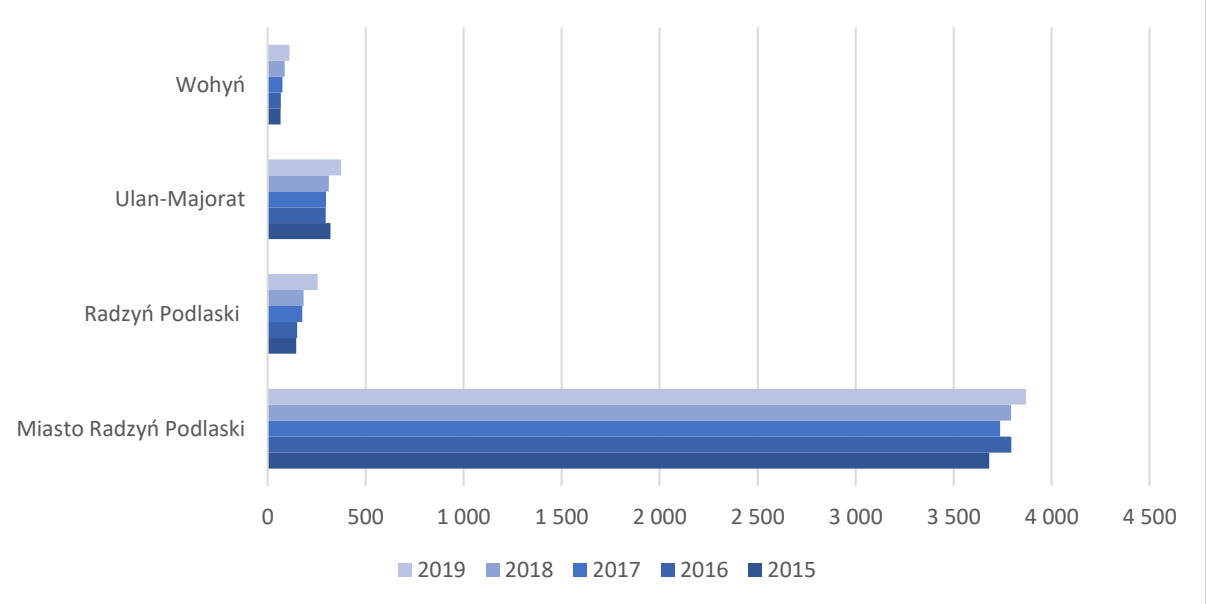

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Poniższy wykres przedstawia odsetek ludności korzystającej z poszczególnych instalacji: wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w gminach OF wg stanu na koniec 2019 r. Warto zauważyć, że najlepszy dostęp do infrastruktury występuje w zakresie infrastruktury wodociągowej. Natomiast najmniejszy odsetek ludności korzysta z infrastruktury gazowej. Analizując poszczególne gminy, należy zauważyć, że zdecydowanie najbardziej rozwinięta sieć znajduje się na terenie gminy Miasto Radzyń Podlaski. W przypadku sieci wodociągowej najsłabiej rozwinięte są gminy Komarówka Podlaska i Wohyń. Sieć kanalizacyjna jest najmniej rozwinięta w gminie Ulan-Majorat. Natomiast brak sieci gazowej odnotowuje się w gminach Borki, Czemierniki i Komarówka Podlaska.

Wykres 49 - Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w gminach OF w roku 2019

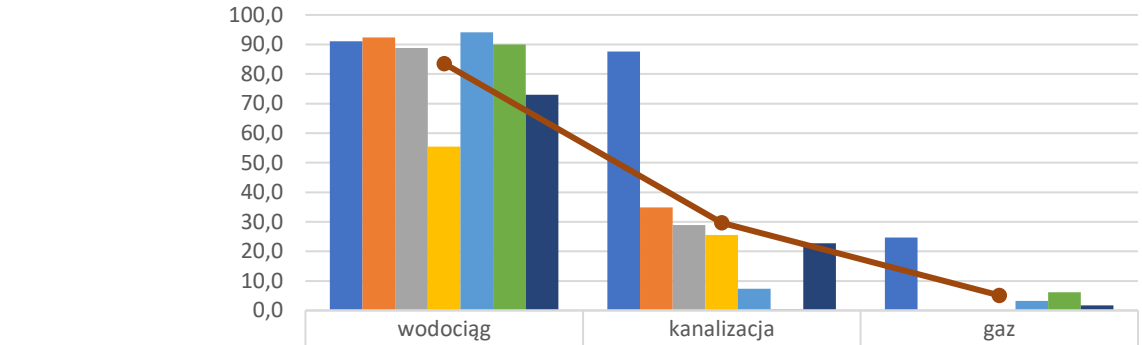

	wodociąg	kanalizacja	gaz
Miasto Radzyń Podlaski	91,1	87,6	24,7
Borki	92,4	34,9	0,0
Czemierniki	88,8	28,9	0,0
Komarówka Podlaska	55,4	25,5	0,0
Radzyń Podlaski	94,1	7,4	3,2
Ulan-Majorat	90,0	0,4	6,2
Wohyń	73,0	22,7	1,7
Średnia	83,5	29,6	5,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

4.5. Zagospodarowania odpadów

Na terenie Obszaru Funkcjonalnego, od 2010 roku działa Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Adamkach k. Radzynia Podlaskiego Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością powołany uchwałą Zgromadzenie Związku Komunalnego Gmin Powiatu Radzyńskiego z dnia 26 marca 2010 r. nr XIII/29/10. Zakład obsługuje wszystkie gminy znajdujące się w Obszarze Funkcjonalnym oraz kilka gmin znajdujących się poza obszarem.

Gminy zrzeszone w Związku Komunalnym Gmin Powiatu Radzyńskiego przyjęły w miarę jednolity system selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Odpady dzielone są na następujące frakcje: zmieszane komunalne, papier, opakowaniowe (suche), opakowania ze szkła, biodegradowalne, popioły, pozostałe selektywne. Przyjęty system selektywnego zbierania odpadów komunalnych jest najbardziej odpowiedni do taniego i skutecznego sposobu ich przetwarzania w Zakładzie Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Adamkach k. Radzynia Podlaskiego, będącego własnością gmin członkowskich Związku. Zakład ten przetwarza dostarczone odpady wg. najlepszych dostępnych technik i technologii zapewniając gminom członkowskim wywiązanie się z poziomów odzysku i ograniczenia składowania.

Wartość wskaźnika „zmieszane odpady komunalne to odpady zebrane w ciągu roku bez odpadów zebranych selektywnie i wyselekcjonowanych z frakcji suchej" dla całego obszaru funkcjonalnego na przestrzeni lat 2015-2019 przedstawia się sinusoidalnie. W 2015 r. zebrano 4335,22 ton odpadów z czego 3357,64 ton stanowiły odpady pochodzące z gospodarstw domowych. W kolejnym roku ilość zebranych odpadów w OF zmniejszyła się o 165,86 ton. Rok 2017 pokazuje najniższy poziom wskaźnika w analizowanym okresie. Natomiast w kolejnych latach ilość zebranych odpadów komunalnych znacznie wzrosła. W 2019 r. było to już 4474,47 ton z czego 3526,75 ton pochodzących z gospodarstw domowych a 947,72 ton z pozostałych źródeł.

Wykres 50 - Zmieszane odpady komunalne zebrane w latach 2015-2019 w OF (w tonach)

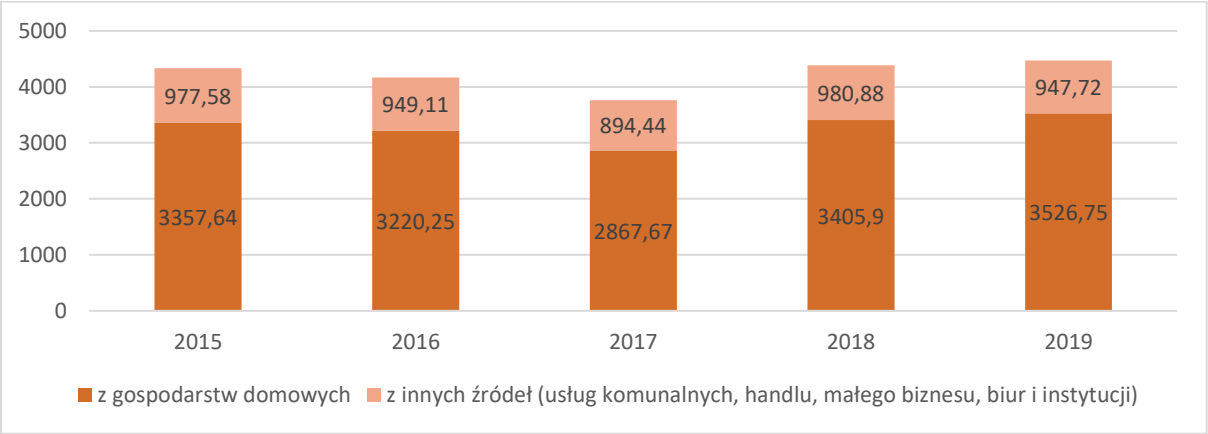

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analogicznie do wykresu przedstawiającego ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w Obszarze Funkcjonalnym w latach 2015-2019 przedstawia się sytuacja w zakresie zebranych odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Tutaj również możemy zaobserwować spadek wartości wskaźnika pomiędzy 2015 a 2017 rokiem. Natomiast rok 2018 i kolejno rok 2019 przynoszą znaczący wzrost. Średnia ilość zebranych odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła na koniec 2019 roku 76,6 kg.

Wykres 51 - Odpady komunalne zebrane w ciągu roku ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w kg) w poszczególnych JST na terenie OF w latach 2015-2019

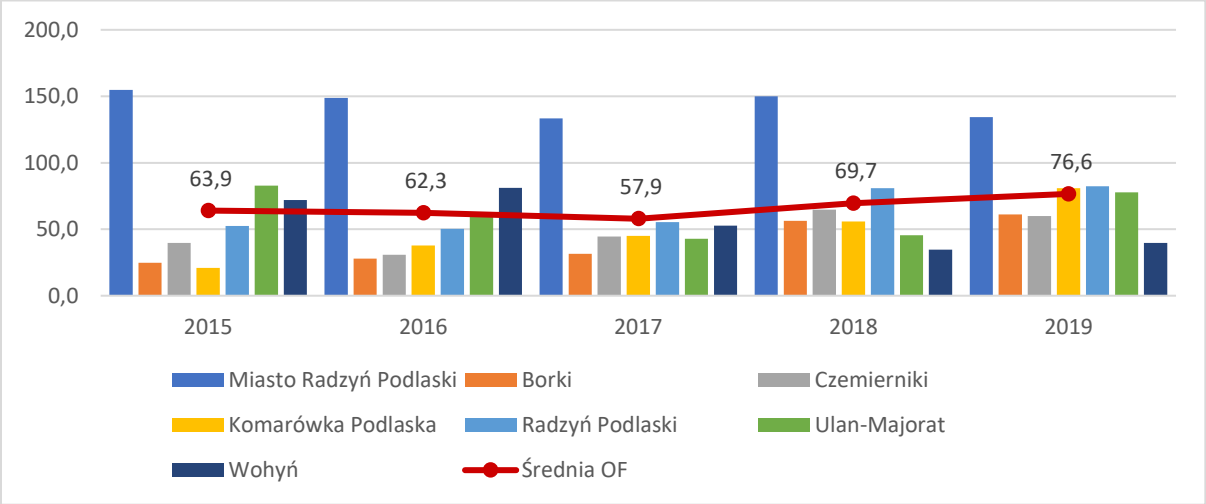

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku w poszczególnych gminach należy zauważyć, że Miasto Radzyń Podlaski odnotowuje wyraźnie najwyższą wartość wskaźnika. Chociaż na przestrzeni lat 2015 możemy zaobserwować spadek z poziomu 2485,22 ton do poziomu 2111,39 ton w 2019 roku, to jest to wartość ponad 3 krotnie wyższa niż w przypadku kolejnej w zestawieniu Gminy Radzyń Podlaski. Najwyższy wzrost w zakresie zebranych odpadów komunalnych w analizowanym okresie odnotowuje się w gminie Komarówka Podlaska. Gminami, które odnotowały spadek wartości wskaźnika są Ulan-Majorat i Wohyń.

Wykres 52 - Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku (w t) ogółem z gospodarstw w latach 2015-2019

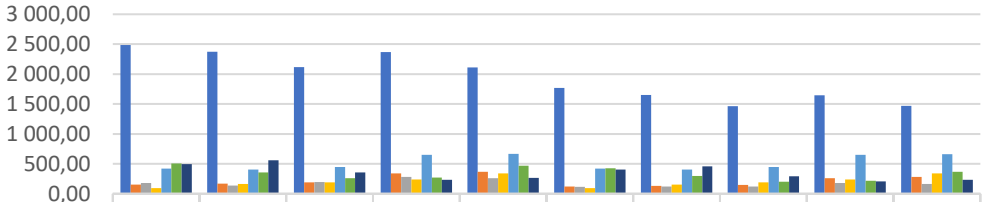

	ogółem					z gospodarstw domowych				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Miasto Radzyń Podlaski	2 485,22	2 373,02	2 114,56	2 366,30	2 111,39	1 770,03	1 653,07	1 464,08	1 648,36	1 470,79
Borki	151,48	168,70	190,19	340,37	366,52	121,48	130,25	146,85	262,80	282,99
Czemierniki	178,22	137,50	196,92	283,30	259,26	115,71	120,50	123,91	178,25	163,13
Komarówka Podlaska	92,82	164,34	193,48	238,40	340,90	92,82	154,34	189,68	238,40	340,90
Radzyń Podlaski	423,66	406,85	448,80	652,05	665,76	422,82	406,04	447,91	649,45	663,10
Ulan-Majorat	505,72	358,99	258,50	273,84	466,98	428,48	299,53	200,20	220,12	370,18
Wohyń	498,10	559,96	359,66	232,52	263,66	406,30	456,52	295,04	208,52	235,66

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

4.6. Bezpieczeństwo mieszkańców

Bezpieczeństwo mieszkańców to obszar niezwykle istotny z punktu widzenia jakości życia w poszczególnych gminach Obszaru Funkcjonalnego. Zadania z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego wykonuje przede wszystkim Starosta Powiatu Radzyńskiego. Starosta realizuje swe kompetencje w zakresie zwierzchnictwa nad powiatowymi służbami, inspekcjami i strażami oraz w zakresie ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli przy pomocy komisji bezpieczeństwa i porządku. Na straży bezpieczeństwa publicznego w powiecie radzyńskim stoją:

- Powiatowa Komenda Policji w Radzyniu Podlaskim,
- Powiatowa Komenda Państwowej Straży Pożarnej w Radzyniu Podlaskim,
- Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej,
- Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Radzyniu Podlaski,
- Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Radzyniu Podlaskim.

Tabela 32 - Miejscowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia

	ogółem		pogodowe		w komunikacji		medyczne	
Gmina	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Miasto Radzyń Podlaski	53	36	5	2	33	21	9	8
Borki	25	25	5	6	16	14	4	4
Czemierniki	11	14	1	10	5	2	4	0
Komarówka Podlaska	9	17	1	9	6	6	1	2
Radzyń Podlaski	37	43	7	15	20	19	6	6

Ulan-Majorat	16	14	3	5	9	6	3	2
Wohyń	23	33	8	17	14	11	1	2
RAZEM OF	174	182	30	64	103	79	28	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Miejscowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia przedstawiają się jak w powyższej tabeli. Możemy podzielić je według rodzaju tj. pogodowe, komunikacyjne oraz medyczne. Zdecydowanie przeważają wydarzenia związane z komunikacją. Drugie w kolejności są wydarzenia pogodowe. Najmniej odnotowuje się zdarzeń o charakterze medycznym.

Analizując dane statystyczne w zakresie bezpieczeństwa, należy również zwrócić uwagę na wskaźnik przestępstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych. Tutaj dominują wydarzenia o charakterze kryminalnym. Zdecydowanie najmniej zdarzeń odnotowano w kategorii przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu.

Wykres 53 - Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w powiecie radzyńskim w latach 2018-2019

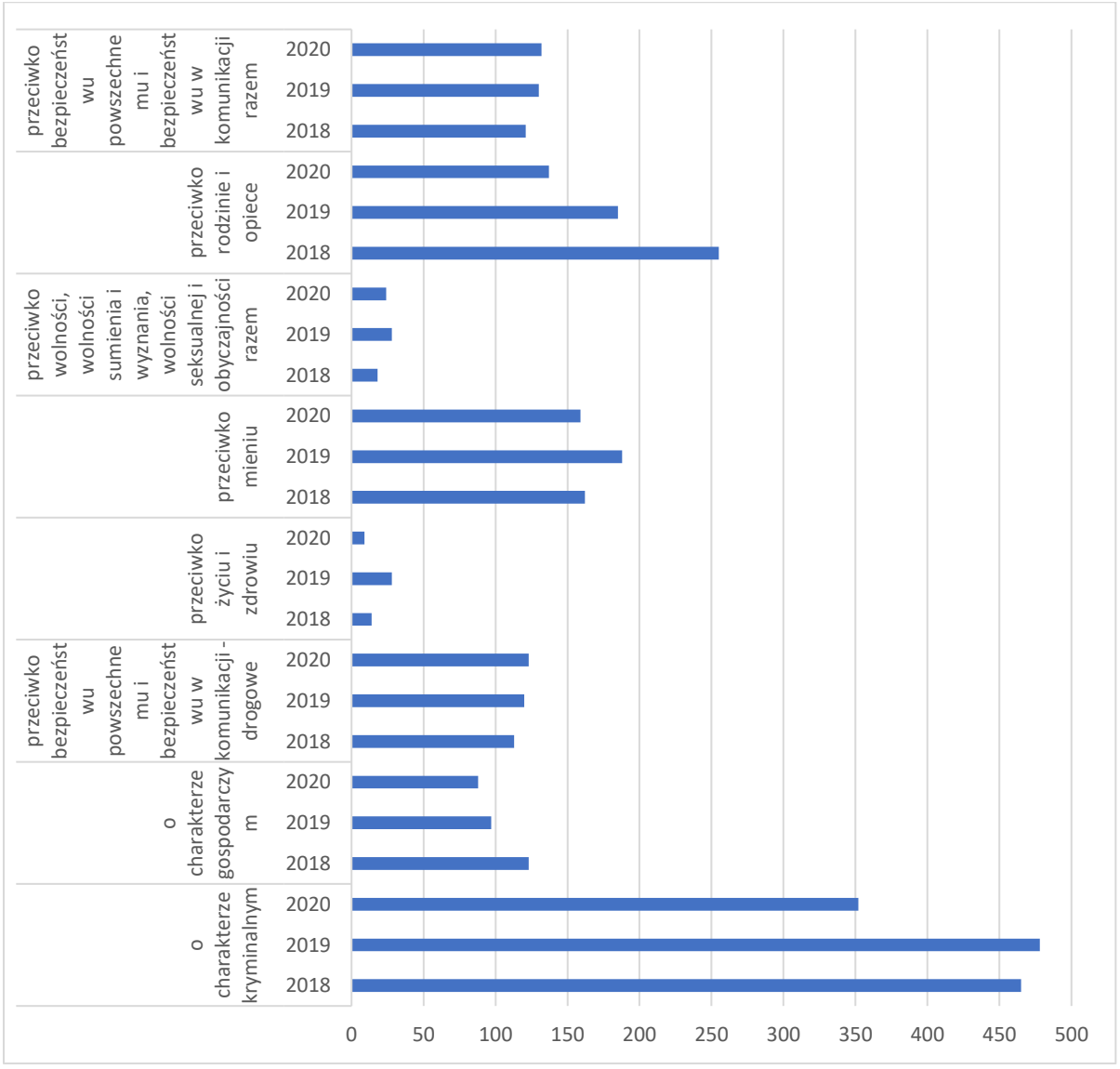

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Znaczącą rolę w systemie bezpieczeństwa mieszkańców odgrywają jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. Reagują one podczas odnotowania niebezpieczeństwa w każdym charakterze. Na terenie OF bezpieczeństwo przeciwpożarowe zapewniają następujące jednostki straży pożarnej:

Tabela 33 - Zestawienie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie OF

Lp.	Gmina Radzyń Podlaski	Gmina Borki	Gmina Czemierniki	Gmina Komarówka Podlaska	Gmina Ulan-Majorat	Gmina Wohyń
1.	Bedlno	Borki	Bełcząc	Brzozowy Kąt	Domaszewnica	Lisiowólka
2.	Branica Radzyńska Kolonia	Krasew	Czemierniki	Derewiczna	Paskudy	Ossowa
3.	Brzostówiec	Nowiny	Lichty	Kolembrody	Sętki	Ostrówki
4.	Paszki Duże	Olszewnica	Niewęgłosz	Komarówka Podlaska	Sobole	Planta
5.	Paszki Małe	Osowno	Skoki	Przegaliny Duże	Ulan	Suchowola
6.	Płudy	Sitno	Stoczek	Walinna	Wierzchowiny	Wohyń
7.	Radzyń Podlaski	Stara Wieś		Wiski	Zakrzew	
8.	Siedlanów	Tchórzew		Woroniec	Zarzec Ulański	
9.	Ustrzesz	Wola chomejowa		Wólka Komarowska		
10.	Żabików	Wola Osowińska		Żelizna		
11.		Wrzosów				

Źródło: http://kppspradzyn.pl/jednostki-osp/

4.7. Sport i rekreacja

Infrastruktura sportowa w Obszarze Funkcjonalnym skupia się przede wszystkim w Mieście Radzyń Podlaski. Funkcjonuje tutaj m.in. stadion miejski i kryta pływalnia. W pozostałych gminach jest to w znacznej mierze infrastruktura przyszkolna w postaci hal sportowych i boisk. Znacząca rozbudowa infrastruktury sportowej na terenie powiatu radzyńskiego, miała miejsce w latach 2002-2012 powstało lub zostało zmodernizowanych 40 obiektów sportowych i rekreacyjnych:

- 1 kryta pływalnia,

- 11 boisk wielofunkcyjnych ze sztuczną nawierzchnią,

- 1 boisko piłkarskie ze sztuczną nawierzchnią,

- 6 kompleksów boisk sportowych ,,Moje Boisko-Orlik 2012'',

- 1 lodowisko stałe ,,Biały Orlik'' (w okresie lata korty tenisowe),

- 5 stadionów (w tym zmodernizowany z nowym pawilonem sportowym stadion miejski w Radzyniu Podlaskim oraz nowoczesny stadion gminny w Czemiernikach),

- 5 boisk i terenów rekreacyjnych (w tym zespół dwóch boisk do piłki plażowej w Radzyniu Podlaskim),

- 10 hal sportowych (jedna zmodernizowana w Ulanie-Majoracie),

- 1 strzelnica sportowa.

Mapa 9 - Baza sportowa na terenie Powiatu Radzyńskiego

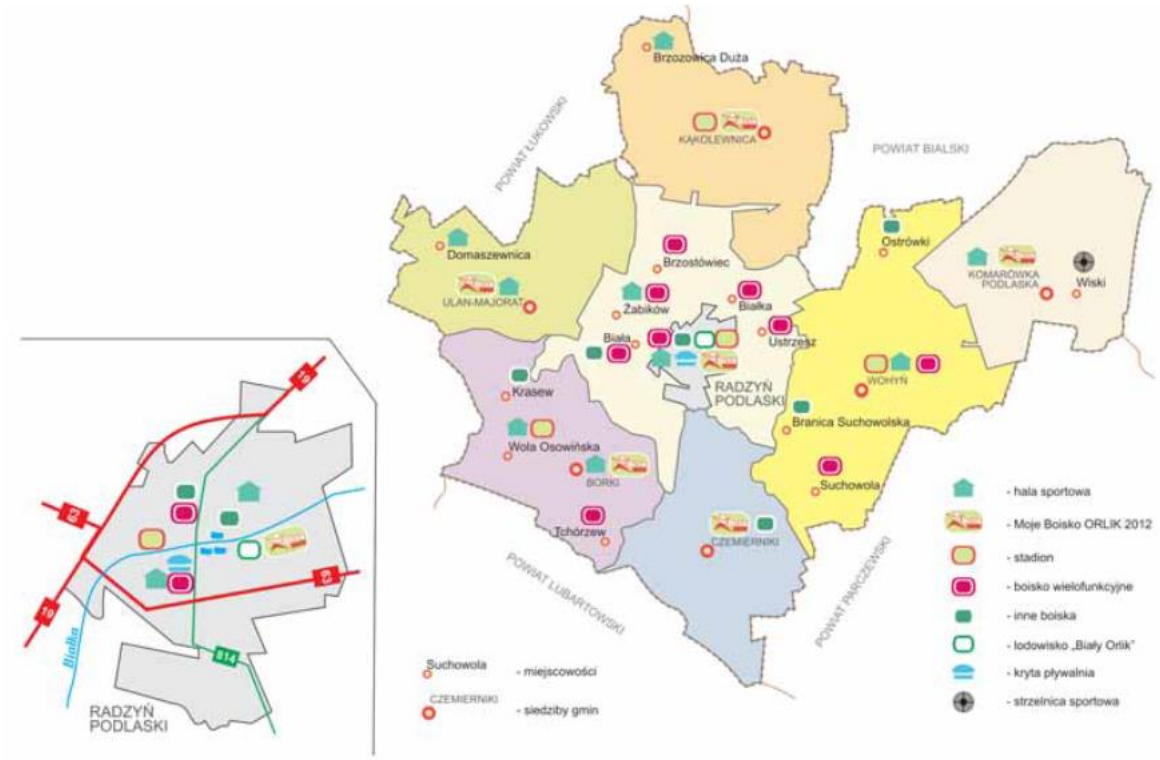

Źródło: Publikacja - Baza sportowa na terenie Powiatu Radzyńskiego. Stan na 31.08.2012 r. Powiat radzyński. http://www.powiatradzynski.pl

Kultura fizyczna i sport stanowią dla mieszkańców OF bardzo ważną sferę życia i spędzania wolnego czasu. Szczególnie ważną rolę pełni wśród dzieci i młodzieży. W całym obszarze funkcjonalnym działa 18 klubów się szeroko pojętą kulturą fizyczną oraz 19 przyszkolnych Uczniowskich Klubów Sportowych. Funkcjonuje także stowarzyszenie z obszaru rekreacji – Klub Nordic Walking „Chodzę z SERcEM". Na terenie OF znajduje się 5 ogólnodostępnych (komercyjnych) klubów fitness: Form Fitness, Fity, Green Gym, Gryf, Studio Figura. Poza tym siłownie w szkołach oraz ogólnodostępne siłownie plenerowe.

Tabela 34 - Zestawienie Klubów Sportowych i Uczniowskich Klubów Sportowych na terenie OF

Kluby Sportowe	Uczniowskie Kluby Sportowe
BIALSKOPODLASKI KLUB KARATE KYOKUSHIN "SANHIN" W RADZYNIU PODLASKIM	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "DESKA" PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 1 W RADZYNIU PODLASKIM
LUBELSKI OKRĘGOWY ZWIĄZEK TENISA STOŁOWEGO W LUBLINIE	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "BIAŁA" W BIAŁEJ
KLUB SPORTOWY "AMARENA USTRZESZ"	UCZNIOWSKI KLUB TENISA STOŁOWEGO "ALFA" W RADZYNIU PODLASKIM
KLUB SPORTOWY "MŁODZIEŻÓWKA" W RADZYNIU PODLASKIM	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "DESKA" PRZY SZKOLE PODST.NR 1 W RADZYNIU PODL.
KLUB SPORTOWY "PŁUDZIANKA PŁUDY"	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "HORYZONT" PRZY I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCYM W RADZYNIU PODLASKIM
KLUB SPORTOWY KS PASZKI	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "ISKRA" PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ W TCHÓRZEWIE
KLUB SPORTOWY VOLLEY RADZYŃ PODLASKI	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "OLIMP PRZY ZESPOLE SZKÓŁ W SUCHOWOLI
LUDOWY KLUB SPORTOWY "ORLĘTA - SPOMLEK" W RADZYNIU PODLASKIM	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "ORBIK" PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ IM. JANA PAWŁA II W BORKACH

LUDOWY KLUB SPORTOWY "ORZEŁ" CZEMIERNIKI	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "ORIENT" PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ W WOLI CHOMEJOWEJ
LUDOWY KLUB SPORTOWY "OSOWNO" W OSOWNIE	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "PROMIEŃ" W RADZYNIU PODLASKIM
MIĘDZYSZKOLNY UCZNIOWSKI KLUB KARATE KYOKUSHIN "RAPTOR" W BIAŁCE	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "SOKÓŁ" PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 2 W RADZYNIU PODLASKIM
MIĘDZYSZKOLNY UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "ISKRA" W RADZYNIU PODLASKIM	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "SPARTAKUS" P/SZK.PODST.NR 1 W RADZYNIU PODL.
MIĘDZYSZKOLNY UCZNIOWSKI LUDOWY KLUB SPORTOWY "TECHNIK-ORION" PRZY ZESPOLE SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH W RADZYNIU PODLASKIM	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY "SPRINT" P/SZKOLE PODST.W ULANIE-MAJORACIE
MŁODZIEŻOWY KLUB RADZYŃSKIE SPORTOWE CENTRUM TAEKWON-DO W RADZYNIU PODLASKIM	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY „WRZOSOWIACY" PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ WE WRZOSOWIE
PARAFIALNY KLUB SPORTOWY "OLIMPIA" W KOMARÓWCE PODLASKIEJ	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY EKO-TRAPER PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ W ŻABIKOWIE
GMINNY LUDOWY KLUB SPORTOWY „UNIA" ŻABIKÓW	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY PRZY ZESPOLE SZKÓŁ ROLNICZYCH W WOLI OSOWIŃSKIEJ
AZ-BUD KOMARÓWKA PODLASKA	UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY W WOLI OSOWIŃSKIEJ
GKS ABSOLWENT W DOMASZEWNICY	UCZNIOWSKI KLUB TENISA STOŁOWEGO "ALFA" W RADZYNIU PODLASKIM
	UCZNIOWSKI LUDOWY KLUB SPORTOWY "BYSTYRZYCA" W BORKACH

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych na terenie powiatu radzyńskiego" http://www.powiatradzynski.pl

5. Kultura i Turystyka

5.1. Atrakcyjność turystyczna

Turystyka jako ważna gałąź gospodarki może stanowić ważny element rozwojowy Obszaru Funkcjonalnego. Samorządy Powiatowe powinny prowadzić działania zmierzające do trwałego rozwoju turystyki, co wymaga przemyślanych i zintegrowanych działań pozwalających zbudować odpowiednio silną i rozpoznawalną markę. Teren Obszaru Funkcjonalnego wraz ze swoimi walorami przyrodniczymi posiada duży potencjał turystyczny i doskonałe warunki do uprawiania różnych form rekreacji i wypoczynku. Na terenie obszaru funkcjonalnego działa Punkt Informacji Turystyczno-Kulturowej, przy ul. Jana Pawła II 2 (pałac Potockich). Punkt sezonowy (IV-X) prowadzony wspólnie przez Powiat Radzyński i M. Radzyń Podlaski obsługuje sezonowo ok. 700 - 900 osób. Poza sezonem informację turystyczną prowadzi Starostwo Powiatowe w Radzyniu Podlaskim.

Wykres 54 - Obiekty i miejsca noclegowe w powiecie radzyńskim w latach 2015-2019

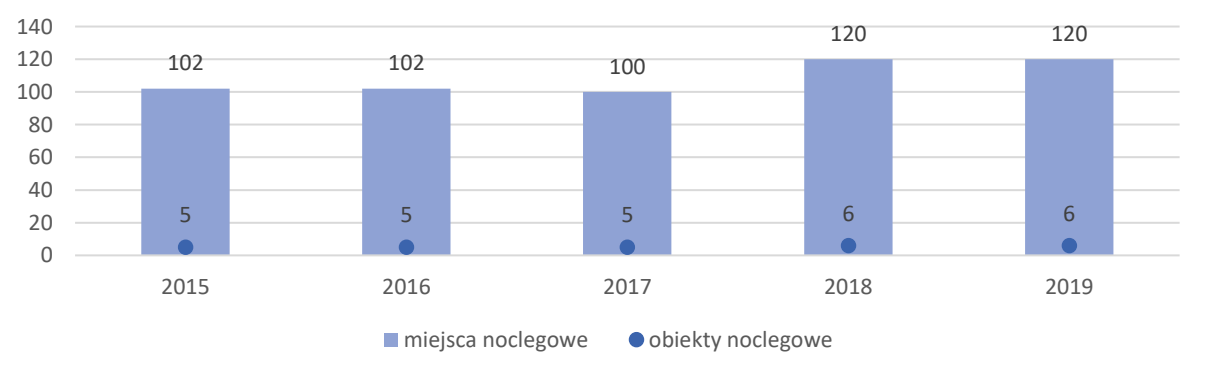

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując dane statystyczne dotyczące turystyki należy wziąć pod uwagę fakt, iż baza dostępna w Banku Danych Lokalnych przedstawia informacje w skali powiatu. Bazę turystyczną na terenie powiatu radzyńskiego w 2019 r. stanowi 6 obiektów posiadających 120 miejsc noclegowych. Interesująco przedstawiają się dane dotyczące liczby turystów odwiedzających powiat radzyński na przestrzeni lat 2015-2019. Co prawda w ostatnim roku można zaobserwować delikatny spadek liczby turystów, ale odsetek turystów zagranicznych systematycznie rośnie. W roku 2019 w powiecie odnotowano 3 512 turystów, z czego 444 zagranicznych.

Wykres 55 – Liczba turystów w powiecie radzyńskim w latach 2015-2019

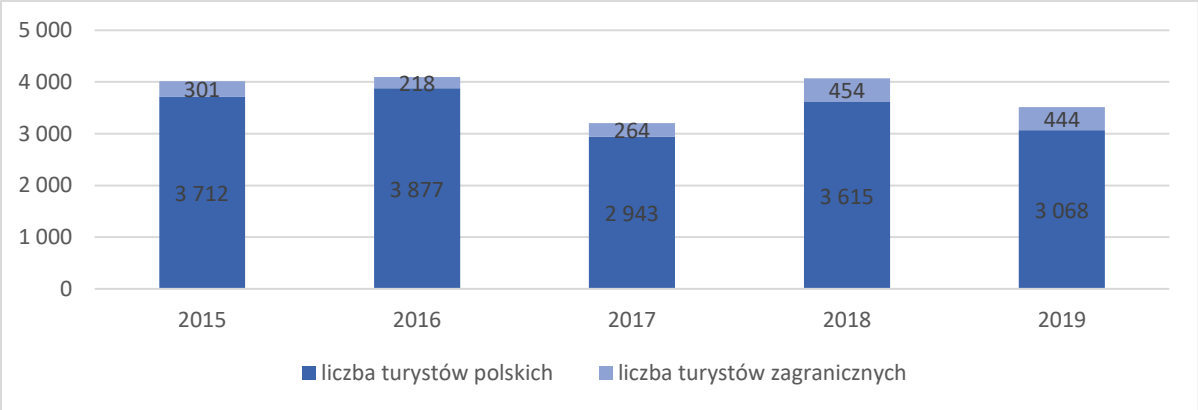

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Kolejna informacja statystyczna pokazuje ilość wynajętych pokoi w obiektach turystycznych oraz ilość udzielonych noclegów. Na poniższym wykresie możemy zaobserwować, że liczba wynajętych pokoi systematycznie spada na przestrzeni lat 2015-2019. Taki stan rzeczy nie przekłada się jednak na ilość udzielonych noclegów, które korelują raczej z liczbą turystów odwiedzającą powiat radzyński. Poza rokiem 2017 obserwujemy raczej stały poziom udzielonych noclegów. Może to świadczyć o tym, że obszar jest odwiedzany przez większe grupy turystów oraz pojedyncze pokoje są wynajmowane na dłuższy okres. Warto również zaznaczyć, rosnący odsetek noclegów dla turystów zagranicznych. W roku 2019 wynajęto łącznie 1 891 pokoi z czego 156 dla turystów zagranicznych. Natomiast liczba udzielonych noclegów w 2019 r. wynosiła 4 955 z czego 531 dla turystów zagranicznych.

Wykres 56 - Liczba wynajętych pokoi oraz udzielonych noclegów w powiecie radzyńskim w latach 2015-2019

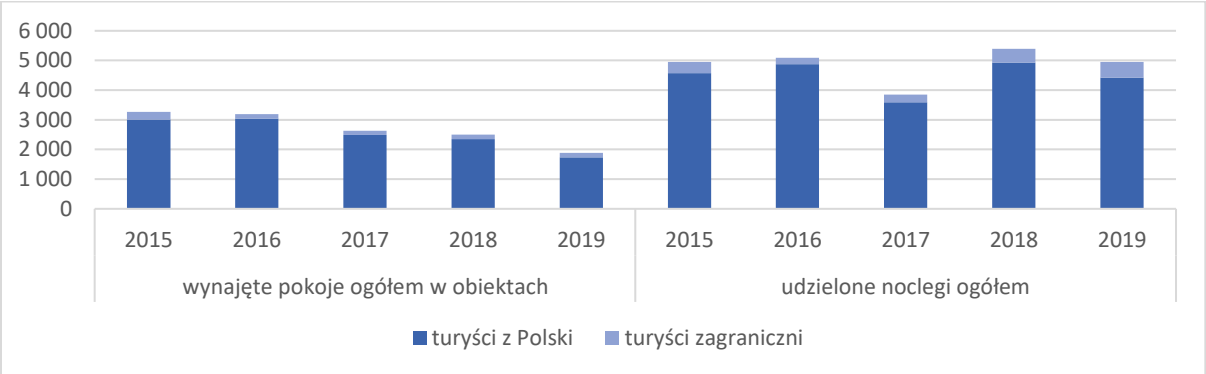

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Podstawą planowania strategicznego dla działań związanych z turystyką w powiecie radzyńskim jest „Strategia rozwoju i promocji markowych produktów turystycznych i kulturowych Powiatu Radzyńskiego i Miasta Radzyń Podlaski na lata 2010-2020". Dokument został opracowany w 2010 roku i dokładnie analizuje zasoby turystyczne regionu i przedstawia koncepcję rozwoju

turystycznego pod marką „Radzyńska Kraina Serdeczności”. Przedstawiona koncepcja jest bardzo ciekawa i wyczerpująca, jednak w dalszym ciągu wymaga konkretnych działań inwestycyjnych w zakresie rozwoju turystyki w obszarze funkcjonalnym.

Ważnym elementem infrastruktury turystycznej są szlaki rowerowe. Na terenie powiatu radzyńskiego turyści mają do dyspozycji 250 km oznakowanych szklaków rowerowych. Jedną z najciekawszych tras jest szlak rowerowy Doliną Tyśmienicy wytyczony na trasie liczącej 50 km – wiodącej drogami publicznymi, stanowiący pętlę prowadzącą przez Radzyń Podlaski, dalej doliną Tyśmienicy do Czemiernik, następnie przez Suchowolę i Branicę do Radzynia Podlaskiego. Szlak prowadzi przez miejsca atrakcyjne przyrodniczo (lasy, łąki, obszar Natura 2000 w dolinie Tyśmienicy) oraz w pobliżu obiektów zabytkowych godnych uwagi.

Mapa 10 - Szlak rowerowy Doliną Tyśmienicy

Źródło: http://www.krainaserdecznosci.pl.

Szlak jest oznakowany - kolor szlaku niebieski. Na stalowych słupkach zamontowano tabliczki z oznaczeniem szlaku, 28 drogowskazów, 3 znaki prowadzące do atrakcji oraz 2 tablice z planem szlaku. Na szlaku znajduje się także miejsce odpoczynku – w Czemiernikach, za fortalicją przy ul. Zamkowej – wyposażone w wiatę z ławo stołem na 10 osób, stojaki na rowery oraz tablicę informacyjną szlaku. Dodatkowo, jeźdźcy konni mogą skorzystać ze 100 km szlaku jeździeckiego historyczno-przyrodniczego Obszaru Funkcjonalnego, przy którym znajduje się pole biwakowe w Niewęgłoszu. Natomiast oznakowane piesze szlaki turystyczne wychodzące z Radzynia Podlaskiego mają długość prawie 80 km.

Czerwony o długości 24 km – od parku w zespole pałacowo-parkowym Potockich do miejsca pamięci pomordowanych przez hitlerowców harcerzy w lesie koło miejscowości Sitno i dalej do Kocka, żółty – zwany też szlakiem radzyńskich zespołów pałacowo–parkowych, ma długość 24 km i prowadzi z Radzynia Podlaskiego, przez Branicę Radzyńską do Czemiernik, oraz zielony – ma długość 30 km i prowadzi wokół Radzynia Podlaskiego.

Uzupełnieniem zasobów turystycznych w zakresie szczególnych walorów przyrodniczych mogą być również m. in. liczne ścieżki dydaktyczne (np. Brzozowica, Turów-Główne, Feliksówka, Kolembród), obszary chronione (np. Dolina Tyśmienicy, Grodzisko w Niewęgłoszu, Rezerwat przyrody „Czapliniec w Uroczysku Feliksówka", Obszar chronionego krajobrazu „Annówka"), punkt widokowy w Dolinie Tyśmienicy, pomniki przyrody (np. dąb "Dewajtis" w Woli Osowińskiej, modrzew europejski, aleja 152 lip drobnolistnych, wiąz szypułkowy w miejscowości Maruszewiec, dwie lipy drobnolistne w miejscowości Maruszewiec) i liczne lasy.

Istotnym elementem dotyczącym atrakcyjności obszaru funkcjonalnego, który jest jednocześnie jego zasobem turystycznym są również zabytki. Zgodnie z definicją ustawową, zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Odpowiednie wykorzystanie potencjały zasobów kulturowych danego obszaru stanowi istotną przesłankę rozwoju lokalnego. Poniżej przedstawione zostały zabytki nieruchome z terenu OF wpisane do wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego prowadzonych przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie.

Tabela 35 - Wykaz zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie

GMINA	Miejscowość i zabytek
BORKI	**Borki:** - zespół pałacowo-parkowy, **Tchórzew Maruszewiec:** - park podworski, **Wola Osowińska:** - zespół dworski i kościelny.
CZEMIERNIKI	**Bełcząc:** - zespół dworski, **Czemierniki:** - układ urbanistyczny, - zespół kościoła pw. św. Stanisława Biskupa, - kaplica cmentarna pw. św. Ludwika, - zespół pałacowo-obronny, **Niewęgłosz:** - grodzisko wczesnośredniowieczne obejmujące majdan i fragment wału wewnętrznego **Lichty:** - kapliczka wraz z rzeźbą Jezusa Frasobliwego i ogrodzeniem.
KOMARÓWKA PODLASKA	**Brzeziny:** - kaplica cmentarna na cmentarzu rzymsko-katolickim, **Kolembrody:** - zespół kościoła parafialnego pw. Nawiedzenia NMP, **Komarówka Podlaska:** - zespół kościoła parafialnego, **Przegaliny Duże:** - kościół parafialny pw. Opieki MB i cmentarz kościelny,

	- założenie pałacowo-ogrodowe, **Wólka Komarowska:** - cmentarz wojenny niemiecki z I wojny światowej, **Żelizna:** - zespół pałacowo-ogrodowy,
RADZYŃ PODLASKI	**Bedlno Radzyńskie:** - budynek dworca stacji kolejowej „Radzyń Podlaski”, - podjazd z komponowaną zielenią przydworcową, **Białka:** - zespół pałacowo-parkowy, **Branica Radzyńska:** - założenie pałacowo-ogrodowe, **Płudy:** - zespół „Sanktuarium św. Antoniego”, **Żabików:** - zespół dworsko-parkowy,
MIASTO RADZYŃ PODLASKI	Miasto Radzyń Podlaski: - zespół kościoła parafialnego, - kaplica grobowa rodziny Korwin Szlubowskich, - północna brama wjazdowa z 2 furtkami na cmentarzu parafialnym, - mogiła zbiorowa powstańców z 1863 r., ul. Powstańców Styczniowych, - zespół pałacowy Potockich, ul. Ostrowiecka, - zespół pałacowo-parkowy Szlubowskich, ul. Jana Pawła II, - budynek d. Gimnazjum Sejmikowego, ul. Armii Krajowej,
ULAN-MAJORAT	**Sobole:** - zespół dworsko-parkowy, **Ulan Majorat:** - kościół parafialny pw. św. Małgorzaty z dzwonnicą i cmentarzem kościelnym, **Zarzec Ulański:** - kaplica cmentarna pw. św. Michała Archanioła,
WOHYŃ	**Bezwola:** - cerkiew unicka, kościół rzymsko - katolicki pw. Zmartwychwstania Pańskiego, - dzwonnica, - cmentarz kościelny, - zespół plebański, - zespół dworsko-pałacowy, - folwark „Wymyśle”, **Bojanówka:** - zespół dworsko-parkowy **Kuraszew:** - zespół pałacowy, **Ostrówki:** - kościół par. pw. św. Stanisława z otoczeniem: dzwonnica, cmentarz kościelny, aleja do kościoła i na cmentarz grzebalny, **Suchowola:** - zespół kościoła parafialnego, - zespół parkowy, **Wohyń:** - kościół parafialny pw. św. Anny Samotrzeciej, - cmentarz unicki, ob. rzym.-kat., - kaplica pw. św. Józefa, - cmentarz unicki żydowski, ul. Parczewska / Kraszewskiego,

Źródło: https://www.wkz.lublin.pl/

5.2. Kultura

Kultura pełni istotną rolę w kształtowaniu świadomości i tożsamości lokalnej. Jest to połączenie dorobku pokoleń ze współczesnymi działaniami w zakresie szeroko pojętej kultury. Aktywność mieszkańców w tym zakresie jest bardzo ważna. Zazwyczaj są oni zarówno odbiorcami jak i twórcami kultury. W Obszarze Funkcjonalnym należy zwrócić uwagę w szczególności na lokalny folklor oraz wydarzenia kulturalne. Na radzyńskiej wsi wciąż zachowało się wiele przykładów drewnianej architektury mieszkalnej i sakralnej. Odbywa się wiele imprez i przeglądów kultywujących dawne tradycje i obrzędy. Można również odkryć tradycje tutejszej regionalnej kuchni. W OF znajdują się dwie Izby Regionalne: Izba Regionalna w Białej k/Radzynia Podlaskiego, Izba Regionalna w Kolembrodach w siedzibie Szkoły Podstawowej oraz Muzeum Regionalne w Woli Osowińskiej. Zbiory eksponowane są w 6 salach tematycznych: sień, dawna kuchnia, dawny pokój, sala poświęcona tkactwu, wystawa historyczna oraz kancelaria szkolna. Ponadto Radzyńskie Towarzystwo Muzyczne im. K. Lipińskiego prowadzi Izbę Pamięci Karola Lipińskiego, która znajduje się w pałacu Potockich w Radzyniu Podlaskim. Natomiast w budynku dawnego aresztu Gestapo i Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Radzyniu Podlaskim przy ul. Warszawskiej (osiedle Bulwary) powstaje samorządowe Muzeum Żołnierzy Wyklętych.

Wykres 57 - Zestawienie liczby imprez w OF oraz liczby uczestników w latach 2015-2019

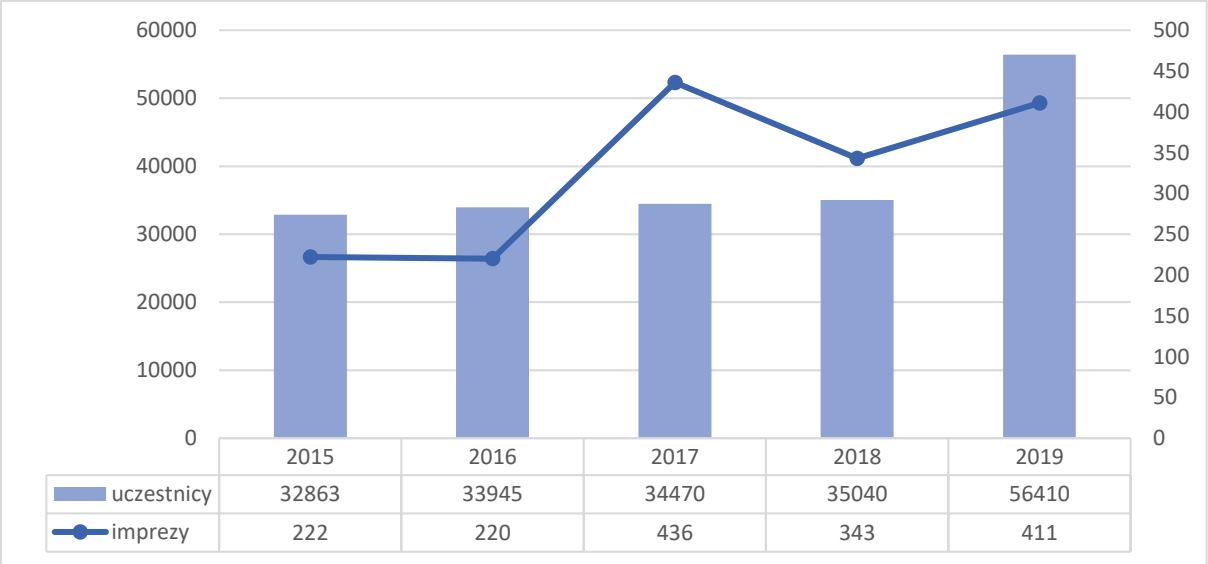

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Życie kulturalne mieszkańców jest skupione wokół licznych wydarzeń kulturalnych związanych przede wszystkim z muzyką poważną, piosenką literacką, teatrem i fotografią. Analizując stan faktyczny dotyczący wydarzeń kulturalnych należy zwrócić uwagę na poniższy wykres. Przedstawia on zestawienie liczby imprez (określanych jako wydarzenie kulturalne o różnorodnej treści i formie, przeznaczone dla publiczności) w OF oraz liczby uczestników w latach 2015-2019. Należy zauważyć, iż w obydwu przypadkach mamy do czynienia z tendencją wzrostową. Jeżeli chodzi o liczbę imprez to co prawda spadła ona pomiędzy rokiem 2017 a rokiem 2018, natomiast w kolejnym rokiem widoczny jest wyraźny wzrost. Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych przez lata 2015-2018 przedstawiała się na dość wyrównanym poziomie z delikatnymi wzrostami rok do roku. Wartym odnotowania jest wzrost liczby uczestników imprez kulturalnych w roku 2019. Wzrosła ona z poziomu 35 040 do poziomu 56410 co stanowi wzrost o prawie 61%. Jest to bardzo pozytywne zjawisko świadczące o wzroście zainteresowania mieszkańców obszaru - kulturą.

Wśród najważniejszych wydarzeń kulturalnych odbywających się na terenie Obszaru Funkcjonalnego wymienić należy m. in. Dni Karola Lipińskiego w Radzyniu Podlaskim organizowane przez Radzyńskie Towarzystwo Muzyczne im. Karola Lipińskiego, Ogólnopolskie Spotkania z Piosenką Autorską, Wielkie Radzyńskie Fotografowanie, którego organizatorem jest Radzyński Klub Fotograficzny "KLATKA".

Wykres 58 - Liczba czytelników w Obszarze Funkcjonalnym w latach 2015-2019

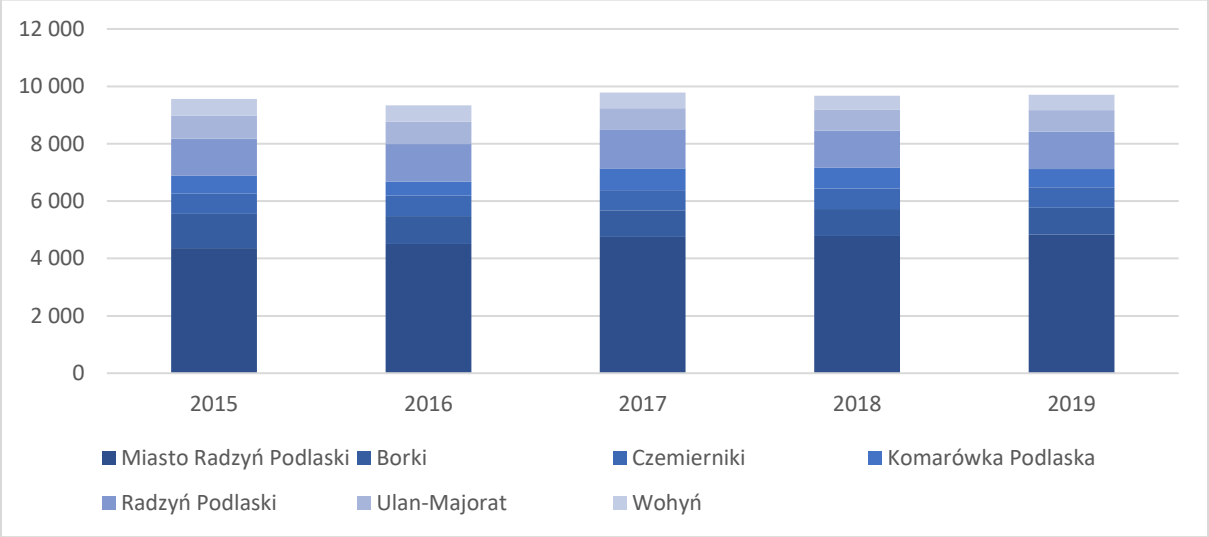

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Uzupełnieniem oferty kulturalnej dla mieszkańców OF jest oferta biblioteczna. W obszarze funkcjonalnym znajduje się 15 bibliotek lub ich filii:
- Miejska Biblioteka Publiczna w Radzyniu Podlaskim od 1999 roku, także pełni funkcję Biblioteki Powiatowej, sprawując nadzór merytoryczny nad siecią bibliotek samorządowych w powiecie radzyńskim, posiada 2 filie,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Borkach posiada filię w Woli Osowińskiej,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Czemiernikach,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Komarówce Podlaskiej,
- Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Białej posiada 3 filie: Filia Biblioteczna w Białce, Filia Biblioteczna w Branicy Radzyńskiej, Filia Biblioteczna w Paszkach Dużych,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Ulanie-Majoracie posiada filię w Domaszewnicy,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Wohyniu posiada filię w Suchowoli.

Tabela 36 - Księgozbiór biblioteczny w gminach OF w latach 2015-2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019
Miasto Radzyń Podlaski	85 197	87 667	89 610	91 450	87 268
Borki	15 747	15 568	16 046	16 377	15 804
Czemierniki	14 010	14 339	14 650	14 987	15 369
Komarówka Podlaska	11 654	11 158	10 734	10 000	10 001
Radzyń Podlaski	32 999	34 006	35 443	36 462	36 857
Ulan-Majorat	14 518	14 558	14 499	14 953	15 106
Wohyń	17 608	17 881	17 745	16 218	16 314
RAZEM OF	191 733	195 177	198 727	200 447	196 719

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Na podstawie przedstawionej tabeli możemy zaobserwować, że w latach 2015-2018 księgozbiór biblioteczny w Obszarze Funkcjonalnym ciągle się powiększał. Rok do roku w zakresie niniejszego wskaźnika można było odnotować wzrosty. Jednak w roku wystąpił spadek wartości wskaźnika do poziomu 196 719 sztuk. Może mieć to związek z zamknięciem jednej z bibliotek na przełomie 2018/2019. Należy jednak zaznaczyć, że liczba czytelników w ciągu roku w analizowanym okresie jest względnie stała i pod koniec 2019 r. wynosiła w całym obszarze 9 706.

6. Zarządzanie i finanse

6.1. Finanse

Analiza sytuacji ekonomicznej gmin Obszaru Funkcjonalnego jest istotnym elementem diagnozy społeczno-gospodarczej. Zestawienie stanu finansów poszczególnych gmin pozwala ocenić ich sytuację ekonomiczną oraz możliwości finansowe w zakresie realizacji nowych inwestycji i postanowień strategii. Dzięki poniższym informacjom można również poznać trendy w zakresie dochodów i wydatków w poszczególnych gminach.

Ważnym wskaźnikiem jest tutaj poziom dochodów w przeliczeniu na jednego mieszkańca. We wszystkich gminach obszaru możemy zaobserwować jego systematyczny i znaczący wzrost na przestrzeni lat 2015-2019. Najwyższy wzrost dochodów jest widoczny w gminach Komarówka Podlaska, gdzie ich wartość na przestrzeni badanego okresu wzrosła o 69,41% oraz Borki, gdzie poziom dochodów w badanym okresie wzrósł o 61,25%. Natomiast najniższy wzrost odnotowano w gminach Ulan-Majorat i jest to 39,40% oraz Miasto Radzyń Podlaski, gdzie wynosi 43,36%. Jeżeli chodzi o średnią wartość wskaźnika w analizowanym okresie dla całego obszaru funkcjonalnego to wzrosła ona z poziomu 3 183,67zł do poziomu 4 942,39zł co jest wynikiem wyższym o 55,24%.

Tabela 37 - Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach OF w latach 2015–2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	Zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	3 183,45	3 516,32	3 983,51	4 385,58	4 563,87	43,36%
Borki	3 249,59	3 872,13	4 205,06	5 301,01	5 240,02	61,25%
Czemierniki	3 000,77	3 820,86	4 513,03	4 509,73	4 819,18	60,60%
Komarówka Podlaska	3 029,77	3 768,95	4 634,28	5 135,91	5 132,69	69,41%
Radzyń Podlaski	3 253,47	3 818,43	4 642,59	4 701,58	5 042,38	54,98%
Ulan-Majorat	3 497,13	3 937,24	4 380,16	5 302,49	4 875,05	39,40%
Wohyń	3 071,49	3 795,43	4 036,17	4 985,43	4 923,54	60,30%
ŚREDNIA OF	3 183,67	3 789,91	4 342,11	4 903,10	4 942,39	55,24%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując dane finansowe należy również zwrócić uwagę na kwestię wydatków. Tutaj na przestrzeni analizowanego okresu sytuacja przedstawia się bardzo podobnie jak w przypadku dochodów. Możemy zaobserwować systematyczny i znaczny wzrost wydatków we wszystkich gminach obszaru funkcjonalnego. Najwyraźniejsze zamiany w niniejszym zakresie widoczne są w gminach: Borki oraz Ulan-Majorat, gdzie wartość wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrosła odpowiednio o 70,76% i 60,56%. Najniższe wzrosty w zakresie analizowanego wskaźnika w okresie od 2015 do 2019 roku odnotowano w Mieście Radzyń Podlaski – 43,16% oraz Gminie Radzyń Podlaski – 46,60%. Wartości średnie w zakresie wydatków w Obszarze Funkcjonalnym wzrosły od poziomu 3 135,12 zł w roku 2015, do poziomu 4 846,42 zł w roku 2019 co stanowi wzrost wartości o 54,58%.

Tabela 38 - Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach OF w latach 2015–2019

Gmina	2015	2016	2017	2018	2019	Zmiana
Miasto Radzyń Podlaski	3 094,48	3 338,61	4 042,06	4 664,43	4 430,09	43,16%
Borki	3 109,45	3 677,71	4 441,88	5 529,44	5 309,66	70,76%
Czemierniki	3 102,18	3 719,44	4 817,96	4 812,07	4 765,44	53,62%
Komarówka Podlaska	3 188,03	3 658,58	4 677,41	5 330,96	5 017,46	57,38%
Radzyń Podlaski	3 348,54	3 700,07	4 419,59	5 020,70	4 909,08	46,60%
Ulan-Majorat	3 095,07	3 769,62	4 391,71	5 810,83	4 969,30	60,56%
Wohyń	3 008,10	3 688,64	4 038,94	5 202,16	4 523,91	50,39%
ŚREDNIA OF	3 135,12	3 650,38	4 404,22	5 195,80	4 846,42	54,58%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wskaźniki dochodów i wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca wymagają zestawienia na wspólnym wykresie. Pozwala to na zobrazowanie relacji pomiędzy nimi oraz weryfikację występujących różnic. Pożądanym zjawiskiem jest notowanie wyższego poziomu dochodów w stosunku do poziomu wydatków. Taki stan rzeczy możemy zaobserwować w gminach: Miasto Radzyń Podlaski, Czemierniki, Komarówka Podlaska, Radzyń Podlaski, Wohyń. Wśród gmin, w których tendencja jest odwrotna możemy wymienić: Borki oraz Ulan-Majorat. Co za tym idzie również średnia wartość wskaźnika dochodów dla całego obszaru funkcjonalnego jest wyższa od poziomu wydatków.

Wykres 59 - Zestawienie dochodów i wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca w poszczególnych gminach OF w roku 2019

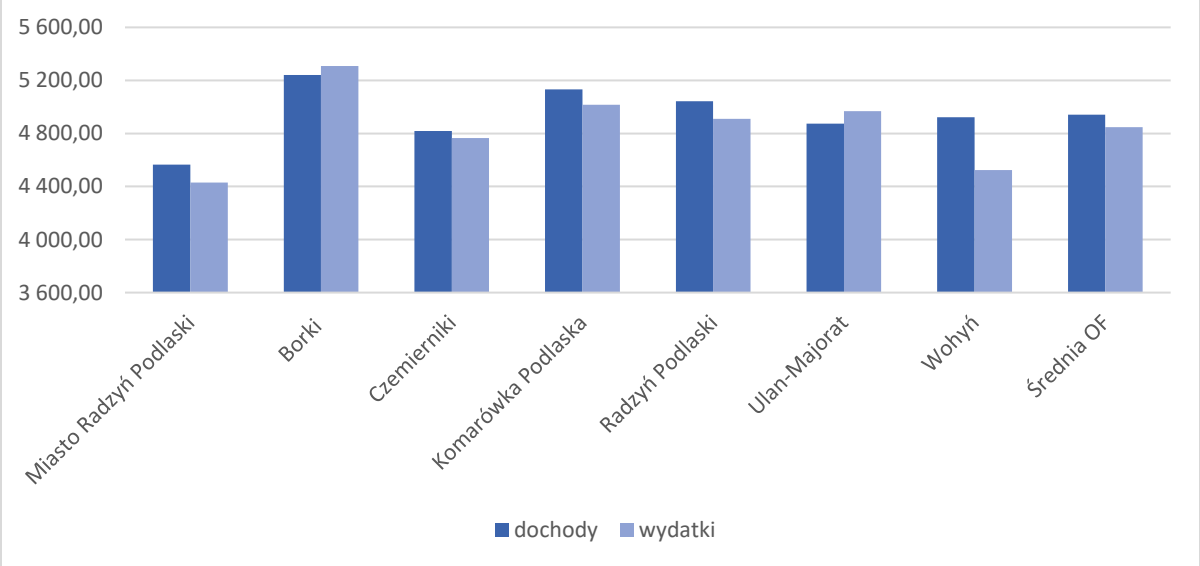

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując sytuację finansową gmin oraz możliwości w zakresie wykorzystania funduszy europejskich należy również zwrócić uwagę na wskaźnik finansowanie i współfinansowania programów i projektów unijnych. Pokazuje on poziom działań finansowania ze źródeł zewnętrznych. Na poniższym wykresie możemy zaobserwować, że zdecydowanie najaktywniejsze w pozyskiwaniu środków europejskich na przestrzeni lat 2015-2019 były gminy Ulan-Majorat i Radzyń Podlaski. We wszystkich gminach dominującym rokiem, jeśli chodzi o pozyskiwanie funduszy zewnętrznych był rok 2018. Najsłabiej sytuacja prezentowała się w roku 2015 co miało bezpośredni związek z opóźnionym rozpoczęciem perspektywy finansowej UE 2014-2020.

Wykres 60 - Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w gminach OF w latach 2015-2019

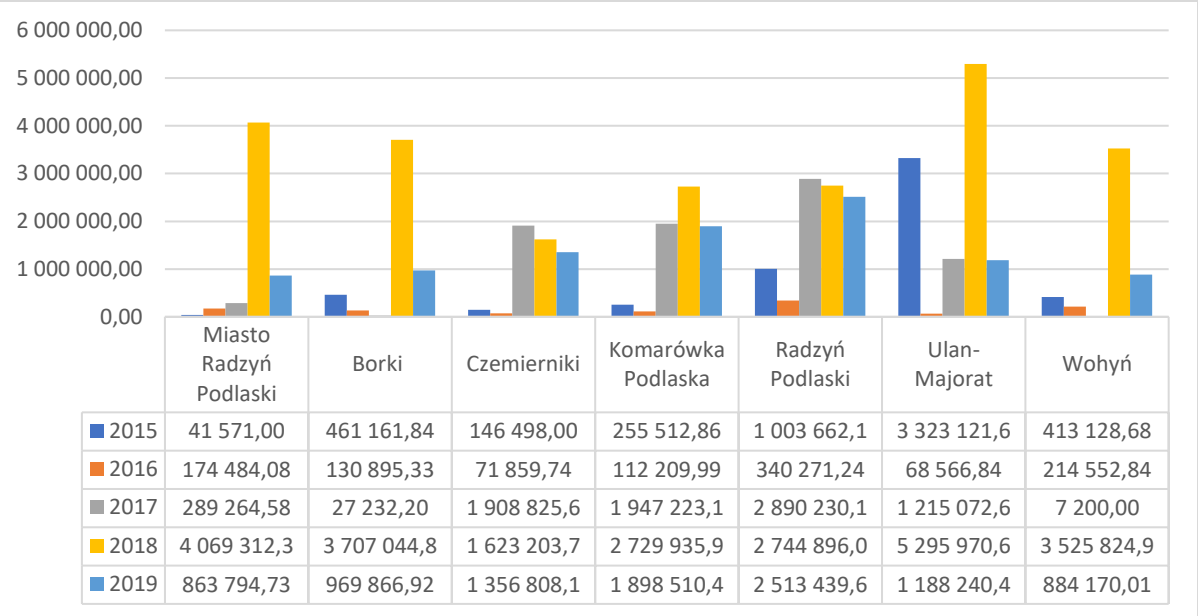

	Miasto Radzyń Podlaski	Borki	Czemierniki	Komarówka Podlaska	Radzyń Podlaski	Ulan-Majorat	Wohyń
2015	41 571,00	461 161,84	146 498,00	255 512,86	1 003 662,1	3 323 121,6	413 128,68
2016	174 484,08	130 895,33	71 859,74	112 209,99	340 271,24	68 566,84	214 552,84
2017	289 264,58	27 232,20	1 908 825,6	1 947 223,1	2 890 230,1	1 215 072,6	7 200,00
2018	4 069 312,3	3 707 044,8	1 623 203,7	2 729 935,9	2 744 896,0	5 295 970,6	3 525 824,9
2019	863 794,73	969 866,92	1 356 808,1	1 898 510,4	2 513 439,6	1 188 240,4	884 170,01

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

6.2. Dokumenty strategiczne

Dokumenty strategiczne są jednymi z podstawowych warunków efektywnego zarządzania gminą czy też powiatem. Zazwyczaj pełnią również funkcję narzędzia służącego do pozyskiwania środków zewnętrznych. Jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład Obszaru Funkcjonalnego i posiadają kilka istotnych dokumentów strategicznych. Są to zarówno dokumenty o charakterze ogólnym (strategie/plany/programy rozwoju gmin i powiatu) jak i szczegółowym w różnych sektorach (plany gospodarki niskoemisyjnej, programy rewitalizacji. Właściwie realizowany proces planowania strategicznego pozwala na prawidłowe zaplanowanie działań odpowiadających potrzebom mieszkańców.

Tabela 39 - Zestawienie dokumentów strategicznych JST

	Dokumenty Strategiczne
Miasto Radzyń Podlaski	- Strategia Rozwoju Lokalnego Miasta Radzyń Podlaski na lata 2009 – 2020; - Plan gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Radzyń Podlaski na lata 2017 – 2022; - Strategia Rozwoju Elektromobilności dla Miasta Radzyń Podlaski na lata 2020- 2035; - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Radzyń Podlaski na lata 2014 – 2020 - Miejski Program Rewitalizacji Miasta Radzyń Podlaski na lata 2016-2023;
Borki	- Strategia Rozwoju Lokalnego 2016-2022 Gminy Borki; - Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Borki; - Strategia Rozwoju Elektromobilności na terenie Gminy Borki; - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Borki na lata 2016-2020; - Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Borki na lata 2017 – 2023;
Czemierniki	- Strategia rozwoju lokalnego Gminy Czemierniki na lata 2016-2022;

	- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Czemierniki na lata 2016-2023; - Strategia Rozwoju Elektromobilności na terenie Gminy Czemierniki; - Gminny Programu Rewitalizacji dla Gminy Czemierniki na lata 2017 – 2023;
Komarówka Podlaska	- Strategia Rozwoju Gminy Komarówka Podlaska na lata 2016-2020 (z perspektywą do roku 2023); - Strategia Rozwoju Elektromobilności dla Gminy Komarówka Podlaska na lata 2020-2035; - Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Komarówka Podlaska na lata 2017-2023; - Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Komarówka Podlaska na lata 2021-2024;
Radzyń Podlaski	- Strategia Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016-2030; - Plan gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Radzyń Podlaski; - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016-2026; - Program Rewitalizacji Gminy Radzyń Podlaski na lata 2017-2023;
Ulan-Majorat	- Strategia Rozwoju Lokalnego 2008 – 2015 Gmina Ulan-Majorat wraz z aktualizacją; - Program Rozwoju Gminy Ulan-Majorat 2017-2023; - Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Ulan-Majorat 2016-2020; - Strategia Rozwoju Elektromobilności na terenie Gminy Ulan-Majorat; - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Ulan-Majorat na lata 2014-2023; - Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Ulan-Majorat na lata 2017-2023;
Wohyń	- Program Rozwoju Gminy Wohyń na lata 2015-2023; - Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Wohyń na lata 2015-2020; - Strategia Rozwoju Elektromobilności dla Gminy Wohyń na lata 2020-2035; - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wohyń na lata 2016-2025;
Powiat Radzyński	- Program Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2022; - Strategia Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2030; - Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Powiatu Radzyńskiego; - Powiatowy Program Działań Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016 – 2026; - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Radzyńskim na lata 2016 – 2026; - Strategia rozwoju i promocji markowych produktów turystycznych i kulturowych Powiatu Radzyńskiego i Miasta Radzyń Podlaski na lata 2010-2020;

Źródło: opracowanie własne.

Spis map

Mapa 1 - Położenie OF w województwie lubelskim 3
Mapa 2 - Obszar Funkcjonalny 4
Mapa 3 - Zasoby wodne i obszary zagrożenia powodziowego 7
Mapa 4 - Walory przyrodnicze Obszaru Funkcjonalnego 8
Mapa 5 - Mapa nasłonecznienia poziomej powierzchni Polski. 10
Mapa 6 - Gęstość zaludnienia w gminach OF na 1 km² (2019) 12
Mapa 7 - Sieć dróg powiatowych powiatu radzyńskiego 42
Mapa 8 - Wizualizacja linii kolejowych zakwalifikowanych do II etapu Programu Kolej Plus w województwie lubelskim 43
Mapa 9 - Baza sportowa na terenie Powiatu Radzyńskiego 60
Mapa 10 - Szlak rowerowy Doliną Tyśmienicy 63

Spis tabel

Tabela 1 - Liczba sołectw i miejscowości w gminach OF 3
Tabela 2 - Udział powierzchni poszczególnych JST w powierzchni OF ogółem 4
Tabela 3 - Lesistość i powierzchnia gruntów leśnych w poszczególnych gminach OF. 6
Tabela 4 - Liczba ludności w poszczególnych gminach OF w latach 2015–2019 11
Tabela 5 - Współczynnik feminizacji w gminach OF w latach 2015-2019 13
Tabela 6 - Małżeństwa zawarte w gminach OF w latach 2015-2019 14
Tabela 7 - Wskaźnik obciążenia demograficznego – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na terenie OF w latach 2015–2019 16
Tabela 8 - Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na obszarze OF w latach 2015–2019 18
Tabela 9 - Liczba dzieci w wieku do lat 3 w gminach OF w latach 2015-2019 20
Tabela 10 - Przedszkola, punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego 21
Tabela 11 - Szkoły podstawowe Obszaru Funkcjonalnego 24
Tabela 12 - Szkoły ponadpodstawowe Obszaru Funkcjonalnego 26
Tabela 13 - Liczba uczniów szkół ponadpodstawowych w OF w latach 2015-2019 27
Tabela 14 - Pozostałe placówki o charakterze edukacyjnym w OF 28
Tabela 15 - Placówki przeznaczone dla seniorów oraz liczba ich członków w latach 2015-2019 30
Tabela 16 - Placówki przeznaczone dla seniorów oraz liczba ich członków w latach 2015-2019 30
Tabela 17 - Liczba pracujących ogółem w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019 31
Tabela 18 - Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w poszczególnych gminach OF 33
Tabela 19 - Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 mieszkańców 34
Tabela 20 - Liczba gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach OF 34
Tabela 21 - Gospodarstwa domowe w OF z dochodami z różnych źródeł. 35
Tabela 22 - Ilość gospodarstw z uprawą wg rodzaju zasiewów w gminach OF 37
Tabela 23 - Liczba podmiotów gospodarki narodowej w poszczególnych gminach OF 38
Tabela 24 - Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 39
Tabela 25 - Długość dróg gminnych i powiatowych w latach 2015-2019 41
Tabela 26 - Liczba mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019 44
Tabela 27 - Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019 48

Tabela 28 - Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019 50
Tabela 29 - Długość sieci wodociągowej [km] na 100 km² w gminach OF w latach 2015-2019 52
Tabela 30 - Długość sieci kanalizacyjnej [km] na 100 km² w gminach OF w latach 2015-2019 53
Tabela 31 - Długość sieci gazowej [km] na 100 km² w gminach OF w latach 2015-2019 54
Tabela 32 - Miejscowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia 57
Tabela 33 - Zestawienie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie OF 59
Tabela 34 - Zestawienie Klubów Sportowych i Uczniowskich Klubów Sportowych na terenie OF 60
Tabela 35 - Wykaz zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie 64
Tabela 36 - Księgozbiór biblioteczny w gminach OF w latach 2015-2019 67
Tabela 37 - Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach OF w latach 2015–2019 68
Tabela 38 - Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach OF w latach 2015–2019 69
Tabela 39 - Zestawienie dokumentów strategicznych JST 70

Spis wykresów

Wykres 1 - Powierzchnia gmin wchodzących w skład OF wg kierunków wykorzystania (w %) 5
Wykres 2 - Powierzchnia Obszaru Funkcjonalnego wg kierunków wykorzystania 5
Wykres 3 - Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (w ha) w gminach OF 9
Wykres 4 - Liczba pomników przyrody znajdujących się na terenie OF 9
Wykres 5 - Liczba ludności OF w latach 2015-2019 11
Wykres 6 - Średnia gęstość zaludnienia w OF na 1 km² w latach 2015-2019 12
Wykres 7 - Przyrost naturalny w gminach OF na 1000 ludności w latach 2015-2019 13
Wykres 8 - Urodzenia żywe i zgony na 1000 mieszkańców w gminach OF w latach 2015-2019 14
Wykres 9 - Struktura ludności wg grup wieku w OF w latach 2015–2019 15
Wykres 10 - Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019 15
Wykres 11 - Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w OF w latach 2015-2019 16
Wykres 12 - Saldo migracji w poszczególnych gminach OF w latach 2016–2019 17
Wykres 13 - Frekwencja w wyborach w latach 2015–2019 na terenie poszczególnych gmin wchodzących w skład OF 17
Wykres 14 - Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w Obszarze Funkcjonalnymna 1000 mieszkańców w latach 2015-2019 19
Wykres 15 - Liczba miejsc w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3 w Obszarze Funkcjonalnymwg stanu na koniec roku 2019 21
Wykres 16 - Liczba dzieci w wieku przedszkolnym oraz liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w poszczególnych gminach OF 22
Wykres 17 - Dzieci w wieku szkolnym i dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym w OF 23
Wykres 18 - Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w gminach OF 23
Wykres 19 - Liczba uczniów szkół podstawowych w gminach Obszaru Funkcjonalnego 25
Wykres 20 - Współczynnik skolaryzacji brutto dla poziomu szkół podstawowych w poszczególnych gminach OF w roku 2019 26
Wykres 21 - Poziom zdawalności egzaminów maturalnych na terenie OF 28
Wykres 22 - Struktura wiekowa seniorów w gminach OF wg stanu na koniec roku 2019 29
Wykres 23 - Prognoza liczby kobiet i mężczyzn w wieku 60+ w powiecie radzyńskim opracowana na bazie NSP 2011 30
Wykres 24 - Liczba pracujących w OF wg płci w latach 2015-2019 31
Wykres 25 - Liczba pracujących w poszczególnych gminach OF na 1000 mieszkańców 32

Wykres 26 - Bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach OF 32
Wykres 27 - Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności w gminach OF... 33
Wykres 28 - Gospodarstwa rolne ogółem i gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą w gminach 35
Wykres 29 - Gospodarstwa utrzymujące zwierzęta gospodarskie w poszczególnych gminach OF..... 36
Wykres 30 - Pogłowie zwierząt w sztukach dużych w poszczególnych gminach OF..... 36
Wykres 31 - Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektora własności w OF w latach 2007-2014 38
Wykres 32 - Podmioty klasyfikowane według kryterium liczby pracujących na terenie OF 39
Wykres 33 - Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019 40
Wykres 34 - Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD w OF w roku 2019 40
Wykres 35 - Zmiany w liczbie podmiotów zarejestrowanych na terenie OF w latach 2015-2019 41
Wykres 36 - Długość ścieżek rowerowych w powiecie radzyńskim w latach 2015-2019 43
Wykres 37 - Budynki mieszkalne gminach OF w latach 2015-2020 44
Wykres 38 - Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminach OF w latach 2015-2019..... 45
Wykres 39 - Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019 45
Wykres 40 - Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w OF w latach 2015-2019 46
Wykres 41 - Liczba aptek w poszczególnych gminach OF wg stanu koniec roku 2019..... 48
Wykres 42 - Ludność na jedną aptekę ogólnodostępną w gminach OF w latach 2015-2019..... 49
Wykres 43 - Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności..... 50
Wykres 44 - Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne oraz liczba dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w poszczególnych gminach OF w latach 2015-2019 51
Wykres 45 - Świadczenia wychowawcze z Programu Rodzina 500 plus w gminach OF wg stanu na koniec roku 2018 51
Wykres 46 - Liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej w gminach OF w latach 2015-2019 . 52
Wykres 47 - Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej w gminach OF w latach 2015-2019..... 53
Wykres 48 - Liczba ludności korzystającej z sieci gazowej w gminach OF w latach 2015-2019..... 54
Wykres 49 - Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w gminach OF w roku 2019 55
Wykres 50 - Zmieszane odpady komunalne zebrane w latach 2015-2019 w OF (w tonach)..... 56
Wykres 51 - Odpady komunalne zebrane w ciągu roku ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w kg) w poszczególnych JST na terenie OF w latach 2015-2019 56
Wykres 52 - Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku (w t) ogółem z gospodarstw w latach 2015-2019..... 57
Wykres 53 - Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w powiecie radzyńskim w latach 2018-2019 58
Wykres 54 - Obiekty i miejsca noclegowe w powiecie radzyńskim w latach 2015-2019..... 61
Wykres 55 – Liczba turystów w powiecie radzyńskim w latach 2015-2019..... 62
Wykres 56 - Liczba wynajętych pokoi oraz udzielonych noclegów w powiecie radzyńskim w latach 2015-2019 62
Wykres 57 - Zestawienie liczby imprez w OF oraz liczby uczestników w latach 2015-2019..... 66
Wykres 58 - Liczba czytelników w Obszarze Funkcjonalnymw latach 2015-2019 67
Wykres 59 - Zestawienie dochodów i wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca w poszczególnych gminach OF w roku 2019..... 69
Wykres 60 - Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w gminach OF w latach 2015-2019..... 70

Źródła:

Strony internetowe:

1. *http://www.gugik.gov.pl*
2. *https://krkgw.arimr.gov.pl*
3. *https://solargis.com*
4. *https://zdpradzynpodlaski.bip.lubelskie.pl*
5. *http://www.plk-sa.pl*
6. *http://www.krainaserdecznosci.pl*
7. *https://www.wkz.lublin.pl*
8. *http://kppspradzyn.pl/jednostki-osp/*
9. *http://www.powiatradzynski.pl*

Źródła danych:

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.
2. Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny.
3. Rejestr szkół i placówek oświatowych Ministerstwa Edukacji i Nauki.
4. Wykaz jednostek opieki zdrowotnej Narodowego Funduszu Zdrowia.
5. Baza sportowa na terenie Powiatu Radzyńskiego.
6. Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych na terenie powiatu radzyńskiego.